

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Diplomová práce

Současné možnosti občanské genealogie v České republice

Bc. Alena Höfrová

© 2015 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra psychologie

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Alena Höfrová

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Současné možnosti občanské genealogie v České republice

Název anglicky

Current possibilities of civil Genealogy in the Czech Republic

Cíle práce

Cílem teoretické části je vymezení základních pojmů týkajících se občanské genealogie a možností zjišťování rodokmenů. Na základě teoretických východisek bude proveden výzkum spočívající v sestavení konkrétního rodokmenu. Dále budou s laickými genealogy realizovány rozhovory, pomocí nichž budou zjišťovány důvody pro sestavování rodokmenů a problémy, se kterými se během svého bádání setkali.

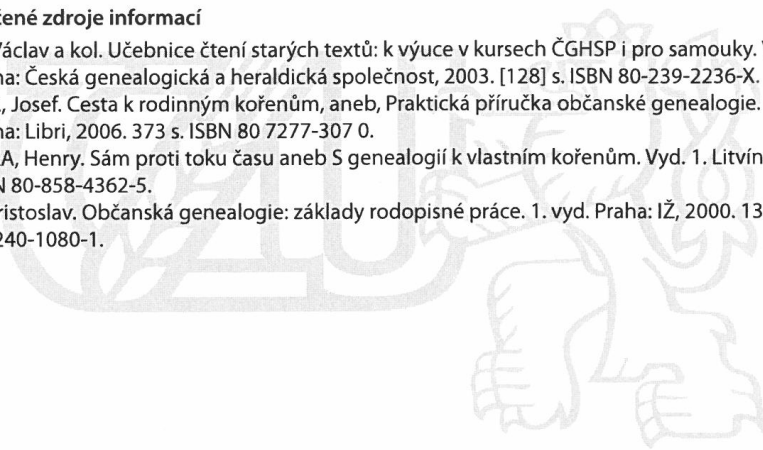
Metodika

Teoretická část bude vypracována na základě informací získaných z relevantní odborné literatury týkající se genealogie a klíčových pojmů diplomové práce. Praktická část bude vycházet zejména z rodinné paměti, dochovaných dokumentů a náhrobních kamenů. Další šetření bude prováděno pomocí digitalizovaných matrik a následně proběhne terénní výzkum v matrikách a archivech. Dále budou provedeny polostandardizované rozhovory s laickými genealogy.

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Doporučené zdroje informací

- HÁSEK, Václav a kol. Učebnice čtení starých textů: k výuce v kursech ČGHSP i pro samouky. Vyd. 1. Praha: Česká genealogická a heraldická společnost, 2003. [128] s. ISBN 80-239-2236-X.
- PETERKA, Josef. Cesta k rodinným kořenům, aneb, Praktická příručka občanské genealogie. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. 373 s. ISBN 80 7277-307 0.
- POHANKA, Henry. Sám proti toku času aneb S genealogií k vlastním kořenům. Vyd. 1. Litvínov: Dialog. ISBN 80-858-4362-5.
- ŘIČAŘ, Kristoslav. Občanská genealogie: základy rodopisné práce. 1. vyd. Praha: IŽ, 2000. 136 s. ISBN 80-240-1080-1.
-

Předběžný termín obhajoby

2015/02 (únor)

Vedoucí práce

Mgr. Ing. Martin Slaboch, Ph.D.

Elektronicky schváleno dne 20. 10. 2014

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 20. 10. 2014

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 03. 03. 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Současné možnosti občanské genealogie v České republice" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 24.3.2015

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Mgr. Martinu Slabochovi, Ph.D. za vstřícný přístup a cenné rady, které mi poskytnul během konzultací. Mgr. Milanu Sýkorovi za jazykovou korekturu textu. Dále bych chtěla poděkovat své rodině za podporu a pomoc při studiu.

Současné možnosti občanské genealogie v České republice

--

Current Possibilities of Civil Genealogy in the Czech Republic

Souhrn

Diplomová práce zjišťuje, jaké možnosti mají genealogové v České republice při sestavování rodokmenu. Teoretická část se zabývá vymezením základních genealogických pojmů a slouží jako teoretické východisko k sestavení rodokmenu, poskytuje přehled o vyhledávání relevantních informací, jejich archivaci a záznamu a uvádí možnosti pátrání na internetu a v zahraničí. Na základě informací zahrnutých do teoretické části bylo provedeno zúčastněné pozorování a rozhovory s genealogy. Jelikož v posledních letech došlo v genealogii k velkým změnám, rozhovory zjišťovaly, z jakých zdrojů genealogové opravdu čerpají. Nejvíce se jedná o internetové zdroje, hlavně o digitalizované matriky. Genealogické pátrání se s pomocí informačních technologií několikanásobně zrychlilo, usnadnilo a také zlevnilo. V současné době tedy panují ty nejlepší podmínky pro pátrání po předcích v celých dějinách genealogického výzkumu.

Summary

This thesis describes the resources and options that genealogists in the Czech Republic have for building a family tree. In the initial part of the thesis, the theoretical aspects for building a family's genealogical history are covered. These include the basic concepts of genealogy as well as an overview for searching, archiving, and recording information. A specific focus is placed on Internet resources for searching out ancestral connections. In the second part of the thesis, participant observation and interviews with genealogists were performed to discover what resources, discussed in the theoretical portion, were actually being utilized in building a family tree. The result from this part was that genealogists have in the last few years focused on Internet resources, specifically digitized registers. Genealogical searches have become much faster, less expensive, and simpler with the growth of information technology. At the present times, this wealth of "on-demand" ancestral information has made for the best conditions for genealogy in the history of genealogical research.

Klíčová slova: Genealogie, rodokmen, rodová kronika, genealogické společnosti, archivy, matriky, digitalizace matrik, internetové zdroje genealogického výzkumu, genealogické počítačové programy, čtení starých textů

Keywords: Genealogy, family tree, family chronicle, genealogical societies, archives, registers, digitization of registers, internet sources of genealogical research, genealogy computer programs, reading of old texts

Obsah

1.	Úvod	9
2.	Cíl práce a metodika	10
3.	Literární rešerše	13
4.	Vymezení teoretického rámce a charakteristika základních pojmů zkoumané problematiky	15
4. 1.	Genealogie	15
4. 1. 1.	Dějiny genealogie	15
4. 2.	Členění genealogie	16
4. 2. 1.	Panovnická genealogie	17
4. 2. 2.	Šlechtická genealogie	17
4. 2. 3.	Občanská genealogie	17
4. 3.	Grafické znázornění	17
4. 3. 1.	Vývod	18
4. 3. 2.	Rozrod	18
4. 3. 3.	Rodokmen	18
5.	Výzkumná práce	19
5. 1.	Archivace informací	20
5. 2.	Rodová kronika	21
5. 3.	Počítačové programy	23
5. 4.	Genealogické společnosti	25
6.	Zdroje dat	30
6. 1.	Dokumenty nearchivního charakteru	32
6. 2.	Zákony	33
6. 3.	Matriky	35
6. 3. 1.	Digitalizace matrik	40
6. 4.	Národní archiv	44
6. 5.	Státní oblastní archivy	45
6. 6.	Státní okresní archivy	47
6. 7.	Vojenský ústřední archiv	48
6. 8.	Ostatní archivy	48
6. 9.	Ostatní zdroje dat	50
6. 9. 1.	Berní rula	51
6. 9. 2.	Tereziánský katastr	52
6. 9. 3.	Josefínský katastr	53

6. 9. 4.	Tereziánsko-josefský katastr	54
6. 9. 5.	Stabilní katastr	54
6. 9. 6.	Urbáře	55
6. 9. 7.	Gruntovní knihy.....	55
6. 9. 8.	Knihy svobodnické	56
6. 9. 9.	Knihy městské	56
6. 9. 10.	Fondy velkostatků.....	57
6. 9. 11.	Patrimoniální písemnosti	57
6. 9. 12.	Soupis poddaných podle víry.....	58
6. 9. 13.	Sčítání lidu	58
6. 10.	Ostatní zdroje dat dostupné na internetu	59
6. 11.	Genealogie v médiích	64
7.	Čtení starých textů.....	66
7. 1.	Vývoj písma.....	66
7. 2.	Postup při čtení starých textů	69
8.	Genealogie a genetika.....	72
9.	Zahraniční zdroje.....	75
10.	Praktická část.....	79
10. 1.	Motivace ke genealogii.....	80
10. 2.	Rodina a genealogie	83
10. 3.	Postup při pátrání.....	90
10. 4.	Genealogie a IT	99
10. 5.	Genealogický výzkum autorky.....	105
11.	Výsledky a diskuse	108
12.	Závěr.....	111
13.	Seznam použitých zdrojů	112
13. 1.	Internetové zdroje	114
13. 2.	Právní dokumenty.....	120
14.	Přílohy	121

1. Úvod

Lidstvo se již od pradávna zajímalo o své kořeny. První náznaky genealogie je možné spatřit již u egyptských dynastií nebo v Bibli. Rodopisné pátrání prohlubuje naše znalosti běžného života našich předků v Čechách, ale rovněž přispívá k historickému povědomí o dané zemi, napomáhá k budování identity, jež je zakotvena mimo jiné i v rodinné historii. Člověk mnohdy využívá k budování či podpoře své identity návrat ke kořenům. Bádání nepřináší pouze faktické údaje o předcích, ale také umožňuje nahlédnout do individuálních dějin každého rodu. Minulost je jedním z faktorů, které formují člověka, zvláště pokud se jedná o historii rodinnou. Poznání předků tedy slouží k poznání sebe samého.

Z důvodu složitosti bádání v době před digitalizací matrik se výzkumu věnoval ve srovnání se současností jen malý počet lidí. Tvorba rodokmenu, a spolu s ní genealogie, se staly fenoménem poslední doby, k čemuž přispěla nejen medializace této vědy, ale také zlepšení podmínek pro genealogický výzkum, které nebyly nikdy tak příznivé jako nyní. K popularizaci přispěl zejména televizní pořad *Tajemství rodu*, který se začal vysílat na začátku roku 2013. Tento rok byl pro genealogii přelomovým právě z důvodu nárůstu zájmu o rodokmeny. Zájem se projevil především v návštěvnosti digitalizovaných matrik, ale i archivů, jejichž dostupnost se sice nezměnila, ale právě zmíněná medializace přilákala více zájemců i do badatelen. Zvýšení zájmu ze strany veřejnosti zaznamenaly také zájmové genealogické společnosti a profesionálním genealogům přibylo zakázek.

Diplomová práce je členěna do dvou hlavních částí. V úvodních kapitolách je stanoven cíl práce a metodika pro jeho dosažení. První je část teoretická a zabývá se vymezením základních genealogických pojmů, které jsou dále zpřesňovány a blíže definovány. Následující kapitoly slouží jako teoretické východisko k sestavení rodokmenu, poskytují přehled o tom, kde a jakým způsobem hledat potřebné informace, jak s těmito informacemi nakládat, jak je archivovat a zaznamenávat, upřesňuje badatelovy možnosti při pátrání na internetu či v zahraničí. Na základě informací získaných z teoretické části byly provedeny rozhovory s genealogy, které zjišťovaly, z jakých zdrojů genealogové opravdu čerpají, co je jejich klíčovou motivací k výzkumu, jak při něm využívají internet a zda spolupracují s rodinou. Rozhovory jsou poté analyzovány a interpretovány. Výsledky práce jsou přehledně shrnuty v jejím závěru.

2. Cíl práce a metodika

Cílem diplomové práce je zjistit, jaké možnosti mají genealogové v České republice při sestavování rodokmenu. Tato problematika s sebou nese potřebu zajistit přístup ke zdrojům dat nezbytných pro výzkum, zjistit jejich případnou dostupnost na internetu a míru jejich digitalizace a rozhodnutí, jak tyto informace zaznamenávat a archivovat. Práce dále zjišťuje, jaké jsou možnosti při učení se čtení starých textů, při zjišťování genealogických dat ze zahraničí a jakou roli hraje analýza DNA z genealogických důvodů.

K dosažení vytyčených cílů a zodpovězení výzkumné otázky bylo použito kvalitativních výzkumných metod. Jedná se o induktivní nenumerné šetření, které interpretuje sociální realitu (Disman, 2008, s. 285). Z indukce vyplývá, že hypotézy nejsou testovány, ale vytvářeny, postupuje se tedy od jednotlivého k obecnému (Vaněk, Mücke, Pelikánová, 2007, s. 124).

K výhodám kvalitativního výzkumu patří dosažení podrobných a do hloubky jdoucích informací o zkoumané problematice. Dovoluje navrhnout teorie a studovat probíhající procesy, může reagovat na nečekané situace či podmínky a umožňuje rovněž poskytovat vysvětlení vzniku určitých fenoménů. Oproti kvantitativnímu výzkumu je více subjektivní a vznikají zde problémy se zobecňováním; sběr a analýza dat jsou časově náročnější a výsledky mohou být snáze ovlivněny výzkumníkem (Hendl, 2005, s. 52 - 53). S tím je spojeno výzkumníkově hledání podstatných struktur v množině získaných informací od respondenta, které sám respondent považuje za důležité (Disman, 2008, s. 290).

Vzhledem k tomu, že kvalitativní výzkum je založen na úzkém a dlouhodobém kontaktu badatele se zkoumaným prostředím, při kterém usiluje o vytvoření komplexního obrazu zkoumané oblasti (Hendl, 2005, s. 51 - 52), byl výzkum provedený v souvislosti s touto prací z důvodu hlubšího pochopení zkoumané problematiky a vcítění se do role genealoga započat genealogickým bádáním. To vycházelo z rodinných dokumentů a pamětí, na základě nichž byly zjišťovány další informace pomocí digitalizovaných matrik. Následoval sběr informací na matriční úřadech a v lokalitách, odkud sledovaní předci pocházejí. K doplnění informací byl absolvován intenzivní genealogický kurz a vykonáno několik návštěv České genealogické a heraldické společnosti v Praze. Poté se bádání přesunulo na internet, zejména do genealogických diskuzních fór.

Jednalo se tedy o zúčastněné pozorování, které je vymezeno jakožto účast na každodenním životě zkoumané skupiny. Konkrétně se jednalo o pozorování, kdy je participant v roli pozorovatele. Výzkumník se podílí na chodu skupiny, která je obeznámena s tím, že probíhá výzkum. Vzniká zde vysoká možnost porozumění skupině, oproti tomu je zde přítomno také vysoké riziko ztráty odstupu, který by výzkumník měl mít po celou dobu výzkumu (Disman, 2008, s. 305 - 307).

Výzkum následně pokračoval studiem odborné literatury a internetových stránek zabývajících se daným tématem. Tímto způsobem byly doplněny informace o zkoumané problematice a s využitím těchto zdrojů a informací vznikla teoretická část práce, která vymezuje základní pojmy a uvádí čtenáře do zkoumané problematiky.

Na základě informací získaných z genealogického výzkumu byly utvořeny otázky pro polostandardizované rozhovory, jež byly vedeny s celkem dvaceti genealogy, kteří byli osloveni v knihovně České genealogické a heraldické společnosti v Praze, na diskuzních genealogických fórech na internetu, na genealogických stránkách v rámci sociální sítě Facebook a na stránkách archivů. Rozhovory byly prováděny při osobním kontaktu, prostřednictvím telefonu a prostřednictvím internetového komunikačního programu Skype. Cílem rozhovorů bylo zjistit, jaké možnosti při bádání skutečně genealogové využívají. S využitím výsledků zúčastněného pozorování a polostandardizovaných rozhovorů došlo k triangulaci dat, což znamená využití různých metod ke zkoumání stejné problematiky, konkrétně zde dochází k metodologické triangulaci dat (Hendl, 2005, s. 149).

Kvalitativní dotazování obsahuje různé typy rozhovorů. Pro účel této práce bylo využito polostandardizovaného typu. Toto interview se zakládá na pružnosti vůči předem připravené osnově. Tazatel se musí přizpůsobovat ve vedení rozhovoru dotazovanému. Výhody tohoto rozhovoru spočívají v možnosti ověření, zda dotazovaný dobře porozuměl otázce, dotazovaný sám může změnit směr rozhovoru. Během rozhovoru je možné vytvářet na základě souvislostí vyplývajících z výpovědí dotazovaného nové tematické okruhy. Konkrétně se jedná o rozhovor pomocí návodu (osnovy). Osnova zajišťuje, aby byla probrána všechna důležitá a předem stanovená témata. Výzkumník určuje, v jakém pořadí získává informace od dotazovaného. Rovněž může přizpůsobovat formulaci otázek dané situaci. Výhodou tohoto rozhovoru je efektivní využití času při interview (Hendl, 2005, s. 164 -).

Při vedení rozhovoru musí mít badatel neustále na paměti, aby se nedopouštěl následujících chyb: bagatelizace (zlehčování dané situace či výpovědi), diagnostikování (stanovování závěrů), zkoušení dotazovaného, interpretace (subjektivní tlumočení získaných dat), moralizování (vynášení rozsudků nad chováním a jednáním dotazovaného), intelektualizace (vysvětlování svých činů) a podsouvání vlastních názorů. Naopak žádoucím chováním je pečlivé naslouchání, trpělivost a pozornost (Vaněk, Mücke, Pelikánová, 2007, s. 88 - 89).

Tazatel musí věnovat náležitou pozornost svým otázkám a vyvarovat se pokládání otázek sugestivních, komplexních, zjišťovacích a uzavřených. Naopak by kromě základních, předem připravených, otázek měl využívat otázky zjišťující, doplňovací, otevřené a takzvané sondy. V průběhu rozhovoru by měl výzkumník akceptovat pomlky, které není vhodné překonávat položením další otázky, ale zopakováním poslední věty dotazovaného a pomáhat mu tak navázat na místo, kde skončil s výpovědí. K nenásilnému přerušení výpovědi dotazovaného by mělo dojít ve chvíli, kdy hovoří zcela mimo danou tematiku (Vaněk, Mücke, Pelikánová, 2007, s. 102 - 103).

Uskutečněné rozhovory byly nahrávány a poté přepisovány. Přepis byl prováděn autorkou práce, vždy ve stejný den, kdy se rozhovor uskutečnil. Přepisování rozhovoru mimo jiné vede k sebereflexi badatele a kontrole správnosti vedení rozhovoru. V rámci přepisu nesmí být styl výpovědi dotazovaného pozměněn nebo upravován. Z tohoto důvodu nejsou citace v textu jazykově upravovány, ale jsou citovány doslova, včetně případných odchylek od normy spisovného jazyka (Vaněk, Mücke, Pelikánová, 2007, s. 113 - 115).

Na základě přepsaných rozhovorů byla uskutečněna jejich analýza, která nejprve rozčlenila každý rozhovor na tematické úseky a celky. Tyto úseky byly nadále strukturalizovány a zpřehledňovány pomocí kódování a indexace. Kódování organizuje a člení text, dochází k propojování dílčích úseků. Prostřednictvím kódů byly tvořeny vyšší významové kategorie. *„Kódování je tedy složitý proces organizace, strukturace, zpřesňování a „kontroly“ významu, k jehož usnadnění byla kvalitativnímu výzkumu vyvinuta i řada softwarových programů.“* Po analýze následovala interpretace dat, kterou je zachycován význam získaných dat (Vaněk, Mücke, Pelikánová, 2007, s. 126 - 129).

3. Literární rešerše

Následující kapitola přináší přehled o základní odborné literatuře, která se zabývá možnostmi genealogického výzkumu v Čechách; zaměřuje se především na publikace vydané v posledních letech, neboť možnosti genealogického bádání byly zásadně ovlivněny digitalizací matrik, která započala v roce 2007.

Možnosti genealogického pátrání stručně a výstižně popisuje publikace profesionální genealožky Blanky Lednické *Sestavte si rodokmen: pátráme po svých předcích*. Kniha byla vydána v roce 2012, tudíž zachycuje digitalizaci matrik a dalších dokumentů. Dává instrukce, jak postupovat krok za krokem při sestavování rodokmenu, pro lepší pochopení uvádí i konkrétní příklady. Výhodou knihy jsou odkazy na některé internetové stránky a databáze, které se v knihách s dřívějším datem vydání nevyskytují. Kniha ovšem slouží jen pro základní orientaci, která pomůže v začátcích, pro podrobnější výzkum je třeba využít dalších publikací obsahujících více informací, zejména historických.

Podrobný návod, jak postupovat při sestavování rodokmenu, převážně s využitím internetu, přináší publikace *Váš rodokmen krok za krokem* (2013) od Lenky Peremské. Kniha obsahuje množství odkazů na internetové databáze; nejen české, ale i zahraniční. Názorně ukazuje, jak rodokmen sestavit, jak postupovat při pátrání v matrikách a ve zmiňovaných internetových databázích. Mimoto jsou tyto informace dostupné na přiloženém CD, které dále obsahuje genealogické počítačové programy. Kniha také uvádí informace o pátrání v Praze a zahraničí.

K nejnovějším publikacím patří kniha vydaná Českou genealogickou a heraldickou společností *Učebnice pro začínající rodopisce* (2014). Kolektiv autorů, odborníků a členů společnosti se zasloužil o knihu, která zahrnuje všechny oblasti genealogického pátrání. Přínosná je kapitola Využití počítačů a internetu v rodopisné práci. Oproti předchozím publikacím je v této knize více rozpracován historický kontext.

Mezi nejrozsáhlejší publikace patří kniha Henryho Pohanky *Sám proti toku času aneb s genealogií k vlastním kořenům*. Publikace vyšla v roce 2002, tudíž ještě nezachycuje digitalizaci matrik, zato podává široké spektrum informací, které je možné využít i k sestavování rodové kroniky. Genealogům dává stručně nahlédnout do historického kontextu uplynulých čtyř staletí. Dále doporučuje, jak postupovat při bádání, kde vyhledávat informace a jak si je zaznamenávat. V knize nalezneme soupis všech archivních pramenů, ze kterých lze při výzkumu čerpat. Prakticky ukazuje, jak

zaznamenávat získaná data prostřednictvím kartotéčních listů, rodových stromů, map a dalších dokumentů. Mimo jiné obsahuje tabulky s tematickými překlady do latiny a němčiny, s přehledem písem, s mírami a platidly.

Česká genealogická a heraldická společnost vydává čtyřikrát ročně časopis *Genealogické a heraldické listy*. Časopis mimo jiné obsahuje nejaktuálnější rady a tipy pro získávání rodopisných informací, dále slouží k získání doplňujících a rozšiřujících dat pro sestavování rodokmenu, případně k vypracování rodové kroniky.

4. Vymezení teoretického rámce a charakteristika základních pojmů zkoumané problematiky

Tato kapitola vysvětluje základní teoretické pojmy, které jsou v této práci obsaženy a slouží k základní orientaci v daném tématu. Vymezeny budou pojmy genealogie s uvedením historického diskurzu, dále její členění (panovnická, šlechtická a občanská) a grafické znázornění genealogického výzkumu (vývod, rozrod, rodokmen).

4. 1. Genealogie

Slovo genealogie pochází z řeckého slova *génos*, či latinského *genus*, což znamená *rod*; je to tedy věda zabývající se rodem. Genealogie vymezuje vztahy mezi příbuznými jedinci, zabývá se příbuzenskými vztahy a jejich důsledky. Patří mezi pomocné vědy historické a rekonstruuje rodinné vazby. Pokud genealogie sleduje osobní zájmy, nazývá se rodopisem, oproti tomu se vymezuje výše zmíněná genealogie vědecká, která zaměřuje se na dlouhodobé změny vazeb (Hlaváček, 2002, str. 119 – 120).

Ke správné rekonstrukci vztahů je nezbytné historické povědomí a získání důvěryhodných zdrojů dat. Genealogie se tedy zaměřuje na mikrohistorii, která se zabývá každodenností člověka a popisu osobnosti. (Řičař, 2000, s. 20).

4. 1. 1. Dějiny genealogie

Genealogie je nejen pomocná věda historická, ale má také svoji vlastní historii, která je známa již z raných hebrejských rukopisů, jež obsahují přehled původních rodových linií. Také v Bibli se můžeme setkat s genealogií v rámci rodové posloupnosti od Adama přes Abraháma a krále Davida až po Ježíše. Genealogie a její grafické ztvárnění mělo svůj význam i mezi egyptskými dynastiemi. Pátrání po původu hrálo důležitou roli v antickém Římě, kde se mocné rodiny snažily odvozovat svůj původ od zakladatelů Říma, tedy od Romula a Rema (Bahn, 1991, s. 18 – 22).

Právě bádání po předcích v antickém Římě je považováno za počátek občanské genealogie. I v antickém Řecku sehrával původ důležitou roli, což dokládá Homérův epos *Ilias*, ve kterém jsou uvedeny rodové posloupnosti, nebo Hésiodovo dílo *O původu bohů*, které uvádí posloupné generace bohů (Slaboch, 2014, s. 10).

Ve středověku vymezovaly společenské vrstvy a stavy svůj společenský status, důležitost a stále silnější vzájemné působení na základě rodových linií. Posílilo to význam genealogie, ale stále nedocházelo k systematickému bádání s určitými postupy. Ty se ustanovily koncem 15. století, kdy se k bádání začaly využívat rodinné kroniky, což mělo mít za následek zvýšení slávy významných rodů. Následně se začala genealogie vyučovat na univerzitách, kde se jí kromě historiků věnovali i právníci, a to zejména z důvodu vztahu ke státnímu právu a dědictví. K systematice genealogie přispěl Johann Christoph Gatterer se svojí knihou *Nástin genealogie*, jejíž přínos byl uznán až o desetiletí později (Bahn, 1991, s. 18 – 24).

Změnou pro genealogické bádání byla francouzská revoluce a následné panování Napoleona I. (revoluce začala 1789, Napoleon byl svržen roku 1815), které vedly k vytvoření státní registrace osob a s tím i k možnosti vyhledávání základních rodinných údajů. V první polovině 19. století byla genealogie na univerzitách potlačována, změna nastala až v 70. letech vlivem heraldiky, kdy heraldické společnosti ve svých publikacích zveřejňovaly genealogické údaje, které se nejprve soustředily zejména na šlechtické rody (Bahn, 1991, s. 24).

Koncem 19. století vznikly dva teoretické směry zabývající se genealogií. První směr byl ovlivněn Charlesem Robertem Darwinem a byl zaměřen přírodovědecky a biologicky, dále byl ovlivněn Gregorem Johannem Mendelem se zaměřením spíše teoretickým. Druhý směr byl orientován historicky a sociologicky, se zaměřením na praktické a historické bádání o rodině. Mezi těmito směry přetrvával konflikt, který byl přerušen s příchodem nacismu a spolu s ním rasové politiky, kdy se genealogické bádání se začalo soustředit především na dokazování nežidovského původu (Bahn, 1991, s. 27 - 29).

4. 2. Členění genealogie

Při studiu historického pozadí zkoumaných osob se vychází v každé odnoži genealogie z různých historických informací. Z tohoto důvodu je podstatné zařazení zkoumané osoby do společenské vrstvy. Nejdůležitější jsou informace, které se týkají přímo zkoumaných osob, proto u šlechtického rodopisu budou důležitá jiná historická fakta než u občanské genealogie. (Řičař, 2000, s. 15).

Řičař dělí genealogii na tři odvětví: na genealogii panovnickou, šlechtickou a občanskou.

4. 2. 1. Panovnická genealogie

Panovnická genealogie zkoumá rozrody nejvyšší společenské vrstvy. Zaznamenává tedy rodokmeny panovníků a královské rodiny (Řičař, 2000, s. 15 - 16).

4. 2. 2. Šlechtická genealogie

Šlechtická genealogie stejně jako panovnická je nejčastěji zobrazována pomocí rozrodů. Lokalita bádání nabývá regionálního rozměru. Šlechtický titul vycházel ze zásluh pro panovníka nebo zemi. Pro šlechtickou genealogii jsou typické erby. Každý šlechtický rod měl svůj vlastní erb, který musel zejména zpočátku odpovídat poměrně přísným heraldickým pravidlům. V Československu byly šlechtické tituly zrušeny v roce 1918. (Řičař, 2000, s. 16).

4. 2. 3. Občanská genealogie

Občanská genealogie zaznamenává základní data, jako je narození, oddání a úmrtí, ale na rozdíl od genealogie šlechtické pokračuje v pátrání dále směrem k vytvoření úplného obrazu o zkoumaném člověku či rodině. Do občanské genealogie patří všichni, kteří nespádají do dvou výše uvedených. Badatel zkoumá, kde předek žil, jeho povolání, majetkové poměry a další fakta, která napomáhají k vytvoření celkového obrazu (Řičař, 2000, s. 16)

4. 3. Grafické znázornění

Rod se skládá ze všech předků (muži i ženy), kteří jsou spojeni jedním společným předkem. Řičař rozděluje předky na genealogicky určité a genealogicky neurčité, kteří se postupným pátráním stávají genealogicky určitými, což znamená, že o nich má badatel základní informace (Řičař, 2000, s. 21).

Ascendence zachycuje předky od probanta (střena) do minulosti, tedy probant, rodiče, prarodiče atd. Descendence je opakem ascendence, zachycuje tedy budoucnost. Pokrevnost je označení pro osoby, které pocházejí z jednoho předka. Sešvagření je vztah, který vzniká na základě manželství, nejedná se tedy o pokrevní příbuzné. (Řičař, 2000, s. 22).

Genealogii je možno chápat jako proces, který zaznamenává předky a příbuzné. Sestavený rodokmen je poté výsledkem tohoto procesu. Grafická podoba rodokmenů se liší podle toho, zda zaznamenává jen předky nebo i potomky. Grafická podoba je odrazem toho, co genealog od rodokmenu očekává. Možnosti grafického ztvárnění jsou následující (Drevesa, 2010, str. 3 – 5).

4.3.1. Vývod

Nejčastějším grafickým znázorněním občanského genealogického pátrání je vývod. Ten zobrazuje pouze pokrevní příbuzné, neboli přímé předky, tedy vždy jedno dítě a jeho rodiče (jedná se o krevní příbuzné, což znamená, že pokud se v rodopisné práci vyskytuje více manželů či manželek, uvádí se pouze jeden či jedna, a to ta nebo ten, kteří jsou pokrevní). Postupuje se od současnosti do minulosti. Grafické znázornění vývodu může být vertikální nebo horizontální (Kirkham, 1968, s. 9).

4.3.2. Rozrod

Rozrod se nejčastěji využívá u panovnické či šlechtické genealogie a vyobrazuje všechny potomky jednoho manželského páru (zakladatelé rodu), který stojí v základu. Obvykle byl tento pár či jedinec z toho páru nějakým způsobem významný, proto se začíná právě od něj. Sestavuje se tedy od minulosti k současnosti a sleduje mužské i ženské potomky, ale také nemanželské děti a jejich potomky. K větší přehlednosti slouží pojmenovávání rodových větví, u šlechtické a panovnické genealogie se větve pojmenovávají většinou podle místa či zakladatele větve (Slaboch, 2014, s. 252).

4.3.3. Rodokmen

Rodokmen je druhem rozrodu; vychází se tedy stejně jako u rozrodu z nejstaršího známého předka, zakladatele rodu. Sestavuje se tedy od minulosti k současnosti. Vyobrazuje všechny potomky mužů, nositele stejného příjmení, potomky neprovdaných dcer a potomky synů. Nezobrazuje potomky provdaných žen ani nemanželské děti mužů. V rámci rodokmenu lze sledovat jen určité větve, nejčastěji to bývá právě rodokmen přímé linie. Pojem *rodokmen* je v současné době generalizován a používá se pro všechny posloupnosti, které jsou případně dále upřesněny pomocí předchozích výrazů (Pohanka, 2002, s. 25 - 26).

5. Výzkumná práce

Následující kapitola se věnuje základním atributům genealogické práce. Postupuje od začátku genealogického pátrání přes archivaci získaných dat až po sepsání rodové kroniky. Uvádí možnosti zaznamenávání rodokmenu do specializovaných počítačových programů a uchovávání získaných dat v elektronické podobě.

Badatel, který hledá v matrice, začíná s daty, která má předem zjištěná, poté podle zápisu pokračuje dále. Pokud je genealogovi známo datum narození předka, v pátrání pokračuje datem svatby jeho rodičů, tento zápis bude o 20 – 25 let starší, což se samozřejmě mění v závislosti na tom, zda byl předek prvorozený a kolik měl sourozenců. U oddacího záznamu by měla být data narození snoubenců, vyskytovat se tam ovšem nemusejí, tato data budou přibližně o 16 – 18 let starší. Údaj o úmrtí se hledá od poslední zmínky o sledovaném předkovi (Peterka, 2006, s. 14).

Po studiu matrik následuje studium ve státních oblastních archivech, které jsou členěny podle bývalých krajů; je tedy důležité vědět, z jakého kraje předek pocházel a k jaké farnosti patřila obec, v níž dotyčný žil. Badatel si musí dát pozor hlavně u vesnic, které leží na pomezí krajů a jejich příslušnost se tak v průběhu let mohla měnit (Peterka, 2006, s. 13).

Mapa lokalit, ve kterých žili předci, může sloužit k lepší zeměpisné orientaci a je vhodnou grafickou pomůckou – názorně ukazuje, jak se předci stěhovali. Uvádět v mapě české i německé názvy obcí je užitečné; pokud se názvy na mapu z prostorových důvodů nevejdou, je možné přidat k mapě vytvořenou tabulku, která bude zobrazovat české a německé názvy obcí (Peterka, 2006, s. 16).

Nejdále v rodokmenu se může výzkumník dostat obvykle do druhé poloviny 17. století, pokud nenarazí na nějaké neobvyklosti, jako je ztráta nebo shoření matriky. Existence gruntovních knih prodlužuje zdokumentovanou dobu téměř o sto let. U osob, které byly známé nebo pocházely ze šlechtických rodů, jsou informace ještě staršího data (Peterka, 2006, s. 18).

Moment, kdy se badatel dostane k poslednímu zápisu v matrice, bývá mnohdy koncem výzkumného pátrání. Je to chvíle, kdy se musí rozhodnout, zda bude pokračovat s výzkumem v jiných archiváliích než v matričních knihách, nebo zda své bádání zdokumentuje pomocí genealogického diagramu, rodopisu či rodové kroniky. Pokud se badatel rozhodne pokračovat ve své práci, bude jeho další bádání časově náročnější,

hlavně na čas strávený v archivech. Dále musí být výzkumník schopnější ve čtení starých textů. Stejnému problému bude čelit i badatel, který chce svoji rodinnou kroniku obohatit kromě zápisů z matrik také o údaje sociálního postavení svých předků a další informace, jež nejsou v matričních knihách dostupné (Pohanka, 2002, s. 76).

5. 1. Archivace informací

Archivace informací patří k nejdůležitějším částem vytváření rodokmenu. Tato část je důležitá nejen kvůli orientaci badatele v informacích, ale také z důvodu orientace dalších příslušníků rodu nebo pokračovatelů v bádání. Jedná se o činnost organizačně evidenční.

Svědomité zaznamenávání a uchovávání všech získaných informací je pro práci klíčové. Výzkumníci si mohou pořizovat kopie nebo dělat výpisky. Nedílnou součástí je také soupis matrik, indexů s inventárními čísly farních úřadů (Řičař, 2000, s. 13).

Poznámky musí být systematicky zaznamenávány a zařazovány tak, aby byly co nejpřehlednější a aby se v nich mohly vyznat i jiné osoby než samotný badatel. Podstatné je také zaznamenávání matrik, ve kterých již proběhlo neúspěšné hledání, aby nedocházelo k bezvýslednému pátrání ve stejných knihách, které už badatel zkoumal (Peterka, 2006, s. 16).

K nejdůležitějším dokumentům rodového fondu patří matriční výpisy, které jsou ve své podstatě přepisem matričního záznamu. Osoby mají většinou tři karty matričních výpisů (narození, oddání, úmrtí) nebo jeden osobní list, ve kterém jsou uvedeny všechny tyto údaje. Osobní listy jsou identické, poznámkový oddíl slouží k zachycení případných nestandardních zápisů do matrik. Z tohoto důvodu je prospěšné přikládat kopie originálního matričního zápisu (Pohanka, 2002, s. 53).

Veškerý materiál, který slouží k badatelské činnosti, musí být označen inventárním číslem. Z tohoto čísla by mělo být jasné, které osoby či osob se dokument týká; číslo by tedy mělo obsahovat osobní či rodové značky. Uložení do rodopisného fondu probíhá na základě logických klíčů, které si badatel sám stanoví. Ke každému fondu je nutné zavést seznam dokumentů, které fond obsahuje, neboli obsah fondu. K lepší orientaci poslouží uvést v seznamu stručný obsah každého dokladu (Pohanka, 2002, s. 53).

Důraz musí být kladen na správné archivování osobních složek, přidělení rodového znaku (signatury) a osobní značky, která je pro každého předka jedinečná. Tento systém označení napomáhá k rychlému vyhledávání v rodokmenu a slouží k lepší orientaci v něm.

Zpravidla si každý badatel sám vytvoří způsob přidělování osobních signatur; tím je zaručen komfortnější způsob práce s rodokmenem. Osobní signatura často obsahuje část, která se skládá z rodové signatury; z každé osobní signatury lze určit, do které rodové větve předek náleží (Pohanka, 2002, s. 63).

Každý jedinec v rodokmenu by měl mít svůj osobní list nebo výpisy z matrik a osobní složku obsahující všechny dokumenty, které se daného předka týkají. V případě svatby či informací o potomcích je vždy na zvážení badatele, kolik informací u jednotlivce bude uchovávat. Záznamy o manželských párech mohou obsahovat vždy stejné kopie oddacích listů nebo společných dokumentů či pouze odkaz na složku, ve které se dané dokumenty nacházejí. Osobní složky by měly být řazeny podle rodových linií. Stejná pravidla platí jak pro tištěné, tak pro elektronické dokumenty, u kterých je důležité jejich zálohování, případně i jejich paralelní existence v tištěné podobě.

5. 2. Rodová kronika

Jedním ze způsobů, jak může genealog prezentovat svoji práci, je vytvoření rodové kroniky. Kronika by měla obsahovat všechny faktické údaje a většinu důležitých dokumentů. Kronika napomáhá k důkladnějšímu nahlédnutí do rodové historie než například samotný rodokmen (Kysilka, Jak psát rodinnou kroniku).

Kronikou rozumíme chronologické zaznamenávání historických a společenských událostí. Název kronika pochází z řeckého slova *chronos* neboli čas. Kroniky byly ve středověku psány především církevními hodnostáři nebo duchovní vrchností. V průběhu 18. a 19. století se psaní kroniky rozšířilo mezi vzdělané laiky, kteří se zajímali o aktuální dění, ať už v místě pobytu, nebo v širší dimenzi. Na konci 19. století začínají vznikat kroniky užšího zaměření, tedy kroniky školní, vojenské, obecní a jiné (Brož, 2005, s. 203).

Kronikou užšího rozsahu je také kronika rodinná a kronika rodová. Kronika rodinná se zaměřuje na vývod ze tří nebo čtyř generací a je vhodným začátkem při sestavování kroniky. Kronika rodová vzniká od nejstaršího předka a postupuje na základě rodokmenu. K vytvoření kroniky je potřeba sestavit alespoň rodokmen přímé linie s dohledaným nejstarším přímým předkem. Tyto informace kronikář doplňuje historickými údaji. Kromě matriky tedy musí kronikář pracovat i s jinými zdroji dat, aby byl schopen co nejdůvěhodněji popsat život předků. Studium odborné literatury vyžaduje znalost němčiny či latiny a schopnost čtení starého písma. Dále je nutná orientace v historických událostech

a jejich souvislostech. Stejně jako u sestavování rodokmenu je u psaní kroniky důležité všechny získané informace ověřovat. Informace se následně chronologicky řadí. Důležité je uvádění pramenů získaných informací k případnému pozdějšímu dohledání (Hásek, 2014, s. 261 – 264).

Samotná kronika může být dělena na dvě části; první částí je vlastní text kroniky, druhou částí jsou akcesoria kroniky neboli doplňky. Doplňky mohou být fotografie, doklady, dokumenty, mapy a další dokumenty sloužící k rozšíření informací obsažených v kronice. Kronika by měla obsahovat rejstřík, jenž umožňuje zjednodušení vyhledávání, kterému také napomáhá, pokud je v kronice uveden obsah celého díla (Hásek, 2014, s. 264 - 274).

Kniha by měla začínat úvodem, kde by mělo být uvedeno, proč kronika vznikla a jak vznikala, tedy postup bádání. Úvod by měl dále obsahovat informace o autorovi. Další část by se měla věnovat rodovému jménu a příjmení. Zde by měl být zachycen vývoj příjmení, zprávy o jeho vzniku, výskytu a rozmístění. Tato kapitola případně obsahuje informace o rodovém erbů. Následuje kapitola o kolébce rodu, tato kapitola je obzvláště vhodná pro rodovou kroniku. Měla by obsahovat podrobné informace o nejstarší lokalitě výskytu rodu. Následující kapitola se zabývá nejstaršími dějinami rodu. Data obsažená v této části pocházejí z přímých a nepřímých pramenů. Jednotlivé osoby se zasazují do společenských, politických, hospodářských a náboženských souvislostí dané doby. Následuje samotná podstata celé kroniky, tedy historie dalších generací až do současnosti. Faktické údaje, jako jsou data narození, oddání a úmrtí, jsou doplněny dalšími informacemi získanými z nejrůznějších zdrojů dat (viz kapitola Ostatní zdroje dat); údaje je velmi vhodné podpořit historickými milníky. Rodová bilance je následující kapitolou a obsahuje demografické údaje. Konkrétně se jedná o dosažený věk, četnost porodů, dobu plodnosti, věk sňatečnosti, dlouhověkost, nemoci či genetické vlivy, nejčastější povolání, veřejnou činnost atd. (Brož, 2005, s. 204 - 206).

Hásek po kapitole o nejstarších dějinách rodu navrhuje zařadit kapitolu s názvem Stat' o životních příbězích jednotlivých předků 2., následně až 6. generace. Tyto kapitoly prokládá kapitolami o historických událostech, o náboženských poměrech dané doby, o vývoji finančních a měnových poměrů, o katastrofách a zápisech o předcích v daných knihách. Tyto podkapitoly slouží k popsání doby, v níž popisované generace žily. Před závěr kroniky vkládá ještě kapitoly týkající se zdravotního stavu předků a genetických

studií. Členění kapitol je odvozeno od generací, které se číslují. Jiné členění může být vystavěno na základě kmenů a jejich příjmení, následně může dojít ke specifikaci jména podle místa bydliště (Hásek, 2014, s. 266 - 276).

Kronika neslouží jen k prezentaci genealogického pátrání, ale podává mimo jiné informace důležité pro současné generace; příkladem mohou být demografické, genetické a zdravotní údaje. Zpracování kroniky mnohdy genealogovi trvá celý život, neboť se neustále objevují nové informace, které by měly být v kronice obsaženy.

5. 3. Počítačové programy

V dnešní době je nejlepší a nejpraktičtější archivovat informace v počítači. Badatel by si měl ukládat všechny dokumenty, fotografie, matriční zápisy a další archiválie. Pokud má výzkumník k dispozici tištěnou formu dokumentů, je vhodné tyto dokumenty naskenovat a uchovávat rovněž v počítači. Všechna uložená data je potřeba zálohovat a systematicky řadit do složek. Stejné uspořádání by mělo být použito i u papírových dokumentů, aby byla zachována systematičnost badatelova archivu. Pro zálohování je možné využít mimo jiné počítačové genealogické programy.

Genealogických počítačových programů je nespočet. Slouží nejen k archivaci informací, ale také k případné publikaci badatelské práce a sdílení s rodinnými příslušníky či dalšími zájemci. Programy pomáhají také při orientaci v rodokmenu, neboť jsou vidět vazby mezi jednotlivými osobami. Vyhledávání informací v počítačových programech je jednodušší než v ruční kartotéce a grafické provedení rodokmenu přestává být problémem. Funkce jednotlivých aplikací se různí, tudíž záleží na preferencích výzkumníka, kterému programu dá přednost.

Pro každého badatele je důležité, aby mu daný program vyhovoval a nemusel ho po čase měnit za jiný, proto je žádoucí si na začátku vyzkoušet programů více a zjistit, který je nejvhodnější. Při výběru je dobré zvážit, zda genealog chce mít svoji práci dostupnou na internetu, případně zda ji na internetových stránkách chce publikovat. Výhodou uložení na internetovém serveru je přístup k rodokmenu z jakéhokoli počítače.

Při výběru genealogického programu jsou rozhodující následující faktory: srozumitelnost, jednoduchost ovládání, existence české jazykové mutace, možnosti tisku,

možnost uložení do formátu GEDCOM¹, zda jsou programy poskytovány v celém rozsahu zdarma (freeware), či je možné si je zdarma vyzkoušet a poté zaplatit (shareware), zda se platí roční předplatné či nikoli. Kromě genealogických aplikací jsou dostupné rovněž genealogické internetové portály s prvky sociálních sítí²; výhodou těchto portálů je propojení s ostatními uživateli a získávání informací od ostatních uživatelů (Krůta a Kurz, 2014, s. 230 - 238).

Následující programy jsou mezi českými genealogy nejpoužívanější. Jedním z nejvíce využívaných genealogických internetových portálů je MyHeritage. Je to celosvětový portál (původně z Izraele), který umožňuje sdílení a propojování rodokmenů. Limit rodokmenu je omezen na 250 osob, pro zvýšení limitu vyžaduje portál předplatné Premium nebo Premium Plus a cena se pohybuje od 4 do 7 euro za měsíc. Velikost rodokmenu je nad 2500 zařazených osob už neomezená. Portál je dostupný v českém jazyce a je propojen s celosvětovou databází MyHeritage, která spojuje a vyhledává stejné osoby v rodokmenech (funkce Smart Matches) a vyhledává v historických dokumentech (Record Matches). Profil může být soukromý nebo veřejný, podporuje řadu funkcí, jako jsou rodinné statistiky a časová osa. Na stránkách je zdarma ke stažení program Family Tree Builder. Data zadaná do programu je možno exportovat na stránky MyHeritage, což umožňuje synchronizaci dat (MyHeritage, Genealogie).

Ancestry (dříve Rodokmen) je český genealogický program, který je poskytován zdarma. Program lze stáhnout na internetové stránce ancestry.nethar.cz, která obsahuje mimo jiné diskuzní fórum, kam mohou uživatelé psát své připomínky k vylepšení programu. Software disponuje standardními funkcemi genealogického programu (Ancestry, Úvod).

Jedním z nejstarších programů je Brother's Keeper; díky délce svého fungování obsahuje řadu funkcí, které ostatní programy postrádají. Po grafické stránce je program

¹ GEDCOM je datový formát, který slouží k výměně genealogických dat mezi různými genealogickými programy. Je to textový soubor, který má pevně určenou strukturu a řazení jednotlivých zápisů. Každé osobě v rodokmenu je přiděleno specifické číslo, stejně tak vazbám mezi nimi, což umožňuje otevření rodokmenu ve všech programech, které podporují formát GEDCOM (Lednická, 2012, s. 21).

² Příkladem internetových portálů kromě MyHeritage.com je geni.com nebo familybelle.com. Všechny tyto stránky jsou celosvětové a jsou využívány i českými genealogy, neboť v Čechách doposud žádný takovýto portál neexistuje (Krůta a Kurz, 2014, s. 238).

jednoduchý, umožňuje export dat a má českou jazykovou mutaci. Zkušební verze programu je poskytována zdarma (není časově omezená, je zde pouze funkční omezení), prémiové funkce jsou poskytovány od 18 do 45 USD, poplatek je jednorázový (Brother's Keeper, Sample Reports).

Dalším programem je americký Legacy Family Tree, který je v omezené míře poskytován bezplatně, jeho rozšířená verze je prodávána za 30 až 40 USD, poplatek je placen jednorázově. Poskytuje českou jazykovou mutaci. Výhodou programu je možnost vytvoření rodových stromů (Legacy Charting), vyznačuje se jednoduchým uživatelským prostředím (Legacy Family Tree, Prohlídka programu Legacy 8.0).

Software GenoPro se od ostatních odlišuje propracovaným grafickým znázorněním rodových stromů (genogramů). Umožňuje vytvářet nejen rodinné vazby mezi jednotlivými osobami v rodokmenu. Program nabízí online zálohování, je dostupný v české mutaci a poskytuje bezplatnou čtrnáctidenní trial verzi. Licence je dostupná za 49 USD (GenoPro, What is GenoPro?).

Mimo výše zmíněné programy a internetové portály existuje řada dalších programů, které nejsou používány s takovou četností. Pro genealoga je nejdůležitější, aby mu vyhovovalo uživatelské prostředí programu a aby program obsahoval všechny důležité funkce a výstupy, které badatel potřebuje. Seznam zahraničních genealogických programů (aktuálně přibližně 850 položek) je dostupný na internetové stránce gensoftreviews.com.

Řada genealogů využívá k zaznamenávání a zpracování rodokmenu textový editor Microsoft Word a tabulkový editor Microsoft Excel. Určitá výhoda spočívá v ukládání informací výhradně do počítače, badatel tedy nemusí přemýšlet nad výstupem v datovém formátu GEDCOM a může pracovat na kterémkoli počítači bez nutnosti instalace specializovaného programu. Nevýhodou tohoto postupu je naopak nezbytnost přísně systematického zaznamenávání, které si musí badatel sám vytvořit, a následně též na schopnosti se v záznamech orientovat.

5. 4. Genealogické společnosti

Genealogické spolky či společnosti začaly na území Čech vznikat koncem 19. století za účelem sdružování lidí se stejným zájmem o genealogii. Nejstarším a doposud fungujícím spolkem ve střední Evropě je „Adler“, Heraldisch-Genealogische Gesellschaft, sídlící od roku 1870 ve Vídni. Na začátku 20. století vzniklo na našem území hned několik

spolků. Mimo jiné zde vznikaly spolky Němců, kteří žili na našem území. Během 2. světové války byly spolky zrušeny, přestože mnozí lidé byli okolnostmi nuceni dokládat svůj nežidovský, případně árijský původ. Po roce 1945 byly spolky obnoveny, aby byly v roce 1948 opět zakázány. Teprve po roce 1989 došlo k plnému obnovení činnosti spolků zaměřených na rodopis a heraldiku (Slaboch, 2014, s. 17 – 18).

Mezi největší a nejznámější genealogické společnosti v Čechách patří Česká genealogická a heraldická společnost v Praze (ČGHSP) založená v roce 1969. Předchůdcem byla Rodopisná společnost československá založená v roce 1929. ČGHSP nezpracovává rodokmeny na zakázku, ale zabývá se rozvojem občanské a šlechtické genealogie a heraldiky. Dále rozvíjí znalosti členů v oblasti pomocných věd historických. V současné době má společnost téměř tisíc členů. Členství je podmíněno pouze platbou členského příspěvku, který činí minimálně 400 korun. Člen společnosti obdrží čtyřikrát ročně časopis Genealogické a heraldické listy a má k dispozici odbornou knihovnu, která se neustále rozšiřuje (více než 8 000 svazků). Soupis všech dostupných publikací je zveřejňován na internetových stránkách. Další činností společnosti je organizování genealogických kurzů pro začátečníky i pokročilé. Kurzy se konají v Praze, s výjimkou zkráceného kurzu, který je pořádán na vyžádání mimopražských institucí, jako jsou například muzea, knihovny atd., v místě jejich působení. Od roku 2013 se pořádají jednodenní intenzivní základní kurzy s časovou dotací sedm vyučovacích hodin. Jak již bylo zmíněno, časopis je vydáván čtyřikrát ročně a zdarma poskytován členům ČGHSP, ostatním za poplatek. Na webových stránkách jsou zveřejněny obsahy všech vydání od roku 1969 a vyprodaná vydání z let 1992 až 2006 jsou k dispozici online. Kromě časopisu společnost vydává publikace, např.: Latinsko-český slovník pro genealogy nebo Učebnice pro začínající rodopisce. Společnost organizuje takzvané středečníky neboli každotýdenní setkání, jejichž náplní jsou odborné přednášky s různými tématy (ČGHSP, O ČGHSP).

Zájemcům o heraldiku nabízí společnost od roku 2000 možnost registrace osobních znaků. Znak nesmí patřit mezi živé znaky (šlechtických či znakovních rodů, včetně vymřelých), znaky zemské, městské, obecní, církevních hodnostářů a znaky institucí. Mimo jiné pořádá společnost ve spolupráci s muzei či obcemi výstavy, kterých je obvykle několik ročně po celé republice. Na stránkách je k dispozici tzv. Fórum - pátráme, kde

mohou zájemci pokládat otázky či přispívat se svými podněty. Společnost má pobočky v Ústí nad Labem a Pardubicích (ČGHSP, O ČGHSP).

V roce 1972 zřídila ČGHSP pobočku i v Brně, která do roku 1995 působila pod názvem Genealogický a heraldický klub; tento klub patřil mezi zájmová sdružení při Domě kultury Královopolské strojírně Brno. Od roku 1996 funguje společnost jako občanské zájmové sdružení (spolek) pod názvem Moravská genealogická a heraldická společnost v Brně (MGHS). Počet členů je přibližně 200, členský příspěvek činí 280 Kč, resp. 140 Kč pro studenty a důchodce. Společnost si klade za cíl rozvíjet genealogii a heraldiku, obzvláště na území Moravy, dále informuje zájemce o přednáškách, setkáních, vycházkách a exkurzích a rovněž uvedené akce organizuje. Pořádá genealogické kurzy. Společnost také vydává časopis Genealogické a heraldické informace; obsahy jednotlivých ročenek jsou dostupné na internetu společně s ceníkem fyzických výtisků. MGHS zřizuje knihovnu, která obsahuje přes 800 titulů. Uživatelům je na stránkách dostupná sekce inzerce, kterou lze využívat k prodeji, koupi, výměně, hledání či nabízení nejrůznějších věcí týkajících se genealogie či heraldiky (MGHS, O společnosti).

V roce 1992 vznikla Vlastivědná a genealogická společnost Velké Meziříčí. Společnost se věnuje občanské genealogii, vlastivědě a badatelské činnosti. Vydává publikace, pořádá přednášky, besedy a tematické zájezdy, svým členům rovněž poskytuje pomoc při sestavování rodokmenů a rodových kronik. Zpracovává biografie významných osobností měst a regionu. Členský příspěvek činí 50 Kč ročně (Vlastivědná a genealogická společnost Velké Meziříčí, O nás).

V roce 1968 byl založen Klub pro českou heraldiku a genealogii, jakožto heraldická sekce Muzea zlata v Jílovém u Prahy. Klub vydával časopis a pořádal heraldické výstavy. Činnost klubu byla záhy po začátku tzv. normalizace přerušena; samostatná činnost byla obnovena v roce 1990. Časopis byl ovšem vydáván od roku 1968 bez přestávky. Na internetových stránkách je u každého čísla dostupný obsah a některých čísel jsou zpřístupněny části časopisu. V roce 2008 začaly vycházet Heraldické noviny. Klub pomáhá v pátrání nejen svým členům, ale i široké veřejnosti, komunikuje převážně prostřednictvím e-mailu. Členství v klubu vyžaduje každoroční členský poplatek ve výši 250 korun či 15 euro. Členství zahrnuje odběr časopisu, slevy na odbornou literaturu dostupnou v klubu a možnosti prezentace badatelských výsledků členů klubu. Tento klub ovšem v současnosti nevyvíjí téměř žádnou činnost (Klub pro českou heraldiku a genealogii, O klubu).

V roce 1991 vznikla další společnost zabývající se genealogií a heraldikou, která se ovšem od předešlých genealogických společností liší. Je to Zemská stavovská rodová unie, občanské sdružení (spolek), jež si klade za cíl uchovávat, vytvářet rodové tradice svých členů. Z členství vyplývá několik povinností, a to především zkoumání minulosti rodu a předávání těchto informací potomkům. V této povinnosti společnost svým členům pomáhá, spolupracuje s historiky, genealogy, heraldiky a církevními činiteli. Členové se pravidelně scházejí a předávají si informace o bádání. K dalším činnostem patří snaha navazovat kontakty s příslušníky šlechtických rodů, kteří dnes nebo v minulosti žili na území Čech. Společnost se dělí na komory, genealogickou a heraldickou, historicko-kulturní a památkovou, organizační, propagační a strategickou a na komoru zahraničních styků. Členové si mohou registrovat osobní či rodový erb (Zemská stavovská rodová unie, Základní informace).

Kromě genealogických společností působí na území České republiky (po roce 1990) řada profesionálních genealogů, kteří zpracovávají rodokmeny na zakázku. Počet profesionálních genealogů se pohybuje kolem padesáti. Cena jejich práce se odvíjí od finančního limitu, který si zákazník sám stanoví, nebo jsou badatelé placeni od hodiny. Nově je možné od profesionálních genealogů žádat pouze přečtení matričních zápisů, které se platí paušální částkou ze jednu stránku textu. Mezi komerční genealogy patří například členové ČGHSP Helena Voldánová, Karel Gillich, Ivo Sperát ad. Většina profesionálních genealogů má vlastní internetové stránky, kde své služby poskytují. Genealogický výzkum dále nabízí například Badatelský spolek národní historie, který inzeruje na stránkách rodokmen.biz. Dále zpracovává rodokmeny čtyřčlenný tým (VAŠE GENY ... na dosah ruky), který spolupracuje na vyhotovení rodokmenů, poskytuje odbornou pomoc a pořádá genealogické přednášky. Právě spolupráce více genealogů byla doposud nevídaná. Před digitalizací archivů se profesionální genealogové znali osobně, neboť se potkávali v archivech, dnes již tomu tak není a vzájemně nevědí, kdo mezi profesionály patří.

Pro zájemce o genealogii pořádají kurzy nejen genealogické společnosti, ale také jednotlivci, například v Pardubicích Martina Hloušková pod záštitou ČGHSP (zájemci se registrují přes stránky rodokmenyprovas.cz), mimoto sestavuje rodokmeny na zakázku. Kurzy pořádá také Ivo Štěpánek, jenž nabízí kurzy pro začátečníky, mírně pokročilé i pokročilé, dále se prostřednictvím webových stránek stepanek-genealogie.cz zabývá zpracováním rodokmenů na zakázku. Zájemci o základní genealogický kurz a o zpracování

rodokmenu mohou využít služeb genealoga Jana Čecha, který provozuje stránky gencech.cz. Od roku 2014 se v Praze pořádají nové kurzy „Jak se píše rodová kronika“, které vede členka ČGHSP Zuzana Pomykalová.

Na území Slovenska působí od roku 1991 Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť se sídlem v Martině. V USA založili čeští krajané hned několik genealogických spolků, neboť se tam genealogie těší velké oblibě (Slaboch, 2014, s. 19).

Zájemci o genealogii se mohou účastnit Genealogické konference, jejíž třetí ročník bude probíhat na podzim 2015. Přednášky uvedené v minulých ročnících se zaměřovaly především na zdroje informací při genealogickém bádání, digitalizaci archivů a obsahy nejruznějších fondů. Konference je pořádána Církví Ježíše Krista svatých posledních dnů ve spolupráci s archivy, poprvé se konala v Uherském Hradišti a podruhé v Brně (Genealogická konference, Sborník).

6. Zdroje dat

Kapitola obsahuje informace o dostupných zdrojích dat pro genealogický výzkum v České republice. Uvádí dokumenty nearchivního typu, to znamená rodinné dokumenty, které jsou cenným zdrojem poznatků pro sestavení rodokmenu. Dále se zabývá dokumenty archivního typu, u kterých je důležité znát zákony pro jejich nahlížení; zákony jsou uvedeny v samostatné podkapitole. Následující podkapitoly se věnují českým archivům a jejich archivním fondům. Z důvodu velkého vlivu informačních technologií na genealogické bádání je zahrnuta také podkapitola o digitalizaci matrik, ostatních zdrojích dat dostupných na internetu a medializaci genealogie.

Vlastní genealogický fond se skládá z dokumentů archivního³ původu, které jsou většinou pořízeny jako kopie, např. matriční záznamy. Mimo tyto materiály musí badatel vynaložit velké úsilí k získání takzvaných mimoarchivních dokumentů (Pohanka, 2002, s. 57).

Badatel musí nejprve vycházet z informací mimoarchivního charakteru, které získá z nejbližšího okolí, případně u sebe doma. Začíná vyhledáním rodných listů, z nichž zjistí přesná data a místa narození a další informace o rodičích a prarodičích. Pokračovat bude v pátrání po úmrtních oznámeních, které již tolik informací neobsahují. Ostatní osobní dokumenty budou pro výzkum rovněž důležité. Může se jednat například o vysvědčení, pracovní knížky, občanský průkaz a jiné. Pokud výzkumník nenalezne potřebné dokumenty mezi příbuznými, musí se obrátit na matriční oddělení příslušných obecních úřadů (Řičař, 2000, s. 12 – 13).

Obsah genealogického fondu je třeba plánovat, aby badatel nezačal archivovat vše a fond se tím nestal nepřehledným a neurčitým. Sběratelský plán vychází z cíle či cílů, které si badatel stanoví již na samém počátku zkoumání. Fond bude tedy obsahovat nejen dokumenty týkající se zkoumaného rodu, ale také místa, odkud rod pochází. Do fondu také spadají badatelovy výpisky, proto je důležité, aby i tyto dokumenty byly přehledné (Řičař, 1995, s. 17).

³ Z řeckého archeion = úřední instituce, úschovna starých listin. Archiv je instituce, která zajišťuje shromažďování, uchovávání, ochranu, evidenci, využití písemností a dokumentů. Mezi dokumenty patří knihy, formuláře, mapy, soupisy atd. (Linhart, 1996, s. 105).

Veškeré archiválie v České republice jsou součástí jednotného archivního fondu, do kterého může nahlížet každý občan ČR. Na některé archiválie se vztahují zvláštní bezpečnostní opatření, z tohoto důvodu nejsou tyto archiválie veřejně dostupné (Pohanka, 2002, s. 58 - 62).

Obecně se v archivech půjčují dokumenty starší 30 let, výjimku tvoří soudní spisy, zvláštní archiválie a dokumenty týkající se žijících osob; ke studiu těchto dokumentů potřebuje badatel schválení od žijící osoby (Peterka, 2006, s. 13).

Archivy nebyly vždy jednotné, jak je tomu dnes. Do poloviny 20. století byly nepřehledné a archiválie byly uloženy na různých místech. Ke sjednocení došlo spolu se zřízením krajů v roce 1948, pod státní správu přešly archivy roku 1950. Do té doby byly archiválie ukládány například na ministerstvech, ve velkých podnicích, velkostatech, městech, obcích, spolcích či různých organizacích. Matriky byly uloženy na farách farních obvodů, což značně ztěžovalo badatelskou práci, neboť výzkumník musel v případě stěhování předků přejíždět do dalších farních obvodů. Pro usnadnění badatelské práce vydala Archivní správa ministerstva vnitra ČSR v roce 1984 Přehled archivů ČSR (Lutonský, 1999, s. 20 - 21).

Každý archiv má svá pravidla, která se archiv od archivu liší. Lišit se například může i možný počet zapůjčených archivních fondů za jeden den, uspořádání fondů, řád badatelny (např. povinné používání rukavic při práci s archiváliemi). V každém archivu je obsluha badatelny, která badatele seznámí s fungováním archivu. Obsluha ale nikdy nepomáhá s přečtením nebo přeložením zápisu v archivním záznamu (Lednická, 2012, s. 25).

Badatel může v archivu při studiu využít archivní pomůcky, jako jsou například průvodci po archivních fondech, inventáře a katalogy (Marečková, 2004, s. 119).

V současné době se využívá zejména internetových stránek, kde nalezneme adresu a otevírací dobu archivů. Jejich seznam je umístěn na internetových stránkách ministerstva vnitra. Před návštěvou archivů je důležité znát jejich strukturu a fungování, co je v daném archivu uloženo a kde se archiv nachází.

6. 1. Dokumenty nearchivního charakteru

Studiem těchto dokumentů začíná každé genealogické pátrání. Odvíjí se od genealogicky určitých osob, u kterých jsou známy jejich personálie⁴ (data narození, sňatků, úmrtí atd.); z dokumentů genealogicky určitých osob získáme informace o genealogicky neurčitých osobách (Řičář, 2000, s. 21).

Badatel začíná se shromažďováním dokumentů v nukleární (neboli jádrové) rodině, což jsou rodiče a děti), poté pokračuje v pátrání u dalších příbuzných či rodinných známých, kteří také mohou uchovávat cenné dokumenty týkající se zkoumaného rodu. Z těchto informací badatel získá přehled o předcích přibližně za posledních sto let. Informace z posledního staletého období bývají většinou nejpočetnější a odvíjí se od nich další pátrání. Pokud nejsou dokumenty dochovány mezi příbuzenstvem, je třeba využít zápisů v živých matrikách (Marečková, 2004, s. 35).

Při studiu nearchivního materiálu badatel musí věnovat pozornost nejstarším dokumentům, které nalezne, neboť od těchto informací se odvíjí další bádání v matričních knihách (Peterka, 2006, s. 13).

Henry Pohanka uvádí ve své knize výčet tohoto materiálu. „*Adresáře, almanachy, audiozáznamy, blahopřání, certifikáty, dekrety na byt, deníky, diapozitivy, diplomy (akademické, sportovní), doklady (o rodovém původu, osobní), domovské listy, epigrafické texty pomníků a hrobů, filmové záznamy, fotografie osob, fotografie domů, index o studiu, imatrikulační zápisy univerzity, kenotafy⁵, kondolence, korespondence (osobní, úřední), křestní listy, medailóny, místní publikace, očkovací průkazy, oddací listy (kopulační listy), osvědčení (o domovském právu, ukončení kurzu), oznámení (o narození, svatbě, promoci), památeční předměty, parta, posudky (pracovní, lékařské), potvrzení, povolávací rozkazy, pozvánky (na společenské a kulturní akce, ke zkouškám), protokoly, průkazy (totožnosti, řidičské, pasy, spolků), regionální publikace, ročenky, rodinná alba, rodinné kroniky, rodné listy, školní vysvědčení, tiskoviny různých spolků), tovaryšské listy, uznání (čestná, sportovní, pracovní), úmrtní listy, věstníky muzeí, videozáznamy, vizitky, výpisy z katastru*

⁴ Rodné listy od roku 2000 obsahují méně údajů než rodné listy vydané před tímto rokem. Nyní se nezaznamenávají informace o prarodičích, ale jen o rodičích (Lednická, 2012, s. 10).

⁵ Kenotaf = symbolický náhrobek (hrob) osoby, jejíž tělo je nezvěstné či nedosažitelné (padlí ve válkách, popravení či pohřbení v hromadných hrobech apod.) (Linhart, 2003, s. 191).

nemovitostí, výuční listy, zápisy (notářské), zprávy z tisku, živnostenské listy apod.“ (Pohanka, 2002, s. 57).

K dalším důležitým zdrojům dat patří orální historie členů rodu. Výzkumník by měl provést rozhovory s co největším počtem členů rodiny a všechny hovory si nahrávat. Informace získané tímto způsobem je vždy potřeba ověřovat i z jiných zdrojů. Pokládané otázky se vždy budou lišit, ale měly by být zachovány základní otázky stejné pro všechny dotazované (faktické údaje jako datum narození dotazovaného, jeho rodičů a sourozenců či jeho dětí, dále otázky na bydliště, školu, práci, vyznání atd.) (Lednická, 2012, s. 10).

Rozhovory s příslušníky rodu mohou také napomoci k identifikaci osob na fotografiích či při odkazování na další příbuzné nebo osoby, se kterými by měl badatel dále spolupracovat. Kromě záznamu celého rozhovoru si musí badatel zaznamenat u všech dotazovaných celé jméno, věk, vzdělání, zaměstnání, zdravotní stav a datum rozhovoru (Lutonský, 1999, s. 43 – 44).

6. 2. Zákony

Pro genealogické pátrání jsou důležité zákony týkající se matrik (o matrikách, jménu a příjmení) a archivů (o archivnictví a spisové službě). Nahlížení do matrik jakožto veřejných listin bylo právně upraveno až roku 1949 (zákonem č. 268/1949 Sb.), do té doby bylo nahlížení bez omezení. Doba uložení matriky na matričním úřadě byla 75 let od posledního zápisu, tato doba platila pro všechny matriční záznamy (narození, manželství a úmrtí). Pokud matriční kniha překročila tuto lhůtu, byla předána do archivu. Na genealogické pátrání bylo pohlíženo jako na studijní, vědecké či literární bádání (Voldánová, 2014, s. 61).

Zákonem č. 301/2000 Sb. přestaly být matriky veřejnými listinami a změnila se doba uložení knih narození na matričním úřadě na 100 let, ostatní knihy zůstaly nezměněny. Další změna nastala v zápisech úmrtí, kdy se přestala zapisovat příčina úmrtí⁶. Doslovný výpis z matriky byl možný pouze z úředních důvodů⁷. Dále došlo ke změně, kdo do matriky může nahlížet; jednalo se o osobu, o které je proveden zápis, členové rodiny,

⁶ Pro zjištění příčiny úmrtí po roce 2000 musí badatel nahlédnout do Sbírký listin, jež tvoří listiny, které slouží jako podklad pro matriční zápisy, jejich změny či opravy (Voldánová, 2014, s. 62).

⁷ Nyní může o doslovný výpis z matriční knihy požádat osoba, které se zápis týká, nebo členové rodiny (§ 25 odst. 6, zákon o matrikách, jménu a příjmení).

kterí se prokazují rodnými či oddacími listy (manžele, rodiče, děti, prarodiče, vnuci, pravnucci a sourozenci) a zplnomocněné zástupce (Voldánová, 2014, s. 61 - 62).

K 1. 1. 2014 nabyl účinnosti zákon č. 371/2013 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, jak vyplývá z pozdějších změn. Změna nastala ve lhůtách pro nahlížení do matričních knih od provedení zápisu do 100 let pro knihy narození, 75 let pro knihy manželství nebo partnerství a 30 let knihy úmrtí (§ 25b odst. 1, zákon o matrikách, jménu a příjmení). Matriční knihy jsou uloženy na matričním úřadě stejně jako v předchozích letech. Kniha narození po dobu 100 let, kniha manželství po dobu 75 let, kniha úmrtí po dobu 75 let. Po uplynutí těchto termínů jsou matriky uloženy ve státních oblastních archivech (§ 23, zákon o matrikách, jménu a příjmení).

Po zákonem stanovené lhůtě putují matriční knihy do státních archivů. Soustavě státních archivů dalo vzniknout nařízení vlády č. 29/1954 Sb., o archivnictví, které zřídilo Státní ústřední archiv v Praze, Štátny slovenský ústredný archív v Bratislave a ostatní státní archivy, jejichž počet se v roce 1960 snížil z důvodu reorganizace územního členění. Další změna nastala v roce 2002, kdy byla ukončena činnost okresních úřadů, a státní okresní archivy se podřídily archivům oblastním (Starý, 2014, s. 25 – 26).

Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě, a jeho pozdější novelizace upravuje podmínky nahlížení do archiválií, které jsou dostupné, pokud jsou starší 30 let. Pokud se ovšem jedná o archiválie, které obsahují údaje o žijících osobách, badatel se musí řídit zákonem o ochraně osobních údajů, možnost nahlížení do těchto dokumentů je možná pouze se souhlasem dané osoby. Dále se badatel může setkat s odmítnutím ze strany archivu, pokud požadovaný dokument není ve stavu, kdy může být půjčován (Starý, 2014, s. 27). Tento zákon definuje a vymezuje spisovou službu, která se zabývá správou dokumentů různých institucí, které jsou v zákoně vyjmenovány (§§ 63 - 70, zákon o archivnictví a spisové službě). Uvádí soustavu archivů spolu s jejich členěním, vymezuje jejich působení a činnost atd. (§§ 42 - 47, zákon o archivnictví a spisové službě).

Akreditovaný soukromý archiv může být zřízen právnickou nebo fyzickou osobou a musí splňovat další podmínky, aby akreditaci obdržel. Poté je možnost čerpání státního příspěvku a vzniká nárok na odborné rady od státních archivů (Starý, 2014, s. 29).

Vyhláška ministerstva vnitra č. 645/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě ukládá podmínky pro evidenci archiválií a archivních pomůcek včetně změn, které se musí promítnout v evidenci. Upravuje, jak se mají vytvářet, spravovat a zpřístupňovat metadata

archiválií. Vymezuje výši státního příspěvku, která je nárokována na archiválie. Definuje jednotlivé typy archiválií a archivních pomůcek, které jsou uvedeny v příloze. Dále informuje o tom, jak má vypadat evidenční list, badatelských řád, badatelský list, ceník služeb atd. (vyhláška č. 645/2004 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o archivnictví a spisové službě).

Pro badatele jsou důležité zejména podmínky pro nahlížení do matrik a do archiválií, jak z časového hlediska, tak pohledu oprávnění, kdo do daného dokumentu může nahlédnout.

6. 3. Matriky

Matrika⁸ je úřední kniha, do které jsou zapisovány osoby s jejich evidenčními údaji. Slouží jako základní zdroj informací pro sestavování rodokmenu. Z matriky badatel zjistí⁹ data narození, oddání, úmrtí, povolání, věk, jména rodičů, počet dětí, číslo popisné domu (od roku 1770), jména kmotrů a svědků, jména farářů, vyznání, příčinu úmrtí (Řičář, 2000, s. 20 - 21).

Matriční knihy se liší dle zápisů na knihy narozených (*Matrica baptisatorum*, *Geburts- und Taufbuch*), knihy oddaných (*Matrica copulatorum*, *Trauungsbuch*) a knihy zemřelých (*Matrica mortuorum*, *Sterbebuch*). V době zápisů matričních údajů do jedné knihy se matrika nazývala *Matrica tripartita* (Marečková, 2004, s. 9).

Do roku 1784 byly vedeny knihy narozených, oddaných a zemřelých vždy v jedné knize rozdělené do oddílů, knihy se rozdělily až patentem Josefa II., který dále nařídil zapisovat záznamy do tištěných formulářů (Melichar, 1999, s. 66 - 68). V knize byl vždy vyhrazen určitý počet stránek na zápisy narození, sňatků a úmrtí. Pokud toto místo bylo vyčerpáno, faráři mnohdy pokračovali v záznamech narození na místě určeném k zápisu

⁸ Z latinského *matrimonium* = manželství. Matrika je kniha, do níž jsou zapisovány důležité události týkající se dané komunity či společenství (Fialová, 1996, s. 599 – 600). Peterka uvádí, že slovo matrika pochází z latinského názvu *matricula*, čímž se původně označovaly seznamy duchovních (Peterka, 2006, s. 40).

⁹ Nejstarší matriky uvádějí místo dat narození data křtu, místo úmrtí pak data pohřbu. Povinné bylo zapisovat data narození od roku 1812 (Melichar, 1999, s. 66). Od roku 1813 se začalo uvádět v zápisech jméno porodní asistentky (Marečková, 2004, s. 10).

úmrtí; nejen z tohoto důvodu je nutné studium celé matriky, obzvlášť pokud se jedná o matriku tripartitu (Řičař, 1995, s. 20).

Marie Terezie v roce 1766 sice ustanovila vedení židovských matrik, ovšem veřejná platnost jim byla přiznána až v roce 1868 (Melichar, 1988, s. 89). Povinnost vést matriky židům nařídil až Josef II. v roce 1784, před tím židé vedli matriky jen ojedinele a většinou hebrejsky. V roce 1788 jim bylo nařízeno vedení matrik v němčině. Část židovských matrik byla zničena nacisty (Peterka, 2006, s. 43).

Civilní matriky¹⁰ začaly vznikat od roku 1870¹¹ pod vedením okresních úřadů a magistrátů. Postupně začaly vznikat i matriky pro příslušníky jiných vyznání¹². Spolu s tím vznikla nejednotnost zápisů. Způsob zápisů byl znovu sjednocen roku 1949, kdy přešla působnost na národní výbory, poté na obecní úřady (Melichar, 1999, s. 66 - 68).

Po roce 1949 se v matrikách již neobjevují údaje související s náboženským vyznáním či manželským či nemanželským původem narozeného dítěte. Církev nadále mohly vést matriky pro svoji vlastní potřebu, ale status veřejných listin byl církevním matrikám navrácen až v roce 1992 (Peterka, 2006, s. 42).

Toleranční patent (1781) vedl k zavedení matrik pro obyvatele evangelického augšpurského a kalvínského vyznání od roku 1782. Tyto matriky však sloužily pouze k soukromým potřebám. Dohled ale stále vykonávali katoličtí faráři a do roku 1829 vedli matriky i pro jiné protestantské církve¹³. Dohled nad vedením protestantských matrik byl zrušen roku 1849 a zrušení dozoru pro židovské matriky následovalo o dva roky později (Marečková, 2004, s. 12).

¹⁰ Původně byly zřízeny pro lidi, kteří vystoupili z církve a nepřihlásili se k žádnému jinému náboženství., tedy pro osoby, které se nehlásily k žádné státem uznávané církvi. Později sloužily také věřícím, kteří uzavřeli kromě církevního sňatku i sňatek civilní (Lednická, 2012, s. 16).

¹¹ První civilní oddací knihy začaly vznikat v roce 1868, kdy bylo úřadům povoleno uzavírat občanské sňatky v případě odmítnutí církevního sňatku ze strany církve. Od roku 1870 vznikaly i knihy narození a úmrtí (Peterka, 2006, s. 44 – 45).

¹² Starokatolická církev (1877), jednota bratrská (1882), československá církev husitská (1921), česká obec pravoslavná (1923) (Marečková, 2004, s. 12).

¹³ V praxi dohled fungoval takovým způsobem, že evangelický farář musel o všech narozeních, svatbách a úmrtích informovat katolického faráře, který události zapisoval do katolické matriky, jakožto jediné státem uznávané (Hásek, 2005, s. 35).

Katoličtí faráři byli tedy matrikáři jak pro katolíky, tak i pro protestanty. Z tohoto důvodu jsou v matrikách dva sloupce pro náboženství, jeden je pro katolické a druhý pro protestantské vyznání, farář vždy v příslušné kolonce udělal čárku (Řičař, 2000, s. 26).

K prvnímu sjednocení zápisů došlo v roce 1784, odkdy byly knihy považovány za úřední dokument, který musel vždy obsahovat stejné náležitosti. V některých případech docházelo k tomu, že se zápisy v knihách začaly zestručňovat, tudíž se badatel dozvídá méně informací. Matriky v této době stále spadaly do práva farních úřadů (Lednická, 2012, s. 16).

Další změnou, ke které došlo v roce 1784, byla povinnost pořizování opisů matričních zápisů ve dvou stejnopisech. Tato povinnost se stala výhodou hlavně v případě požárů či povodní, které zasáhly fary, nebo třeba při ztrátě originální matriční knihy. Opisy byly v roce 1955 uloženy do Státního ústředního archivu, nyní Národního archivu (Hásek, 2005, s. 33). Ojedinele, v různých lokalitách či regionech, byly opisy pořizovány již dříve, a to z nařízení různých úředních či církevních autorit. Velký význam mají opisy židovských matrik. Část z nich byla po roce 1945 prohlášena za originály, neboť mnoho originálních knih bylo nacisty zničeno. Opisy vojenských matrik jsou uloženy ve Vídni ve vojenském archivu (Peterka, 2006, s. 47).

Matriční knihy jsou psány latinsky, česky nebo německy¹⁴. Některé matriky jsou sice psány již od počátku česky, ale takovýchto matrik je velmi málo. Z tohoto důvodu je důležité mít k dispozici latinské a německé speciální genealogické slovníky, případně si badatel může vytvořit svůj vlastní slovník nejčastěji používaných slov (Melichar, 1999, s. 66 - 67).

Ve středních Čechách převažují v matrikách záznamy v češtině, ovšem v Sudetech převládají záznamy v němčině, stejně jako v oblastech, kde bylo velké procento německy mluvícího obyvatelstva. Němčina byla používána až do roku 1918. Ojedinele se v matrikách vyskytují také dvojjazyčné záznamy. Latina z matrik vymizela koncem 18. století spolu se změnou odpovědnosti za vedení matrik, která přecházela z církve na úřady (Lednická, 2012, s. 61).

Matriky neslouží jen ke genealogickému bádání, ale jsou také pramenem pro dokumentaci historického vývoje, sociálních, hospodářských, politických a náboženských

¹⁴ Josef II. nařídil psaní matrik v němčině (Melichar, 1999, s. 67).

poměrů v zemi či regionu. Obsahují důležité informace o pohybu obyvatelstva (demografii¹⁵), jménech a příjmeních a nemocech¹⁶. V knihách se často setkáváme s prázdným místem v kolonce otce, jedná se o záznamy nemanželských dětí. Marie Terezie roku 1770 nařídila dvorským dekretem u nemanželských dětí uvádět jména otců. U záznamů z dřívější doby se badatel může setkat s různými komentáři na adresu matky či neznámého (známého) otce nemanželského dítěte (Melichar, 1999, s. 66 - 67).

Vznik matrik je spjat s mnichy, kteří zapisovali úmrtí do diptychů (starověké voskové tabulky) a tím dali vzniknout nekrologiím, což byly právě seznamy zemřelých mnichů. Pro příslušníky křesťanství nejprve vznikaly knihy křestní, úmrtní a poté knihy oddací. O povinnosti vést matriky hovoří již pařížský koncil na počátku 13. století (Hásek, 2005, s. 31).

První knihy v Čechách se datují do 16. století¹⁷, většina ale byla založena až ve druhé a třetí čtvrtině 17. století. Matriky se dělí na knihy narozených, oddaných a zemřelých. Kromě těchto knih obsahují většinou matriky rejstříky neboli indexy¹⁸, kde jsou osoby řazeny nejprve podle příjmení, následuje chronologické řazení osob (ojediněle se vyskytuje i jiné řazení), které jsou v dané knize uvedeny; u záznamu v indexu je číslo stránky, na které je uveden celý zápis. Rejstříky usnadňují hledání v matrice, tudíž je dobré začínat bádání v jednotlivých knihách právě v rejstříku (Melichar, 1999, s. 18).

¹⁵ Informace z matrik mohou sloužit k demografické statistice, z matrik lze zjistit počty narozených, zemřelých, oddaných v různých krajích, příčinu úmrtí, průměrný věk při uzavření sňatku, průměrný věk dožití atd. (Řičař, 2000, s. 21).

¹⁶ Záznamy o úmrtí byly často velice strohé, mnohdy neobsahovaly ani pohlaví zemřelého. Změna nastala v roce 1714, kdy byla nařízena povinná lékařská prohlídka mrtvol a vydání dokumentu o příčině úmrtí (Melichar, 1999, s. 66).

¹⁷ Tridentský koncil (1563) ustanovil katolické církvi povinnost vést matriky. Nejstarší nekatolické matriky pocházejí ze Slaného z roku 1556, z Kutné Hory z roku 1571 a z Prahy z roku 1584. Povinnost vést matriky na území Čech nastala v roce 1591 olomouckou synodou (pro Moravu) a pražskou synodou roku 1605 (pro Čechy). Vzory pro psaní matriky byly ustanoveny v římském rituálu v roce 1614. V některých protestantských matrikách pokračovali katoličtí faráři v pobělohorské době (Melichar, 1999, s. 66).

¹⁸ Indexy byly nařízeny roku 1790 (Melichar, 1999, s. 67).

Mezi první matriční knihy patří matriky evangelické¹⁹, až po jejich zavedení následovaly matriky katolické, které byly ustanoveny tridentským koncilem, ale v praxi začaly matriky fungovat mnohdy až o několik desítek let později. Ustálení proběhlo až v pobělohorské době, kdy došlo současně k rekatolizaci obyvatelstva (Lednická, 2012, s 16).

V roce 1939 začaly platit říšské matriční předpisy, které uznávaly pouze státní matriky, které opravňovaly k zápisu jen úředníka či starostu obce. Německé předpisy se týkaly odtrženého pohraničí a později v protektorátu pro německé státní příslušníky. Tyto matriky jsou uloženy v okresních archivech (Hásek, 2005, s. 40).

Matriční knihy lze dělit na živé a mrtvé matriky. Mrtvé matriky jsou přibližně do roku 1910 (knihy narozených) nebo 1930 (knihy oddaných a zemřelých) uloženy v archivech (Řičař, 2000, s. 13). Živými matrikami jsou označovány knihy, které obsahují záznamy mladší 100 let (knihy narozených) nebo 75 let (knihy oddaných a zemřelých). Mrtvé matriky, které jsou uloženy v archivech, obsahují tedy záznamy starší 100 nebo 75 let. V potaz se bere vždy nejnovější záznam, který je v knize uveden, což mnohdy způsobuje komplikace, neboť jsou i takové matriky, které byly vedeny například od 18. století do poloviny 20. století, tudíž jsou stále považovány za matriky živé a nahlížení do nich je značně omezeno (Lednická, 2012, s 16).

V Československu proběhl soupis všech matrik v roce 1950 a o rok později byly všechny neživé církevní matriky (do roku 1870) převezeny do tehdejších krajských archivů. Židovské a vojenské matriky²⁰ byly přemístěny do Prahy. Živé matriky byly soustředěny do příslušných matričních obvodů (Hásek, 2005, s. 33).

Údaje v matrikách nejsou vždy absolutně pravdivé, z tohoto důvodu je dobré každý zápis porovnávat s dalšími zápisy v matrikách, pozemkových knihách atd. (Melichar, 1999, s. 18). Zápisy prováděli většinou faráři, někdy ale také sakristiáni, zvoníci či kantoři a kaplani; tento fakt má mnohdy negativní vliv na čitelnost a pravdivost zápisů (Melichar, 1999, s. 66).

¹⁹ Nejstarší dochovaná matriční kniha pochází od německých luteránů z Jáchymova a je to kniha oddaných z roku 1531 (Hásek, 2005, s. 31).

²⁰ Vojenské matriky začaly vznikat na konci 17. století, sloužily příslušníkům armády a spravovali vojenští duchovní (Hásek, 2005, s. 37). V roce 1948 byly vojenské matriky zrušeny (Peterka, 2006, s. 44).

V roce 1945 bylo v Čechách 54 000 církevních matričních knih, 1 660 vojenských matrik a 1 300 státních matrik (Marečková, 2004, s. 8). Nejvíce matričních knih se ztratilo mezi lety 1945 až 1950 v oblasti pohraničí, kde často zůstaly fary bez dozoru a matriky byly buď zničeny, nebo ukradeny. K dalším ztrátám docházelo po roce 1949, kdy se stěhovaly živé matriky z far na obecní úřady a neživé matriky do archivů (Peterka, 2006, s. 46).

Nejstarší dochované matriky pocházejí z Francie ze začátku 14. století, jsou ovšem dochovány jen zlomky. Itálie má o něco mladší dochované knihy, ale také ze 14. století. Dále následují matriky z 15. století z Belgie, Španělska a Švýcarska. V průběhu 16. století se stávaly matriky běžnou součástí i dalších evropských zemí a také jejich kolonií (Peterka, 2006, s. 40 – 41).

6. 3. 1. Digitalizace matrik

Digitalizace matrik začala v ČR v roce 2007 a probíhala poměrně rychle, což přineslo českému archivnictví dobré jméno v zahraničí. Po plné digitalizaci matrik bude následovat digitalizace gruntovních knih a dalších archiválií (ČGHSP, digitalizace, 2011).

Badatel ocení digitalizované matriky nejen kvůli dostupnosti, ale také z finančního hlediska: za zapůjčení každé matriky v archivu se platil kolek, hodnoty se různily (Svoboda, 1998, s. 50).

Digitalizací se staly matriky přístupnějšími, badatel si může stáhnout potřebný zápis nebo rovnou celou matriku do počítače a navracet se k ní, kdykoli bude chtít. Jako první s digitalizací přišel archiv v Třeboni v roce 2007. Po zveřejnění několika online matrik přišla vlna žádostí o digitalizaci dalších a hlavně o digitalizaci všech oblastních archivů. Na digitalizaci se podílí americká společnost Genealogical Society of Utah, zřizovatelem je Církev Ježíše Krista Svatých posledních dní (tzv. mormoni). Společnost je celosvětově rozšířena a zabývá se právě digitalizací evidence obyvatelstva. Některé archivy provádějí digitalizaci svépomocí, což je nákladnější a zdlouhavé (Lednická, 2012, s. 27).

Archiv v Třeboni jako první začal s digitalizací a také s ní byl jako první hotov. Matriky zveřejňuje na internetových stránkách digi.ceskearchivy.cz Kromě matrik jsou k dispozici digitalizované soupisy poddaných, záznamy o sčítání lidu, sbírka vedut, rukopisy, periodika, mapy a technické výkresy, listy a listiny, kroniky, knihy, fotografické sbírky, edice historických pramenů, články, archivní kulturní památky, databáze

a slovníky. Aplikace má systém záložek, který usnadňuje badateli hledání. V záložkách jsou náhledy celé matriky, prohlížení dané stránky, popis matriky a záložka hledání slov. Výzkumník se může registrovat na stránkách archivu, čímž získá celou řadu výhod, může mj. sdílet data se svými *přáteli*, používat záložky pro rozdělanou práci, k dispozici má rovněž poznámkový blok. Jak již bylo řečeno, výzkumník může komunikovat s ostatními uživateli pomocí zpráv či sdílení odkazů na dokumenty. Využít může také diskuzní fórum, které je děleno na diskuze v češtině, angličtině a němčině. Třeboňský archiv má nejlépe zpracovaný celý projekt digitalizace a výzkumníci plně využívají všech jeho možností. Neposlední výhodou je německá a anglická jazyková mutace (DigiArchiv SOA v Třeboni).

Internetová stránka ActaPublica.eu zveřejňuje digitalizované dokumenty z Moravského zemského archivu v Brně, Státního oblastního archivu v Plzni (do konce roku 2013, nyní na stránkách PortaFontium.eu), Státního oblastního archivu v Praze (do 1. 7. 2014, nyní na stránkách ebadatelna.soapraha.cz) a rakouského archivu v St. Pöltenu. Dokumenty zveřejňované na Acta Publica jsou digitalizovány prostřednictvím archivů (nevyužívají služeb mormonů). Aplikace neumožňuje ukládání matričních knih ani jednotlivých stránek z matriky, ale registrovaný uživatel si může dělat záložky z matrik, které potřebuje. K získání snímku z matriky může uživatel použít systémovou funkci Print Screen. Mimo záložky má uživatel k dispozici nástěnku, kde komunikují uživatelé mezi sebou, a interní poštu. Na stránkách jsou digitalizované pouze matriky, které se dají vyhledávat podle obce a podle signatury (Acta Publica).

Jak již bylo zmíněno, plzeňský oblastní archiv původně zveřejňoval své matriky na stránkách Acta Publica, nyní je zveřejňuje na stránkách PortaFontium.cz společně s bavorskými státními archivy (Státní archiv Amberg a Bavorský státní ústřední archiv v Mnichově). Důvodem vzniku společných stránek byl fakt, že mnoho archivů bylo nystematicky rozděleno na německé a české, dalším důvodem je problematická historie oblasti Sudet; z této oblasti je opět část archiválií uložena v Čechách a část v Německu. Z německých zdrojů jsou digitalizovány Heimatberichte neboli Zprávy z bývalé vlasti, fotografie, Gedenkbücher neboli kroniky a listiny kláštera Waldsassen. Plzeň zveřejňuje matriky, dokumenty mapující život německého obyvatelstva v Čechách (městské, obecní, farní, školní a spolkové kroniky), fotografie, listiny kláštera Waldsassen, periodika a dokumenty ze sčítání lidu. Internetové stránky jsou anonymní, to znamená, že nelze zakládat uživatelské účty. Matriky a stránky matrik se nedají ukládat do počítače. Pokud

si badatelé ukládali z Acta Publica pouze odkazy, musí všechny záznamy znovu vyhledat, protože zde není k dispozici překladač odkazů (Porta Fontium).

Státní oblastní archiv v Praze začal zveřejňovat digitalizované matriky v roce 2010 na internetových stránkách Acta Publica. Nyní je zveřejňuje na stránkách eBadatelna.SOAPraha.cz. Na stránkách lze vyhledávat pouze podle klíčových slov (obce). Digitalizované jsou pouze matriky, které se nedají stáhnout jako celá kniha, ale její stránky se dají ukládat. Uživatelský profil vytvořit nelze. Výhodou je německá a anglická jazyková mutace, dále překladač odkazů z Acta Publica, do něhož badatel pouze vloží odkaz a zobrazí se požadovaná matriční kniha (eBadatelna).

Zemský archiv v Opavě zveřejňuje digitalizované dokumenty na stránkách vademecum.archvies.cz ve spolupráci s Genealogical Society of Utah. Dostupná je jazyková mutace v angličtině a němčině. Vyhledávat lze podle archivu, druhu databáze, časového rozsahu, určení místa, druhu (narození, oddaní, zemřelí), signatury a inventárního čísla. Mimo matrik jsou dostupné fotografie, kroniky, listiny, mapy a plány, pečetě, pečetidla, spolky, pozemkové knihy a veduty. Stránky nepodporují uživatelské účty. V prohlížení matrik lze získat přímý odkaz na stránku v matrice a ukládat stránky jako obrázky do počítače. Další výhodou je popis matriky; u každé matriky je popsáno v poznámce, co se v matrice nachází a na jaké stránce. Stránky nepodporují zobrazování více matrik najednou, a pokud badatel má otevřenou jednu matriku a chce nahlédnout do jiné, v původním okně se otevře jiná matrika (Archivní Vademecum Zemského archivu v Opavě).

Státní oblastní archiv v Litoměřicích zveřejňuje matriky na stránkách matriky.soalitomerice.cz ve spolupráci s Genealogical Society of Utah. Dostupný je překlad webu do anglického a německého jazyka. Vyhledávání je možné podle místa, období, druhu (narození, oddaní, zemřelí), typu matriky, signatury či inventárního čísla. Jelikož je systém zobrazování (Bach systém) stejný jako u opavského archivu, je vždy možné mít otevřenou pouze jednu matriční knihu. Stránky mají pouze anonymní přístup. Z matriky je možno získat přímý odkaz na stránku či stránku uložit do počítače jako obrázek (Archivní VadeMecum). Přes stránky oblastního archivu se badatel dostane k digitalizovaným listinám, mapám a plánům, fotografické pozůstalosti Franze Queißera

z let 1930-1942, Lexikon obcí severních a severozápadních Čech²¹ (SOA v Litoměřicích, O archivu).

Státní oblastní archiv v Zámrsku přistoupil k digitalizaci zcela jinak než ostatní archivy, ale také spolupracuje s Genealogical Society of Utah. Vyhledávání v matrikách vychází z PDF dokumentu Inventární seznam Sbírkový matrik Východočeského kraje 1587-1949, ve kterém je seznam všech matrik, a v případě digitalizace matriky je u zápisu uveden odkaz na stažení celé matriky do počítače ve formátu ZIP. V dokumentu je nejpohodlnější vyhledávání pomocí Ctrl + F a vyhledávat podle názvů farností. Inventární seznam je neustále aktualizován podle přibývajících digitalizovaných matrik a je zveřejňován na stránce vychodoceskearchivy.cz. V počítači se pak matrika zobrazí jako jednotlivé obrázky v jednom souboru (SOA v Zámrsku, Matriky).

Archiv hlavního města Prahy zveřejňuje matriky na stránkách amp.bach.cz., založených na systému Bach. Kromě matrik jsou k dispozici sbírky fotografií, map a plánů, sbírka rukopisů, heraldická sbírka, sbírka typářů, sbírka listin, sbírka grafiky, soupis pražských domovských příslušníků (1830 – 1910) – vyhledávání je možné podle jména, protokoly sborů městské správy (1784 – 1945), sbírky spolku výtvarných umělců Mánes a spolkový katastr. V případě hledání matričního záznamu musí badatel nejprve kliknout na sbírku matrik, což je ale nepraktické, neboť se dostane ke všem digitalizovaným záznamům. Lepší volbou je záložka *Procházet a hledat*, která nabízí možnost výběru druhu matriky (katolické, nekatolické, civilní) prostřednictvím souborového stromu. Katolické matriky jsou členěny na vnitřní a vnější obvody, nekatolické matriky jsou rozděleny na starokatolickou církev, církve evangelické (evangelická v Libni, na Vinohradech, Smíchově, Žižkově, Německá evangelická v Jirchářích, Českobratrská evangelická u sv. Salvátora a Českobratrská evangelická u sv. Klimenta), pravoslavnou církev v Praze a církev československou (Staré Město, Nové Město, Malá Strana, Dejvice, Holešovice, Libeň, Nusle, Smíchov, Vinohrady, Vršovice, Zbraslav a Žižkov). Civilní matriky se dále dělí na matriky z Magistrátu hlavního města Prahy – centrální úřad, Magistrátní úřadovny (Dejvice, Libeň, Smíchov, Vinohrady, Žižkov) a Okresní správy politické (Karlín,

²¹ Jedná se o seznam obcí, v kterém je český název obce (český úřední název), německý úřední název, příslušný obecní úřad (stav k r. 1992), okres (stav k r. 1992), okres (stav k r. 1930), soudní okres (stav k r. 1930), římskokatolický farní úřad (stav k r. 1949), panství (stav k r. 1848) a poznámka (SOA v Litoměřicích, Lexikon obcí severních a severozápadních Čech).

Smíchov, Vinohrady, Žižkov). Po otevření požadované farnosti se objeví všechny matriky do ní spadající, badatel tedy musí najít podle popisků přesně tu, kterou hledá. U každé stránky matriky je dostupný odkaz, matriku jako celou knihu stahovat nelze (Ahm Prahy, Archivní katalog).

6. 4. Národní archiv

Do roku 2004 působil pod názvem Státní ústřední archiv v Praze (SÚA). Nově tedy Národní archiv, se sídlem na Chodovci a v ulici Milady Horákové v Praze. Archiv je správním úřadem a organizační složkou státu, která je řízena Ministerstvem vnitra. Řídí se zákonem č. 499/2004 Sb. O archivnictví a spisové službě v jeho pozdějších zněních. Svoji činností navazuje na dřívější archivační instituce. Archivační činnost na území českých zemí se datuje do 12. století a nejstarší dochovanou archiválií v NA je privilegium krále Vratislava II. z roku 1158 (Národní archiv, Průvodce činností archivu, 2009).

V současné době se v archivu nachází více než 1700 archivních fondů a je členěn do následujících oddělení: Oddělení fondů samosprávy a státní správy do roku 1848 a církevních institucí, Oddělení fondů samosprávy a státní správy z let 1848-1918, Oddělení státní správy z let 1918-1945, Oddělení fondů státní správy z let 1945-1992, Oddělení předarchivní péče, fondů státní správy po roce 1992 a elektronických dokumentů, Oddělení fondů nestátní provenience a archivních sbírek, Oddělení foto-, fono-, kinodokumentů a služeb veřejnosti (Národní archiv, Co u nás najdete, 2009).

V Národním archivu jsou uloženy veškeré židovské matriky z let (1735) 1784 – 1949 (1960)²² (Pohanka, 2002, s. 62). O další židovské archiválie, které jsou uloženy v archivu Židovské náboženské obce, se stará Státní židovské muzeum v Praze (Lutonský, 1999, s. 21).

Mezi další důležité fondy patří dokumenty ze zájmové samosprávy jako například svazů, spolků, politických stran, pojišťoven, hospodářských svazků, akciových společností (Řičař, 1995, s. 40). Fond dále obsahuje soudní dokumenty, dokumenty z katastrální a církevní správy, pozůstalosti významných lidí, Manuscriptorium zemědělské a lesnické fondy a svobodnické knihy (Pohanka, 2002, s. 62).

²² Digitalizace židovských matrik byla dokončena roku 2012, matriky jsou dostupné na portálu badatelna.eu, který je přístupný z internetových stránek Národního archivu v Praze (Lednická, 2012, s. 37).

6. 5. Státní oblastní archivy

Státní oblastní archivy jsou rozděleny podle krajů, které byly zřízeny v roce 1960, proto přesně neopisují hranice krajů současných. Místní vymezení zůstane stejné, neboť přemístění archivů by bylo nákladné a hranice krajů se ještě mohou někdy v budoucnu měnit. V archivech jsou uloženy nejstarší matriky, do kterých může genealog nahlížet. V archivu je třeba nejprve vyplnit badatelský list, ke kterému je potřeba přiložit občanský průkaz. Pak se dají objednat matriky, které chce badatel zkoumat, pomocí žádanky (vyplňuje se signatura, značka fondu či inventární číslo). Ve většině případů již výzkumník nedostane originální knihu, ale kopii, například na mikrofilmech. Většina matrik je již dostupná online. V každém archivu platí jiný archivní řád, většinou je počet knih, které archiv půjčí jednomu výzkumníkovi, omezen na 5 až 6 knih denně. Tyto knihy mu jsou pak k dispozici celý měsíc. Někde je možnost si knihy objednat předem, proto by se měl výzkumník vždy seznámit s provozním řádem daného archivu (Peterka, 2006, s. 13 – 14).

Ve SOA jsou uloženy dokumenty z daného regionu. Moravský zemský archiv sídlí v Brně a jsou zde uloženy dokumenty z Moravy. Dokumenty týkající se Slezska jsou uloženy v Zemském archivu v Opavě (Peterka, 2006, s. 20). Pod každý oblastní archiv spadají archivy okresní, které obsahují informace lokálního a regionálního významu. Archivy bývalých královských měst obsahují mimo jiné pozemkové knihy vesnic, které pod města spadaly (Lednická, 2012, s. 24).

Fondy obsahují materiály krajských úřadů, národních výborů a soudů, dokumenty z velkostatků, městské knihy, městský listinný fond, gruntovní knihy a urbáře, materiály týkající se školství a kultury v dané oblasti. Mezi nejdůležitější dokumenty patří matriky, které jsou římsko-katolické, husitské a utrakvistické, a to od 16. století do začátku 20. století (Pohanka, 2002, s. 62).

Celkem je v ČR sedm oblastních archivů. Moravský zemský archiv sídlí v Brně, dále má pobočky (Státní okresní archivy) Blansko, Brno-venkov, Břeclav, Havlíčkův Brod, Hodonín, Jihlava, Kroměříž, Pelhřimov, Třebíč, Uherské Hradiště, Vsetín, Vyškov, Zlín, Znojmo a Žďár nad Sázavou. Územně pod moravský archiv náleží kraje Jihomoravský, Zlínský a Vysočina. Archiv byl zřízen roku 1839, nyní je druhým největším archivem v České republice, a přestože je řazen do kategorie oblastních archivů, jeho význam je vyšší. Uchovává archiválie od roku 1310 z celé Moravy. Pro genealogy je dostupná badatelna vybavená čtečkami mikrofilmů a počítači, ve kterých mohou na portálu Acta

Publica vyhledávat zdarma v digitalizovaných matrikách. Moravský zemský archiv má již plně digitalizované všechny své matriky (Smutná, Historie archivu).

Pod Státní oblastní archiv v Litoměřicích spadá SOkA Česká Lípa, Chomutov/Kadaň, Děčín, Jablonec nad Nisou, Liberec, Litoměřice/Lovosice, Louny, Most, Semily a Teplice. Územně pod litoměřický archiv náleží kraje Ústecký a Liberecký. Archiv byl zřízen roku 1948. Zveřejňuje své matriky na webové aplikaci Archivní VadeMeCum. Digitalizace matrik je téměř stoprocentní, digitalizováno není pouze 20 matrik, na čemž v současné době archiv pracuje (SOA v Litoměřicích, O archivu).

Státní oblastní archiv v Plzni spravuje archivy v Domažlicích, Chebu, Karlových Varech, Klatovech, Plzni-jihu, Plzni-severu, Rokycanech, Sokolově a Tachově. Územně je vymezen Plzeňským a Karlovarským krajem. Archiv pro Plzeňsko byl zřízen roku 1948, ale sídlil v Plasích a nazýval se Krajský archivní depozitář. Do Plzně se přesunul roku 1955. Digitalizované matriky z plzeňského archivu jsou dostupné na portálu Porta fontium. Matriky uložené v tomto archivu jsou všechny digitalizované (SOA v Plzni, Popis činnosti).

Státní oblastní archiv v Praze vytváří dohled nad SOkA v Benešově, Berouně, Kladně, Kolíně, Kutné Hoře, Mělníku, Mladé Boleslavi, Nymburku, Praze-východě, Praze-západě, Příbrami a Rakovníku. Pod archiv územně spadá Středočeský kraj a Hlavní město Praha a vznikl v roce 1949. Ke zveřejňování digitalizovaných matrik archiv nejprve používal portál Acta Publica, nyní používá webové stránky eBadatelna, kde je funkce překladač odkazů z Acta Publica, které mají badatelé již uloženy. Digitální archiv ještě není zcela kompletní, neboť pražský archiv čítá přes 10 tisíc matrik. Digitalizace tedy stále probíhá a na internetu se objevují stále další a další matriky. Archiv začal poskytovat výhodu pro badatele, kteří ještě stále musejí čekat na digitalizaci matriky, kterou potřebují: výzkumníci mohou nedigitalizované matriky v archivu studovat bezplatně (Doležal, Digitalizované archiválie).

Současná podoba Státního oblastního archivu v Třeboni vznikla roku 2002 na základě reformy veřejné správy. Územně je archiv vymezen Jihočeským krajem. Pod tento oblastní archiv spadá SOkA v Českých Budějovicích, Českém Krumlově, Jindřichově Hradci, Písku, Prachaticích, Strakonících a Táboře. Digitalizované matriky archiv zveřejňuje v internetové aplikaci DigiCeskeArchivy. Aplikace nově disponuje

možností vyhledávání v matrikách podle jména na základě indexů. Třeboňský archiv má digitalizováno 100% matrik (SOA archiv v Třeboni, Informace o instituci).

Státní oblastní archiv v Zámrsku byl zřízen roku 1960. V době zřizování se hledalo vhodné místo pro archiv východních Čech a zámek v Zámrsku byl vhodným objektem, i když bylo neobvyklé zřizovat oblastní archivy mimo správní centra krajů. Pod oblastní archiv spadají okresní archivy v Hradci Králové, Chrudimi, Jičíně, Náchodě, Pardubicích, Rychnově nad Kněžnou, Svitavách, Trutnově a Ústí nad Orlicí. Oblastně je vymezen archiv Královehradeckým a Pardubickým krajem. Zveřejňování digitálních matrik v tomto archivu probíhá zcela jinak než v archivech ostatních. Badatel si nejprve musí otevřít inventární seznam, kde jsou uvedeny všechny matriky, které jsou v archivu uloženy. Pokud již daná matrika prošla digitalizací, je za jejím názvem odkaz pro stažení matriky do počítače. Matriky, které již prošly digitalizací, nejsou fyzicky půjčovány v badatelárnách, výzkumníci mohou tyto matriky studovat buď na počítačích, nebo na mikrofilmech. V současné době je digitalizováno přibližně 63% matrik (SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje 1587 – 1949).

Zemský archiv v Opavě vznikl v roce 1957 a přebíral činnost Okresního archivu v Opavě. Působí v Moravskoslezském a Olomouckém kraji. Dohlíží nad SOkA v Bruntálu, Frýdku-Místku, Jeseníku, Karviné, Novém Jičíně, Olomouci, Opavě, Prostějově, Přerově a Šumperku. Digitalizované matriky zveřejňuje na portálu Archivní Vademecum, dostupné jsou již všechny matriky, které archiv uchovává (Zemský archiv v Opavě, Digitální archiv).

6. 6. Státní okresní archivy

Okresní archivy spadají v hierarchii pod státní oblastní archivy. V těchto archivech se uchovávají dokumenty okresního, městského či obecního významu. Městské archivy obsahují městské knihy a dokumenty týkající se zákonodárné, hospodářské a soudní oblasti v daném okrese (Řičař, 1995, s. 40). Městský archiv má město Praha, Brno, Ostrava, Plzeň a Ústí nad Labem. Archiv Hlavního města Prahy uchovává pražské matriky (Peterka, 2006, s. 20).

6. 7. Vojenský ústřední archiv

Soustřeďuje vojenské písemnosti a fotodokumenty z období habsburské monarchie a předmnichovské republiky. Archiv dále obsahuje informace o armádě ČSR (1918 – 1939), prvním a druhém československém odboji, dokumenty z období 2. světové války, dokumenty Československé armády po roce 1945 a informace o vybraných složkách Československé lidové armády, kmenové a kvalifikační listy, legionářské spisy, karty letců atd. V archivu Vojenského historického ústavu jsou uloženy vojenské matriky a další archiválie (Lutonský, 1999, s. 20 - 21).

Badatelé mohou vojenské archiválie studovat nejen v badatelně příslušného archivu, ale mohou některé informace najít i online. Dostupné jsou dvě databáze. Jedná se o databázi legionářů a padlých ve 2. světové válce a databázi příslušníků československých vojenských jednotek v zahraničí za 2. světové války. Vyhledávat osoby lze podle příjmení, jména či místa narození. Informace o jednotlivých osobách obsahují u legionářů následující údaje: první hodnost v legiích, poslední hodnost v legiích, hodnost rakousko-uherské armády, příjmení, jméno, bydliště, datum narození, místo narození, datum a místo přihlášení do legií, datum zařazení do jiné (další) legie, konec v legiích, zkratky armád, u kterých sloužil, poslední útvar rakousko-uherské armády, první útvar v legiích, poslední útvar v legiích, datum zajetí a prameny, ze kterých bylo čerpáno. U padlých v druhé světové válce se badatel dozví následující informace: hodnost, příjmení, jméno, datum narození, místo narození, jednotku, zranění, úmrtí, datum úmrtí, místo pohřbení a prameny, ze kterých bylo čerpáno. U příslušníků československých vojenských jednotek v zahraničí jsou následující informace: hodnost, příjmení, jméno, kmenové číslo, národnost, datum narození, místo narození, datum a místo odvodu a číslo protokolu (VÚA, Databáze VHA).

6. 8. Ostatní archivy

Archivy jsou rozděleny nejen podle území, ale také podle specializace. Důležité informace se nacházejí i v dalších, takzvaných zvláštních, archivech, jako je Vojenský historický archiv v Praze, kde jsou k dispozici informace o plucích z Čech, informace o plucích rakouských jsou k nahlédnutí ve Vídeňském vojenském archivu. Mezi další zvláštní archivy patří například Archiv Univerzity Karlovy (Peterka, 2006, s. 20).

Veřejné archivy České republiky jsou pod správou Ministerstva vnitra České republiky, které uděluje akreditaci archivům soukromým. Archiválie starší třiceti let jsou přístupny k nahlížení, pokud se na ně nevztahují zvláštní právní předpisy. Kromě Národního archivu, Státních oblastních archivů a Státních okresních archivů patří mezi veřejné archivy specializované archivy: „*Archiv Kanceláře prezidenta republiky, Archiv Pražského hradu, Archiv Poslanecké sněmovny, Archiv Senátu, Archiv Ministerstva zahraničních věcí, Vojenský historický archiv, Archiv Českého rozhlasu, Archiv České televize, Archiv Akademie věd ČR, Archiv Univerzity Karlovy, Archiv Masarykovy univerzity v Brně, Archiv ČVUT v Praze, Archiv Národního muzea, Literární archiv Památníku národního písemnictví, Archiv Národní galerie, Archiv Národní knihovny, Archiv Národního technického muzea, Národní filmový archiv, Ústřední archiv zeměměřictví a katastru, Archiv DIAMO, Archiv České národní banky, Archiv Univerzity Hradec Králové, Archiv Univerzity Palackého v Olomouci, Archiv bezpečnostních složek MV. Mezi archivy soukromé patří Všeodborový archiv, Archiv Židovského muzea, Archiv České strany sociálně demokratické, Archiv ŽDB Group a. s., Archiv Vítkovice a. s., Archiv Západočeské energetiky a. s., Archiv společnosti Škoda Plzeň, Archiv OKD a. s., Archiv Nová huť – Ostrava.*“ (MVČR, Archivy a archiválie).

V orientaci v archivech napomáhá internetová stránka Badatelna.cz, které zveřejňuje informace o archiváliích. Podává informace o tom, kde se daná archiválie archivuje, její číslo, značku fondu, datum vzniku archiválie, jazyk, ve kterém je psaná, a další informace. Některé archiválie obsahují i stručný popis obsahu fondu a způsob, jakým lze daný dokument vypůjčit či objednat. Stránka nabízí aplikaci Moje fondy, kde se zaznamenává, na které archiválie či fondy se uživatel již díval, a mohl se tak k nim pohodlně navracet. Vyhledávání v archiváliích lze provádět podle místa uložení archiválie, názvu fondu, místo vzniku fondu a dalších kritérií (Badatelna, Nápověda).

Výzkumníci mohou využít dalších archivů, jako je například Archiv Českých drah, který má pobočky v Praze – Libni, Olomouci a Nymburce. Dalším zdrojem dat jsou archivy velkých firem, které zaměstnávaly a zaměstnávají velký počet zaměstnanců. Takovýmto zdrojem mohou být například archivy dopravních podniků, které obsahují velké množství osobních dat. Přehled archivních fondů je dostupný na stránkách archivu (Odvětvové informační středisko dopravy, Přehled archivních fondů).

6. 9. Ostatní zdroje dat

Informace o předcích lze získat nejen z matričních údajů, ale také z údajů, které zaznamenávají majetek osob. Data o majetku lze získat z gruntovních, pozemkových, katastrálních²³ a dalších knih. Studium těchto knih je ovšem náročnější na čas. (Řičař, 2000, s. 14).

Jestliže je cílem genealogické práce kromě sestavení rodokmenu či vývodu vytvoření kroniky, bude badatel využívat ve svém pátrání mimo matrik i dalších zdrojů. Pro vytvoření kroniky jsou důležitými informacemi majetkové poměry zkoumaných osob, společenské postavení a různé regionální události. Badatel bude pracovat s prameny hospodářského charakteru (vrchnostenské knihy, urbáře, fondy velkostatků, gruntovní knihy, pozemkové knihy, městské knihy, svobodnické knihy, berní soupisy a katastry), s historickými knihami popisujícími společenské vztahy a poměry na úrovni obce i regionu (zápisy správy obcí, měst, spolků, cechovní knihy, profesní místní a okresní fondy, knihy archivů správ velkostatků, církevní fondy, vojenské fondy, osobní pozůstalosti významných osob), kronikami (obecní, školní, farní a jiné) a s literaturou zabývající se daným regionem (Řičař, 1995, s. 32).

K důležitým zdrojům genealogického pátrání patří katastry. Katastr ve své podstatě znamená správní nástroj pro stručný a přehledný soupis a popis osob, věcí nebo práv. Konkrétní katastr lze určit až přesným vymezením či označením. Přesto mají všechny katastry několik typických atributů: měly by být úplné, tedy obsahovat data o všech objektech, které náleží do ohniska zájmu. Katastry jsou stejnorodé, zaznamenávají stejná data pro všechny sledované objekty. Dále by měly být přehledné, a to zejména z důvodu snadné orientace (Bumba, 2007, s. 11).

Katastry původně sloužily pouze k berním a daňovým účelům (fiskální důvody), posléze jako zdroje hospodářských a technických informací. Historie českých katastrů se technicky rozděluje do dvou etap. První etapa (od 11. do 18. století) byla bez mapové dokumentace a údaje byly pouze odhadovány. Druhá etapa byla založena na důkladném mapování a trvá dodnes. Všechny katastry vznikly na základě právních norem (královské

²³ Pojem katastr pochází z latinského *capitastrum*, což znamená listina uspořádaná podle hlav (Bumba, 2007, s. 10).

či císařské patenty a rozkazy, následně zákony). Jednalo se tedy vždy o veřejnoprávní instituce spravované státními orgány (Bumba, 2007, s. 11 - 12).

6.9.1. Berní rula

Berní ruly jsou jmenné seznamy poddaných²⁴, které sloužily k daňovým účelům. Evidovaly rustikální půdu a dále ji dělily na půdu ornou a neobdělávanou. Daňovými poplatníky byli převážně poddaní selského stavu, drobní řemeslníci a živnostníci. Vizitace (kontroly) majetku movitého i nemovitého poddaných byly prováděny v krajích a byly dokončeny roku 1654. Korespondují se soupisy poddaných podle víry, které pocházejí z roku 1651 z důvodu rekatolizace (nebyly prováděny na území Moravy a Slezska) (Marečková, 2004, s. 72 - 73).

Zápis v rule obsahoval název panství, jména hospodářů, jejich řemesla, údaj o počtech let hospodáře strávených v hospodářství, velikost polí, množství osiva na zimu a jaro, počet dobytka, drůbeže a soupis majetku či náradí (Řičař, 2000, s. 37).

První rula vznikla roku 1654, někdy nese označení rula nebo První rustikální katastr. Působností se vztahovala pouze k Čechám, na Moravě vznikala obdoba berní ruly, a to Lánová vizitace²⁵ neboli Lánské rejstříky (1656). Z podnětu stížností vrchnosti měla vzniknout revize ruly, která byla odsouhlasena v roce 1666 jako generální revize, ta byla ovšem z důvodu vysokých nákladů zastavena. Moravské lánové vizitace prošly revizí v roce 1669, revize trvala deset let a dala vzniknout Lánským (neboli Lánovským) rejstříkům. V průběhu let došlo ke změnám ve výměrách půdy a změně danění. Následně roku 1684 vznikla Druhá berní rula neboli Druhý rustikální katastr (Bumba, 2007, s. 23 - 25).

V rule byla panství dělena podle typu vrchnosti (panský stav, duchovenstvo, rytířstvo, městský stav, svobodníci a Židé). Hospodáři byli řazeni podle velikosti gruntů (sedláci, chalupníci, zahradníci). Panství bylo dále děleno na vsi (Lednická, 2012, s. 139).

²⁴ Berní rula je dělena podle krajů a obsahuje jména vesnic, jména hospodářů, údaje o hospodáři a údaje o gruntu. Statky jsou seřazeny podle stavu majitele, usedlosti podle rozlohy. Rula byla vedena česky (Peterka, 2006, s. 128).

²⁵ Lánské rejstříky jsou děleny podle panství a statků. Obsahují jména hospodářů a výměru jejich polí. Grunty jsou seřazeny podle toho, zda byly osety, dále jsou děleny podle velikosti. Na konci soupisu obce bývají údaje o majetku celé obce. Rejstříky byly vedeny v němčině (Peterka, 2006, s. 129).

Berní ruly a revizitace jsou uloženy v Národním archivu v Praze. V 50. letech 20. století začala vycházet berní rula knižně, všechny svazky ale doposud vydány nebyly. Lánské rejstříky jsou uloženy v Moravském zemském archivu v Brně (Peterka, 2006, s. 52).

6. 9. 2. Tereziánský katastr

Tereziánský katastr se začal zpracovávat roku 1713 jako soupis rustikální poddanské půdy podle vesnic a dominikální panské půdy podle vrchností. Vstoupil v platnost roku 1749 a stanovil zdanění podle výměry půdy. Po doplnění katastru roku 1757 byl základem daně čistý výnos z usedlosti a živností. Tereziánský katastr byl veden od roku 1757 do roku 1848; ukončen byl z důvodu zrušení rozdílu mezi panskou a poddanskou půdou. Katastr se skládal ze dvou částí z příznání (fassi). V první byla jména hospodářů, názvy polí a luk, druhou částí byly spisy (acta), které shromažďovaly údaje o farnosti a farním majetku, škole a další doklady (Marečková, 2004, s. 72 - 73).

Byla to tedy třetí berní rula, která se nazývala První tereziánský katastr rustikální; nahradil druhou berní rulu, ale také lánové rejstříky na Moravě. Sjednotily se zásady zápisu do katastru pro Čechy i Moravu. Nově byla zavedena zásada publicity, kdy držitelé půdy dostali výpisy z ruly. Po změnách, které nastaly roku 1757, vznikla Čtvrtá berní rula neboli Druhý tereziánský katastr rustikální (Bumba, 2007, s. 31 - 33).

Od roku 1706 probíhala evidence dominikálu, tedy panské půdy. Evidence byla hotova roku 1748 a následná úprava roku 1749. Evidence dominikálu vedla k vytvoření katastru, který se nazýval Exaequatorium dominicale neboli Vyrovnání panské. Šlechtická daň byla stanovena na 25%, rustikální daň na 33%. Rustikální a dominikální katastr tedy dohromady tvoří katastr tereziánský nebo tereziánskou rektifikaci katastru. Značnou nevýhodou katastru byla jeho nejednotnost (Bumba, 2007, s. 34 - 35).

Katastr obsahuje mimo jiné robotní seznamy týkající se území Čech z roku 1777 a urbaniální fassé z roku 1775 týkající se Moravy. Tyto dokumenty evidují výměry roboty, tedy soupisy všech hospodářů a jejich povinností. Tereziánský katastr²⁶ týkající se Čech je uložen v Národním archivu v Praze a část katastru týkající se Moravy v Moravském zemském archivu v Brně (Peterka, 2006, s. 52 - 53).

²⁶ Katastr byl na počátku sedmdesátých let 20. století vydán knižně (Pohanka, 2002, s. 86).

6. 9. 3. Josefínský katastr

Josefínský katastr vznikl roku 1785 a v platnost vstoupil roku 1789. Daňový základ byl stanoven podle výměry a výtěžku²⁷ pozemků poddaných, panských i duchovních, tedy na základě naprosté rovnosti v právním postavení vlastníků půdy. Daňovou jednotkou byla parcela, která byla číselně označena (v některých obcích je dodnes stejné číslování). Katastr zavedl změnu, neboť místo panství začal platit okrsek obce, později katastrální obec a nakonec katastrální území (Marečková, 2004, s. 74 - 75).

Katastr vznikl na základě patentu O reformě pozemkové daně a vyměření půdy vydaného roku 1785 císařem Josefem II. Největší změnou bylo ustanovení rovnosti mezi rustikálem a dominikálem. Vyměřování daní přestalo spadat pod panství, ale začalo náležet katastrální obci, ta byla stanovena tak, že v každé obci bylo nejméně 40 – 50 domů. Vyměřování půdy neboli katastrální mapování se stalo základem berní politiky, bylo to první účelové a cílené katastrální mapování na našem území. Josef II. rozšířil veřejnost operátu katastru tím způsobem, že do katastru mohli kdykoli nahlížet lidé u soudce nebo u faráře, aby mohlo docházet k vzájemné kontrole obcí či obyvatel (Bumba, 2007, s. 40 - 43).

Výnos z pozemků byl vypočítáván na základě přiznání, které se kontrolovalo, sklizeň byla přepočítána podle tržních cen. Nové zdanění činilo 12,25% z hrubého výnosu, oproti dřívějšímu zdanění 33% pro poddané a 25% pro vrchnost. Prostřednictvím katastru bylo zjištěno o 60% berní půdy více než v tereziánském katastru. Vzhledem k opakovaným neúrodám předchozích let nebylo zatajení půdy z dob tereziánského katastru trestáno (Bumba, 2007, s. 44 - 45).

Část Josefínského katastru týkající se Čech je uložena v Národním archivu v Praze, část týkající se Moravy a Slezska v Moravském zemském archivu v Brně (Lednická, 2012, s. 142).

²⁷ Nevyměřovaly se neplodné pozemky, silnice, cesty, potoky, řeky a skály. Domům byla přiřazena čísla a byl proveden jejich soupis, ovšem jejich výměra provedena nebyla (Bumba, 2007, s. 43).

6. 9. 4. Tereziánsko-josefský katastr

Tereziánsko-josefský katastr daně pozemkové byl výsledkem vládnutí Leopolda II. nástupce Josefa II. V platnost vstoupil roku 1793 a byl kombinací dvou předchozích katastrů, vznikl na nátlak šlechtického obyvatelstva. Evidence byla založena na katastru tereziánském, výměry na základě josefského katastru. Další částí převzatou z tereziánského katastru byla berní politika, tedy rozdělení na rustikální a dominikální půdu. Postupně docházelo k různým úpravám tohoto katastru, který platil až do roku 1846 (Bumba, 2007, s. 46 - 47).

6. 9. 5. Stabilní katastr

Mezi roky 1824 a 1843²⁸ proběhlo nové měření, v jehož důsledku vznikl Stabilní katastr. Čísla pozemků a popisná čísla domů se s předchozími katastry neshodují, neboť v roce 1805 proběhlo přečíslování. Katastr obsahoval soupis nemajetných podruhů a nájemníků (Marečková, 2004, s. 75).

Katastr vstoupil v platnost v Čechách roku 1860 na Moravě a ve Slezsku roku 1851. Kromě katastrální mapy (indikační skici²⁹ a císařské otisky³⁰) byl výsledkem stabilního katastru písemný operát z roku 1824, který mimo jiné obsahoval rejstřík držitelů parcel. Byly opět využity katastrální obce, jež byly stejné jako za dob josefského katastru, nově byly parcelním číslem číslovány i zastavěné parcely. Stabilní katastr se využíval i nadále s obměnou jeho názvu (reambulovaný katastr 1869 – 1881, evidovaný katastr 1883 - 1927, pozemkový katastr 1918) a s množstvím částečných změn (Bumba, 2007, s. 51 - 71).

Originální katastr je uložen ve Vídni. V Čechách jsou císařské otisky, které byly vráceny roku 1918 a jsou uloženy v Praze (Ústřední archiv zeměměřictví a katastru) a v Brně (Peterka, 2006, s. 53).

²⁸ V Čechách měření probíhalo v letech 1826 až 1843 a na Moravě v letech 1824 až 1836 (Lednická, 2012, s. 142).

²⁹ Obsahují jméno držitele usedlosti či pozemků, čísla domovní byla uvedena černě a čísla parcelní červeně (Peterka, 2006, s. 132).

³⁰ Obsahují méně informací než indikační skici. Jsou v nich zaznamenána parcelní čísla, která musí badatel porovnávat se současnými katastrálními mapami, dohledání je možné pouze pokud nedošlo ke změně parcelního čísla (Lednická, 2012, s. 142).

6. 9. 6. Urbáře

Urbáře můžeme dělit na starší a novější. Ve starších je zaznamenán soupis pozemkového majetku poddaných; mladší je seznamem peněžních a naturálních důchodů z pozemkového majetku poddaných (Řičař, 1995, s. 38).

Nejstarší urbáře pocházejí z konce 13. století, většinou náleží k církevním statkům a neuvádějí jmenovité sezamy. Od 16. století se začaly evidovat výběrčí rejstříky, seznamy odvedených platů a robotní rejstříky o vykonaných robotách. Urbáře jsou většinou uloženy ve Státních oblastních archivech, některé vyšly i knižně (Peterka, 2006, s. 49 – 50).

Zápisy v urbářích jsou děleny podle obcí, v záhlaví záznamu je uvedeno jméno hospodáře se soupisem jeho platů a povinností. Soupis jednotlivých obcí končil soupisem povinností celé obce a celý urbář pak na závěr uváděl soupis povinností celého panství (Peterka, 2006, s. 128).

Urbáře nejsou na informace bohaté, většinou obsahují pouze jméno a příjmení hospodáře, v případě zachování chronologicky řazených urbářů může badatel sledovat vývoj daňového zatížení určitého gruntu. Vedení a zachování urbářů bylo závislé na vrchnosti, neboť evidence probíhala pouze na úrovni panství, nikoli státu. Některá panství si zachovala téměř všechny urbáře, např. Telč. V některých panstvích se urbáře nedochovaly vůbec (Lednická, 2012, s. 143).

6. 9. 7. Gruntovní knihy

Název pochází ze slova grunt, což je označení usedlosti neboli selského statku. V gruntovních knihách se evidoval nemovitý³¹ (rejstřík gruntů) a příležitostně i movitý majetek poddaných. Knihy se začaly pravidelně vést v 16. století a existovaly do roku 1849³². Agenda poté přešla na pozemkové knihy, kde bylo možno zjistit jméno majitele gruntu, jeho děti a rodiče, velikost gruntu, dluhy, pohledávky, dědické podíly, daně a poplatky (Řičař, 1995, s. 36).

³¹ U nemovitého majetku byla v knihách uvedena i jeho cena a popis, ale také výše splátek při prodeji na úvěr, tudíž zápis v gruntovní knize sloužil mimo jiné jako záruka či smlouva pro věřitele i dlužníka (Řičař, 2000, s. 34).

³² Nejstarší gruntovní kniha na našem území pochází z roku 1390 z velkostatku ostrovského kláštera (Peterka, 2006, s. 48).

Nejprve si každé panství vedlo gruntovní knihy dle vlastního uvážení, určitá pravidla byla do vedení vnesena v 16., někde až v 18. století. Vedení knih se řídilo patentem Františka I. o vedení zemských desek, který vešel v platnost v roce 1794. Knihy byly obvykle vedeny podle obcí a následně podle gruntů, příležitostně se vedly knihy v rámci celého panství v jednom svazku. Vedeny byly vrchnostenskými úřady až do roku 1849, poté byla agenda přenesena na okresní soudy. Vesnické gruntovní knihy jsou obvykle uloženy ve Státních oblastních archivech, městské gruntovní knihy poté v Okresních archivech (Peterka, 2006, s. 48 – 49).

Gruntovní knihy byly vedeny dvěma způsoby. První způsob využíval vložkového systému, což znamená, že každý grunt (domek, chalupa, statek) měl vyčleněn daný počet stran, na který se zapisovaly údaje o usedlosti. Druhým způsobem byl chronologický systém, tedy záznamy o gruntech jsou členěny chronologicky, nikoli podle čísel gruntů. Pátrání v gruntovních knihách druhého typu je velice obtížné, neboť badatel musí vždy procházet celou knihu (Lednická, 2012, s. 137).

6.9.8. Knihy svobodnické

Svobodníky se rozumí venkovské obyvatelstvo nešlechtického původu. Svobodníci podléhali králi a vlastnili svobodné pozemky. Poddaní se mohli stát svobodníky prostřednictvím vykoupení svého gruntu. Soupisy svobodníků vznikaly v 16. století z daňových důvodů (Řičař, 1995, s. 36).

Původně, tj. od 16. století, tvořily svobodnické knihy součást zemských desek. Již v polovině 17. století začaly knihy vznikat samostatně. Vedeny byly až do 19. století, kdy byla zrušena robota, tím pádem se svobodníci přestali vyčleňovat vůči ostatnímu obyvatelstvu (Pohanka, 2002, s. 114).

6.9.9. Knihy městské

Městské knihy uchovávají informace o městech, o jejich právech a povinnostech. Knihy vznikaly již ve 13. století³³ a obsahovaly knihy pamětní, knihy městské správy, městského soudnictví, církevního a trestního práva, o trzích nemovitostí, testamentů, svatebních smluv, obligací a knihy sirotčí. Městské knihy, které vznikaly v 15. a 16. století,

³³ Nejstarší dochovaná městská kniha pochází z Prahy z roku 1310 (Řičař, 2000, s. 35).

obsahovaly knihy soudních nálezů, ortelů, manuálů, berní knihy, knihy městských a obecních hospodaření, knihy obecní, obchodní a berní rejstříky. Městské knihy jsou dnes uloženy v okresních a městských archivech (Melichar, 1988, s. 110).

Důležitou součástí městských knih byly rejstříky městské dávky, což byly soupisy poplatníků této dávky. Nejvyšší část poplatku pocházela z poplatku za nemovitý majetek; tento poplatek se odvíjel od toho, kde se dům nacházel. Do poplatku byl přičítán další nemovitý, movitý majetek a dluhy (Marečková, 2004, s. 83).

6. 9. 10. Fondy velkostatků

Obsahují dokumenty z jednotlivých panství a statků³⁴. Fondy vznikaly v průběhu 14. století a byly převedeny na gruntovní a pozemkové knihy roku 1848. Obsahují finanční, politické, soudní a správní dokumenty. Jsou uloženy v oblastních a okresních archivech. Z tohoto důvodu je důležité znát příslušnost zkoumané obce k panství (Řičař, 1995, s. 38).

Obsahují informace o životě vrchnosti, panstva a poddaných v daném panství. Systém vedení knih a důraz na správnost údajů se lišil i podle vztahu vrchnosti k danému panství. Například církevní panství začala vést záznamy již od konce 13. století (Marečková, 2004, s. 76).

6. 9. 11. Patrimoniální písemnosti

Takto označeny jsou písemnosti, které vydávaly statky či panství. Jedná se například o soupisy obyvatelstva na panství. V největší míře začaly písemnosti vznikat v 16. století, do té doby vznikaly spíše jen na velkých panstvích. Mezi další písemnosti patří například propouštěcí listy, které se vydávaly při stěhování poddaných. Dále se jedná o soupisy evangelíků, které se vytvářely po vydání tolerančního patentu (1781). Patrimoniální písemnosti jsou většinou uloženy ve Státních oblastních archivech, podle příslušnosti panství (Peterka, 2006, s. 50).

³⁴ „Jednotlivé fondy většinou obsahují: urbáře, odhady, inventáře, tzv. *Mannschafts*buchy, gruntovní knihy, sirotčí registra, knihy povolení ženichům, kontribuční seznamy, berní katastry, knihy různých povolení a potvrzení, knihy selské a instrukce hospodářské, knihy zádušní, spisy o právech a povinnostech vrchností ke kostelům, kartografický materiál (mapy, plány, skici), repertáře. Velkou skupiny nemalé informační hodnoty tvoří účty.“ (Řičař, 2000, s. 36).

6. 9. 12. Soupis poddaných podle víry

Soupis vznikl roku 1651; obsahuje jmenný seznam³⁵ poddaných podle panství a údaje o jejich vyznání. U nekatolíků se zaznamenávala poznámka, jaká je šance na jejich obrácení zpět ke katolické církvi. Některá panství soupis neprováděla důkladně a jen uvedla, že všichni poddaní jsou katolíci. Úložištěm soupisů je Národní archiv v Praze, ovšem ne všechny dokumenty byly zachovány. Soupisy vyšly také knižně (Peterka, 2006, s. 53 - 54).

Soupis mimo jiné obsahuje údaje o věku a pohlaví obyvatel. Soupis ale není uceleným obrazem o struktuře tehdejšího obyvatelstva, neboť nezahrnul všechny obyvatele a nebyl proveden ve všech regionech (Pohanka, 2002, s. 34).

6. 9. 13. Sčítání lidu

První plošné sčítání lidu se uskutečnilo v roce 1754 a prováděli ho duchovní a šlechtičtí úředníci na základě patentu vydaného Marií Terezií. Nicméně toto sčítání bylo značně zkresleno. V roce 1869 proběhlo sčítání lidu, které je dnes považováno za první moderní sčítání. Proběhlo na základě říšského zákona, který ustanovil provádění sčítání na každých deset let; týkalo se celého Rakouska-Uherska a bylo povinné. Od obyvatelstva se zjišťovaly údaje o pohlaví, věku, státní příslušnosti, rodinném stavu, náboženském vyznání, dále přibyly informace o gramotnosti, údajích o vztahu k majiteli domu či bytu, informace o ekonomické aktivitě či neaktivitě obyvatelstva a pracovním odvětví. Dokumenty týkající se sčítání jsou uloženy ve státních oblastních archivech, veřejně přístupné jsou dokumenty z období mezi roky 1857 až 1910. Dokumenty jsou děleny podle jednotlivých obcí a dále podle čísel popisných. Informace získané z dokumentů týkajících se sčítání lidu jsou pro genealogy cenným materiálem, který mnohdy není jinde dostupný (Lednická, 2012, s. 149 - 150).

³⁵ „Vzor rubrik uvádí: jméno, právní stav (svobodný/poddaný), povolání či postavení v domácnosti, věk, vyznání. U nekatolíků se též psalo, je-li naděje na jejich obrácení. V rámci vesnice se postupovalo od větších gruntů k menším, na konci soupisu byli bezzemci, pasáci, nádeníci apod. Uváděli se všichni členové domácnosti, tedy i čeled.“ (Peterka, 2006, s. 131).

6. 10. Ostatní zdroje dat dostupné na internetu

V dnešní době je řada informací dostupná na internetu; velká část dokumentů byla zdigitalizována (matriky), nebo jsou informace rovnou přepisovány (evidence legionářů). Výzkumník využije i řadu online map, které jsou na internetu dostupné. Informací dostupných online bude přibývat, badatelé by však měli všechny takto získané informace důkladně ověřovat.

Při hledání v matrikách usnadní badateli práci Územně identifikační registr ČR, který na svých stránkách uir.cz zveřejňuje informace o obcích na našem území. Nejdůležitější bude především informace o odpovědném matričním úřadu. K dalším informacím patří typ obce, kraj, okres, obec s rozšířenou působností, počet obyvatel, výměra, hustota, finanční úřad, pověřený úřad, stavební úřad, počet částí obce, počet katastrálních území, počet základních sídelních jednotek, počet městských částí, počet ulic, počet obyvatel v produktivním věku, výskyt pošty, školy a zdravotnického zařízení, odkaz na mapu, odkaz na stránky obce, odkaz na rozpočet obce a na příspěvek na Wikipedii (Územně identifikační registr ČR, O aplikaci).

Národní knihovna České republiky zřizuje aplikaci Kramerius, jejímž prostřednictvím jsou dostupné naskenované monografie a periodika. Některé dokumenty je ovšem kvůli autorským právům možno zobrazovat pouze v prostorách knihovny, nebo si objednat jejich kopii. Vyhledávání funguje na základě klíčových slov. Každý digitalizovaný text je opatřen příslušnými popisky (Kramerius, Náповěda).

Jako zdroj tištěných informací může sloužit stránka Evropské digitální knihovny rukopisů manuscriptorium.com. Aplikace soustřeďuje digitální dokumenty z různých historických fondů, jako jsou rukopisy, raně novověké tisky, mapy, listiny a další druhy dokumentů (Manuscriptorium, O manuscriptoriu).

V rámci internetových stránek Národního archivu (digi.nacr.cz/prihlasky2/) jsou dostupné digitalizované pobytové přihlášky pražského policejního ředitelství (konskripce) z let 1850 až 1914; přihlášky spadají do fondu Policejního ředitelství Praha. Přihlášky obsahují informace o osobách, které mezi zmíněnými lety pobývaly ve vnitřní Praze. Ve vyhledávači lze nalézt všechny osoby, které jsou na přihlášce uvedeny (obvykle se přihlašovaly celé rodiny), u vdaných žen je uveden údaj o jejich rodném příjmení. Přihláška obsahuje informace o přednostovi domácnosti a jeho rodině, o stěhování rodiny po Praze, o datu přihlášení k pobytu, o číslu domu, informace o narození členů domácnosti,

o domovské příslušnosti, náboženském vyznání, sňatku, úmrtí. Přihlášky dále obsahují jména služebnictva, podnájemníků či učňů, kteří v domácnosti pobývali, případně se v zápisu vyskytuje číselný odkaz na policejní spisy, které byly vedeny na jednotlivé členy domácnosti. Pokud se daná osoba stěhovala mimo Prahu, v přihlášce je údaj, do jaké obce se stěhovala; pokud to byla pouze jiná pražská čtvrť, byl založen nový arch (Konskripce 1850–1914 – podrobnější informace, s. 4).

Hodnotné informace nalezne badatel rovněž na stránkách nahlizeni.cuzk.cz, kde může nahlédnout do katastru nemovitostí a vyhledat požadovanou parcelu, stavbu či jednotku. Katastr obsahuje informace o vlastnických právech, tedy jméno vlastníka a typ objektu. Dále může nahlédnout do katastrální mapy, kterou vyhledá dle požadované obce. Informace získané z nových map napomůžou genealogovi při hledání v mapách starých (ČÚZK, Nahlížení do katastru nemovitostí).

K nahlížení do starých map slouží internetová stránka historickemapy.cuzk.cz. Dostupný je Stablní katastr, 3. vojenské mapování 1876 – 1878 (obsahuje mapy z Moravy a Slezska z období 1876 – 1878 a z Čech z let 1877 – 1880), Topografické mapy z roku 1952, Státní mapu, Mapu evidence nemovitostí (mapy z 60. – 80. let 20. století), Sbírku map a plánů do roku 1850 a Zeměměřičský věstník od roku 1913 (ČÚZK, Ústřední archiv zeměměřictví a katastru).

Na stránkách mza.cz/indikacniskici jsou dostupné indikační skici pro Moravu a Slezsko. Vyhledávání funguje na základě názvu katastru, okresu nebo signatury. Po vyhledání jsou dostupné mapy; zápis vždy obsahuje název území v českém a německém jazyce, okres, rok pořízení mapy a případně rubriku ostatní, kde jsou zaznamenávány například chybějící části mapy nebo příslušnost dalších obcí (MZAB, Stablní katastr - indikační skici).

Další internetovou stránkou, která nabízí mapy k nahlédnutí, je stránka Mapového portálu Výzkumného ústavu geodetického, topografického a kartografického. Na stránkách jsou dostupné Müllerovy mapy Čech (1720) a Moravy (1716), Müllerova-Wielandova mapa Čech (1726), Müllerovy mapy krajů (Homannovi dědicové) (1730 – 1776), III. vojenské mapování Speciální mapy (1874 – 1880), Kreibichovy mapy krajů (1820 – 1834), Mapy moravských a slezských krajů Konráda Schenkla z let 1841 – 1845, Jüttnerův plán Prahy (1811 – 1815), Hurtigův plán Prahy (1891) a další. Mimo jiné jsou na stránkách

dostupné knihy o vývoji mapového zobrazení, ke stažení ve formátu PDF (Mapový portál, Úvod).

Mapy k nahlédnutí nabízí také internetová stránka chartae-antiquae.cz. Dostupné jsou různé mapy nejen z území Čech, ale téměř celého světa (Evropa, Severní Amerika, Afrika a Asie). Mapy lze zobrazovat podle roku pořízení. U každé mapy jsou záznamy o měřítku, roku vydání, autorovi, vlastníkovi a poznámka o mapě. Výhodou stránek je aplikace MapComparer, díky níž je možné zobrazení dvou map najednou v jednom okně vedle sebe, což umožní badateli pohodlně porovnávat mapy z různých let (Virtuální mapová sbírka, O projektu).

K hledání hrobů předků poslouží internetová stránka Správy pražských hřbitovů hřbitovy.cz, která má aplikaci Vyhledávání hrobů dle zesnulých. Aplikace umožňuje vyhledání hrobu podle příjmení, jména, roku narození, roku úmrtí, resp. uložení, a podle hřbitova. Vyhledávat lze podle jednotlivých kritérií, ovšem pokud je požadovaných záznamů velké množství, aplikace vyžaduje upřesnění hledání. Ve výsledku vyhledávání jsou kromě jména a příjmení zesnulého informace, na kterém hřbitově se hrob nachází, v jaké části, v jakém oddělení, číslo hrobu a která hřbitovní správa daný hřbitov spravuje (Správa pražských hřbitovů, Vyhledávání hrobů dle zesnulých).

Na stránkách valecnehroby.army.cz jsou přístupné evidence válečných hrobů. Stránky obsahují údaje z České republiky, ale také zahraniční. Vyhledávání je možné pomocí mapy, nebo přes vyhledávač. Vyhledávač umožňuje hledání podle osobních údajů nebo podle údajů o válečném hrobě (název obce, kraj, historická událost atd.). Na základě stejného principu funguje vyhledávání válečných hrobů v zahraničí, jen s tím rozdílem, že vyhledávání je dle státu, nikoli obce. Výsledek vyhledávání poté zobrazí všechny válečné hroby odpovídající vloženým kritériím. Záznamy konkrétního válečného hrobu většinou obsahují fotografii, číslo, mapu, GPS souřadnice, jména, příjmení, hodnosti, data narození, místa narození, data úmrtí, místo úmrtí, příčinu smrti, případně poznámku (Evidence válečných hrobů, Úvod do problematiky Centrální evidence válečných hrobů).

Spolek pro vojenská pietní místa spravuje internetové stránky vets.cz; na těchto stránkách jsou dostupné informace o vojenských pietních místech, o válečných hrdinech a obětech nejen na území republiky, ale i v zahraničí (Spolek pro vojenská pietní místa, Úvod).

Soupis pražských pamětních desek poskytuje stránka pametni-desky-v-praze.cz. Záznamy je možno vyhledávat podle příjmení osob. Na stránkách jsou dostupné i pamětní busty, desky na pražských palácích, domech, stavbách a církevních stavbách. Zajímavou částí jsou zmizelé a odstraněné desky (Pamětní desky v Praze, Informace ke katalogu pamětních desek).

Pokud se badatel ve svém výzkumu setká s obcemi, kterou jsou již zaniklé, nápomocí mu může být stránka zanikleobce.cz. Obce zanikaly například z důvodu zřízení vojenských výcvikových prostor, těžby surovin, vzniku vodních nádrží a hraničního pásma. Stránky také obsahují obce a objekty, které byly zničeny nacistickým Německem, a obce, které byly vysídlené po roce 1945 (odsun Němců či další výše uvedené důvody). Na stránky přispívají dobrovolníci svými články či fotografiemi. Zaniklé obce jsou na stránkách řazeny podle okresů, podle období zániku obce, podle stavu, podle důvodu zániku, podle míst a typu objektů. U vybraných obcí jsou většinou dostupné dobové a novodobé fotografie, historie místa, souřadnice GPS, zařazení obce do okresu, důvod a období zániku obce a současný stav obce či místa (Zaniklé obce a objekty po roce 1945, Úvod).

Na stránkách fotohistorie.cz jsou dostupné dobové pohlednice a fotografie obcí či osad. Vložené fotografie bývají označeny rokem pořízení. Místa jsou dělena podle krajů a následně podle okresů. Vyhledávání je taktéž dostupné přes mapu. Fotografie se u každé obce zobrazují chronologicky za sebou, což umožňuje nahlédnout, jak se obec měnila v čase (Fotohistorie, O webu).

Internetová stránka kdejsme.cz nabízí vyhledávání četnosti příjmení nebo jména v České republice. Jména jsou následně zobrazena v podle obcí s rozšířenou působností na mapě. Aplikace dále zobrazí takzvaný historický vývoj jména či příjmení, který je uveden od roku 2010. Informace poskytuje Ministerstvo vnitra ČR (Kde jsme, O webu).

Stránky rodopis.cz (dříve rodclan.cz) slouží k publikování rodokmenů, které se dají vyhledávat podle příjmení nebo regionu. Badatelé využívají těchto stránek k výměně informací o daném rodu. Registrovaní uživatelé si mohou založit profil, v němž uvedou jméno a kontakt, případně odkaz na webové stránky svého rodokmenu. Využívanou součástí stránek jsou inzeráty, jejichž prostřednictvím badatelé pátrají po informacích o svých předcích (Rod & klan, Hlavní).

Pokud se v rodokmenu vyskytuje osoba v minulosti literárně činná, je možné získat informace prostřednictvím jejího vyhledání na stránkách Ústavu pro českou literaturu

AV ČR. Databáze obsahuje údaje o jméně, datu a místě narození, datu a místě úmrtí a charakteristiku práce (Ústav pro českou literaturu AV ČR, Biografický archiv – Databáze České literární osobnosti).

Klíčovým zdrojem pro informace týkající se svobodníků je stránka svobodnici.cz. Návštěvníci se na stránkách dozvědí historii svobodníků, jejich práva, povinnosti a privilegia. Ke genealogickému pátrání nejvíce napomáhá oddíl Svobodnická genealogie. V této části jsou zachyceny dostupné archivní prameny týkající svobodnické genealogie a postup při práci s těmito prameny (Jindra, Úvodem ke svobodníkům a projektu).

K získání informací o učitelích z Moravy a Slezska poslouží internetová stránka cantores.wz.cz od Petra Hlaváčka. Na stránkách je možno vyhledávat podle příjmení učitele či podle názvu obce. Rozsah informací se liší podle dostupných zdrojů. U každého záznamu je uveden zdroj, odkud bylo čerpáno (Hlaváček, Úvod).

Velice specifickou stránkou je stránka vodnimylny.cz. Uživatelé si mohou na interaktivní mapě vyhledat všechny mlýny dostupné v okolí zainteresovaného místa. Jiným způsobem vyhledávání mlýnů je databáze mlýnů nebo databáze jejich fotografií, kde jsou mlýny řazeny podle názvu. Vyhledávat lze podle lokality či vodního toku. U jednotlivých mlýnů jsou dostupné identifikační údaje, historie stavby, architektura, technologické vybavení a obrázková galerie (Vodní mlýny, Databáze mlýnů).

Na stránkách holocaust.cz mohou badatelé vyhledat oběti holocaustu, které byly deportovány z Čech, a vězňů z terezínského ghetta. V databázi nejsou informace o přeživších. Vyhledání je možné podle jména, data a místa narození, bydliště před válkou nebo transportu. Kromě údajů sloužících k vyhledávání osob jsou u některých obětí k dispozici i fotografie a rozličné dokumenty (Holocaust, Databáze obětí).

Dalším nezanedbatelným zdrojem informací mohou být pro badatele genealogická fóra, kterých je nespočet. Některé informace sdílené na serverech mohou být velice cenné, je zde ovšem nutnost získané informace prověřovat. Badatelé si vzájemně radí a vypomáhají například ve čtení starých textů nebo si dávají nejrůznější tipy, kde mohou získat informace. Mimo jiné se příležitostně podaří navázat na již vytvořený rodokmen nebo alespoň sdílet dříve získané informace o jednotlivých členech rodokmenů. Mezi tato fóra patří například genealogie.tagy.cz nebo stránky, které tyto fóra obsahují: genebase.cz, genea.cz, okoun.cz (Rodokmeny, genealogie) a další.

Řada genealogů využívá k prezentování své práce internetových stránek, takovýchto webů jsou stovky. Některé se věnují jen konkrétnímu rodokmenu, ale na některých stránkách jsou dostupné i užitečné rady, povětšinou jsou to stránky profesionálních genealogů. Přístup k těmto stránkám je možný přes genea.cz/odkazy nebo genealogie.cz/aktivity/odkazy (Krůta a Kurz, 2014, s. 241 – 242).

V případě získávání aktuálních informací o nových zdrojích dat dostupných nejen na internetu poslouží profily jednotlivých genealogických společností či profesionálních genealogů na Facebooku. Například stránky ČGHSP jsou aktualizovány několikrát do měsíce. Příspěvky tvoří aktuální informace o společnosti, o novinkách v genealogii dostupné na internetu, ale také například aktuální informace o archivech. Výhodou facebookových stránek je, že podávají aktuální informace, přestože je genealog cíleně nevyhledává. Na sociálních sítích obecně je možno vyhledat členy rodiny a získat od nich užitečné informace.

6. 11. Genealogie v médiích

Téma genealogie bylo v posledních letech v České republice medializováno více než kdy jindy, což vedlo ke zvyšujícímu se počtu lidí zajímajících se o občanskou genealogii. Medializace probíhá prostřednictvím televize, rozhlasu, ale i tištěných periodik. ČGHSP zveřejňuje odkazy na tyto pořady a články na svých stránkách. Genealogické společnosti na základě medializace zaznamenaly nárůst zájmu o svoji činnost.

V roce 2010 byl v České televizi vysílán pořad Hledáme své předky. Program měl tři díly a je dostupný ve videoarchivu ČT. Cyklus informuje o základních možnostech genealogického pátrání a uvádí dostupné zdroje informací. Na příkladu jednoho rodokmenu (herce a průvodce pořadu Vladimíra Čecha) a vyprávění genealogů ukazuje, jak postupovat při výzkumu (Česká televize, Hledáme své předky).

V roce 2013 následoval v České televizi pořad Tajemství rodu. Tento formát byl původně vysílán ve Velké Británii stanicí BBC. Britskou licenci postupně převzalo několik států, které si vytvořily vlastní verze pořadu. Česká verze je třináctidílný dokument a každý díl obsahuje vyhotovení rodokmenu jedné známé české osobnosti. Každý díl byl režírován někým jiným, což mohlo být jedním z důvodů rozdílných názorů na celý pořad. Některé díly byly vnímány pozitivněji než jiné. Na základě pořadu byla vydána i stejnojmenná kniha. Po odvysílání celého dokumentárního cyklu byl zaznamenán nárůst

zájmu o občanskou genealogii, průměrná sledovanost jednoho dílu byla 500 tisíc diváků. Další řada pořadu bude vysílána v průběhu roku 2015 (Česká televize, Tajemství rodu).

Kromě těchto dvou televizních cyklů byla odvysílána řada reportáží, jak v ČT, tak na regionálních televizních stanicích. Badatelé si většinu těchto reportáží mohou vyhledat na webu České televize. Téma genealogie se také vyskytuje v řadě reportáží, které byly odvysílány Českým rozhlasem; tyto reportáže jsou dostupné z internetových stránek Českého rozhlasu.

Na stanici Český rozhlas České Budějovice se v roce 2005 začal vysílat pořad Kořeny. Pořad byl vysílán až do konce roku 2011 a měl celkem 274 dílů. Pořad se zabývá rodopisem jako takovým, možnostmi pátrání, podává informace o gruntech, usedlostech, obcích, řemeslech, rodinách a jejich příjmeních. Zaměřuje se především na oblast jižních Čech. Všechny díly jsou dostupné na internetových stránkách Českého rozhlasu. Na základě pořadu byly postupně vydávány knihy Kořeny I, II, III, IV. (Český rozhlas České Budějovice, Kořeny).

Neméně často se tématem genealogie zabývá tisk; články je možno najít na různých zpravodajských portálech, jako jsou novinky.cz, idnes.cz a další, ale také v jejich tištěných formách a nejrůznějších periodikách.

7. Čtení starých textů

Každý rodopisec se dříve či později setká s problémem čtení starých dokumentů. Práci ztěžují dokumenty psané v němčině a v latině, ale také staročeština, která používá názvy, jež nejsou v dnešní době zcela známé. V průběhu staletí se kromě jazyka vyvíjelo i písmo, které se mnohdy velmi liší od písma současného. Pokud si badatel nevystačí se svojí schopností učení se čtení starých textů, může se zapsat do kurzů pořádaných genealogickými společnostmi (viz kapitola Genealogické společnosti), nebo hledat pomoc v genealogických společnostech či na odborných portálech; tam ovšem není zaručena správnost přečtení daného textu. Právě čtení starých textů patří k nejtěžším částem genealogického pátrání.

Čtením a vývojem písma se zabývá paleografie³⁶; pojem pochází z řeckého palaiós (starý) a grapho (psát). Latinská paleografie se zabývá texty psanými latinkou, a to bez ohledu na použitý jazyk. Paleografie se podle stáří textu může dělit na paleografii starověkou, středověkou a novověkou (Marečková, 2004, s. 23).

Na internetových stránkách Ústavu historických věd Fakulty filozofické Univerzity Pardubice je dostupná interaktivní paleografická čítanka. Cvičné texty jsou řazeny podle typu dokumentů a data pořízení. Prameny jsou rozděleny na učebnice a cvičebnice, u typu učebnice nalezneme transliteraci textu (Ústav historických věd Fakulty filozofické Univerzity Pardubice, Interaktivní paleografická čítanka).

7.1. Vývoj písma

Latinské písmo, které vzniklo v antickém Římě, nejprve používalo pouze velká písmena (majuskuly), pomocí nichž se psaly pouze latinské texty³⁷. V průběhu středověku se prostřednictvím latinského písma zaznamenávaly i texty v národních jazycích.

³⁶ Hlavním ohniskem zájmu paleografie je časové zařazení textu a správnost jeho přečtení. Písmo dále popisuje, třídí a vyhodnocuje (Pohanka, 2002, s. 41).

³⁷ Latina patří do indoevropské jazykové rodiny a vznikla u kmene Latinů, kteří sídlili v dnešní Itálii. O rozmach latiny se zasloužil Řím spolu v ruce s budováním římského impéria. Latina byla dlouhou dobu jediným psaným jazykem, až v pozdním středověku byl zaznamenán nárůst prosazování národních jazyků (Pohanka, 2002, s. 38 - 41).

Postupem času vznikla i malá písmena (minuskuly) psaná kurzívním písmem, které se užívalo k běžné potřebě (Hásek, 2003, s. 7).

Písmo se dále dělí na knižní a zběžné. Písmo knižní je krasopisné a často kreslené, ve slovech se vyskytují mezery mezi písmeny. Písmo zběžné je písmem každodenního užití. Písmena jsou ve slově na sebe napojena a písmo je nakloněné. Tento typ je psán jedním tahem a vyznačuje se vyšší obtížností přečtení (Marečková, 2004, s. 24).

Karolinská minuskula neboli karolina vznikla spolu s rozpadem západořímské říše ve středověku. Písmo karolina je dobře čitelné, písmena jsou okrouhlá a ve slovech mají mezi sebou mezery; nejsou propojena (Hásek, 2003, s. 7).

V důsledku neustále vzrůstajícího počtu gramotných lidí na území Evropy se písmo měnilo i nadále. Gotické písmo se vyvinulo hned do několika písem novogotických, která využívala kurzívu. Novogotická písma byla tři základní; běžná novogotická kurzíva (kurent³⁸), novogotická polokurzíva (kanzlei) a novogotické písmo kreslené (fraktura) (Hásek, 2003, s. 7).

Gotické písmo³⁹ bylo charakteristické zúženými písmeny a užšími mezerami mezi sebou. Písmo bylo více lámané. Gotická kurzíva vznikla v důsledku nároků na rychlé pořizování záznamů. Písmena ve slovech byla spojována různým způsobem (kličky, smyčky), dalším charakteristickým rysem byl sklon písma (Hásek, 2003, s. 7). Gotická minuskula byla knižním písmem užívaným v období 13. až 15. století. Vyznačovala se ostrými oblouky a převažovaly svislé tahy. Postupem času se měnily proporce písmen, ta byla vysoká a úzká (Marečková, 2004, s. 26).

Novogotické písmo kreslené bylo charakteristické nespojováním písmen, proto byl vzhled pak spíše kreslený než psaný, čímž se vyznačovaly hlavně iniciály, které nabývaly rozličných podob. Fraktura se používala hlavně ve slavnostních dokumentech a nadpisech. Díky spojování písmen ve slovech se stalo kurzívní písmo rychlejší formou zápisu (Hásek, 2003, s. 7 - 8).

Pro novogotické písmo bylo charakteristické hrotité spojování písmen, velká písmena byla psána širokým perem. V Čechách se používalo od počátku 16. století do roku 1775, kdy se začalo používat písmo polokurzívní novogotické (Pohanka, 2002, s. 41).

³⁸ Kurrentschrift (Marečková, 2004, s. 25).

³⁹ Gotické písmo bylo charakteristické pro období mezi koncem 12 a 15. stoletím. Pocházelo ze severní Francie a bylo ovlivněno Británií (Marečková, 2004, s. 25).

Kurzívní písmo novogotické se vyvinulo z novogotického písma knižního na přelomu 15 a 16. století. K výuce kurentu vznikaly učebnice pro písaře, tudíž bylo písmo stabilizováno a ve své podobě vydrželo dlouhou dobu. Kurent byl využíván především v německém jazyce, stejně jako švabach, což bylo také novogotické písmo, ale tiskové. Novogotická kurzíva se v českých textech vyskytovala až do poloviny devatenáctého století⁴⁰. Německé texty se psaly kurentem až do roku 1941 (Marečková, 2004, s. 25 - 28).

Česká varianta novogotické kurzívy se od německé odlišovala, české písmo nebylo tak štíhlé a spojnice mezi písmeny byly zaoblené. Česká novogotická kurzíva se na rozdíl od německé vyvíjela, neboť pro písaře nebyly vydávány učebnice. Polokurzíva byla charakteristická jednoduchou stavbou písmem, spojení písmen bylo jen v náznacích a písmena byla tenčí, neboť se používal užší hrot pera (Hásek, 2003, s. 7 - 8).

Dalším typem novogotického písma byla bastarda (Bastardschrift), jež byla spojením písma kurzívního s prvky krasopisné knižní minuskuly. Vznikla ve 14. století ve Florencii a severní Francii. Sloužila pro psaní odborných knih a učebnic. Písmena byla psána jedním tahem, ale byla dobře čitelná, protože došlo k zjednodušení gotických prvků lomení. V Čechách se bastarda používala v průběhu 15. století a byla nejpoužívanějším knižním písmem. Z bastardy se následně vyvinul švabach (Marečková, 2004, s. 27 - 28).

V novověku bylo v Čechách zvykem používat novogotické písmo k psaní textů českých a německých; k psaní textů latinských se používalo písmo humanistické. Tato zvyklost platila až do první poloviny 19. století. Číslice byly zapisovány na našem území původně číslicemi římskými, v průběhu 14. století se začaly užívat spolu s římskými číslicemi i číslice arabské⁴¹, které začaly v 16. století převládat (Pohanka, 2002, s. 41).

V téže době vzniklo písmo humanistické, které se vyvinulo nejspíše z karoliny. Používalo se především v latinských textech od poloviny 15. století a jeho domovinou byla Itálie. Do národních jazyků se humanistické písmo dostávalo postupně až do první poloviny 20. století a je používán i v současnosti. Vývoj písma ovlivnila i Anglie, kde se humanistické písmo objevovalo už v 16. století, ale velkého rozmachu se dočkalo až

⁴⁰ 1848 (Pohanka, 2002, s. 42).

⁴¹ Arabské číslice původně pocházejí z Indie a do Evropy se dostaly prostřednictvím Arabů, kteří je používali již v 8. století. Na území Evropy se arabské číslice začaly vyskytovat v průběhu 13. století (Hásek, 2003, s. 12).

ve století osmnáctém a dalo vzniknout moderní humanistické kurzívě, kterou bylo ovlivněno vytváření moderního českého humanistického písma v polovině 19. století. V roce 1933 bylo písmo unifikováno ve stejném tvaru, jak ho známe dnes. Do té doby se na území Čech používalo humanistické písmo hlavně v latinských textech. Humanistické písmo se v Čechách nejprve šířilo pomocí knihtisku, poté se začalo vyučovat i na školách. K jeho šíření přispíval též fakt, že veřejnost neměla v oblibě kurent, jenž byl v povědomí jako písmo německé (Hásek, 2003, s. 8).

Během národního obrození se humanistickým písmem začaly psát kromě latinských textů i texty české; novogotické písmo zůstalo pro psaní textů německých. Tištěná podoba písma se nazývá antikva (humanistická minuskula) a v psané formě latinka. Dále se používala humanistická kurzíva, která se vyznačovala rychlejším a plynulejším zápisem, majuskuly se vyznačovaly zdobností (Pohanka, 2002, s. 42 – 43).

Humanistická polokurzíva (italika) vznikla v průběhu 15. století. Byla dobře čitelná, psána jedním tahem a nakloněním písmen doprava, využívala se zejména pro latinské texty. Její krasopisná forma byla používána od 17. století knihtiskem (Marečková, 2004, s. 30).

Humanistická kurzíva se vyvinula z polokurzívy. Písmena byla ve slovech spojována pomocí smyček, které byly pod nebo nad řádkem. V průběhu 17. století se začala ztrácet zdobnost, oproti tomu přibýlo kurzivních prvků. Začala se prosazovat jednoduchost a zřetelnost. Z humanistické kurzívy se vyvinula dnes používaná latinka (Marečková, 2004, s. 31).

Latinka se nejprve vyskytovala v 16. století v Itálii, Španělsku a Polsku; v 17 a 18. století ve Francii, Anglii a Nizozemsku. V severoevropských zemích začala převládat až v průběhu 19. století⁴². V Německu byla zavedena roku 1941. Díky výuce psaní ve školách došlo ke sjednocení tvaru písma (Marečková, 2004, s. 34).

7. 2. Postup při čtení starých textů

Pokud badatel začíná s výzkumem v nové knize, je vždy dobré nejprve si celou knihu seznámit; to znamená soustředit se na rozpoznání písma, zda byla kniha psána více písmaři, či jen jedním; pokud se jedná o matriční knihu, měl by badatel sledovat výskyt příjmení

⁴² V Čechách se začala latinka používat v průběhu 20. let 19. století (Peterka, 2006, s. 65).

v zápisech. Problémem nemusí být jen latina, němčina či typ písma, ale také výskyt staré češtiny a termínů, které se již v současné češtině nepoužívají či nevyskytují (Lednická, 2012, s. 57 - 62).

Než výzkumník začne s prvním čtením sterého textu, měl by se seznámit se všemi písmeny daného typu písma, měl by si tedy osvojit minuskuly i majuskuly. K osvojení všech písmen může badatel dojít pomocí aktivního psaní a pasivního čtení textů, které již někdo přeložil (Hásek, 2003, s. 10).

Všechna písma se setkávala s různými obměnami, ať již obecnými nebo individuálními, které vznikaly na základě regionu, resp. místa vzniku, dobových módních trendů, vlivu dobového slohu. Čitelnost textů je samozřejmě ovlivněna osobností písaře a jeho pečlivosti, svědomitosti, vzdělanosti, zběhlosti v psaní, ale také věku. Mezi další obtížnosti při čtení patří kontrakce neboli zmenšování (stahování) slov za pomoci prvního a posledního písmene, u delších slov se mohla vyskytovat i písmena prostřední. V textech se také objevuje suspenze, což je zkrácení slova a ponechání jen charakteristické části slova, většinou se jedná o první písmena; těmto zkratkám se říká zkratky vnitřní a nedělá se za nimi tečka (Pohanka, 2002, s. 43 – 44).

Pokud se v matričních zápisech vyskytují slova či příjmení, která badatel nemůže přečíst, jednou z možných variant je pročítat matriční knihu odzadu, kde se používalo novější písmo, a tudíž může být badateli srozumitelnější. Výhodou je, když se v matrice vyskytuje zápis sourozence hledané osoby a tento zápis je napsán jiným písmem, nebo mnohdy stačí jiným farářem a zápis může být srozumitelnější než ten, který je u hledané osoby (Lednická, 2012, s. 57).

Pro začínajícího genealoga, který ještě není zběhlý ve čtení například kurentu, je dobré, pokud si hledané slovo či příjmení nejdříve napíše tak, jak by ho zaznamenal on sám; poté se daný zápis lépe hledá. Naopak pokud má výzkumník problém s přečtením slova, nápomocné může být jeho vlastnoruční přepis, neboť vede k uvědomění si každého písmene. Pokud badatel není stále schopen dané slovo přečíst, doporučuje se podtrhnout počet písmen v slově a dosazovat jednotlivá písmena, a to nejlépe odzadu. Písmena může badatel porovnávat s písmeny ve slovech, která mu jsou srozumitelná (Lednická, 2012, s. 57).

Mimo jiné se badatel musí vypořádat s problémem, jak převádět staré texty do současné podoby. Jedním ze způsobů je transliterace, která funguje na principu

přepisování každého písmena ve slově do tvarů používaných dnes. Jinak se zachovává původní podoba textu i s písmeny, která mají oproti dnešku odlišný význam. Používá se hlavně ve vědeckém zkoumání a při čtení starých písemností. Nejprve se provádí transliterace a následně se text překládá do dnešní češtiny. Dalším způsobem je transkripce, tedy přepis textu do dnešní podoby. Transkripce si klade za cíl co nejpřesnější překlad textu do současné podoby včetně gramatických pravidel⁴³. Při čtení a transkripci by badatel měl mít k dispozici starý německý slovník, který obsahuje i slova v dnešní němčině méně běžná, tedy z dnešního lingvistického pohledu archaismy či historismy, případně rovněž slovník latinský. Tyto publikace mohou lze nahradit speciálními latinskými a německými slovníky genealogickými. Častou pomůckou je mimo jiné individuální slovník pojmů, který si každý badatel na základě svého výzkumu vytvoří sám (Hásek, 2003, s. 10 - 11).

⁴³ Gramatická pravidla jsou problematickou záležitostí matrik někdy až do druhé poloviny 19. století. Důvodem je, že gramatická pravidla nebyla unifikována pro češtinu ani pro němčinu. Unifikace němčiny byla provedena roku 1880. Normy latiny sice existovaly, ale zapisovatelé matrik je většinou nerespektovali (Peterka, 2006, s. 67).

8. Genealogie a genetika

Novinkou v získávání informací pro genealogický výzkum je možnost zjišťování původu a příbuznosti dle DNA. Následující kapitola obeznámuje se základními pojmy důležitými pro správnou interpretaci dat získaných při této technice a uvádí, jaké jsou možnosti výzkumu DNA z genealogických důvodů v České republice.

Genetika je věda o dědičnosti a proměnlivosti (variabilitě). Díky dědičnosti se potomci podobají svým rodičům více než jiným jedincům. Proměnlivost je dána vnějším prostředím, ale i rozdíly v dědičných vlastnostech. Jednotkami informace, které řídí dědičné znaky, jsou geny. Genotyp je soubor genů, vnějším projevem genů je fenotyp. Až od roku 1944 je známo, že geny jsou tvořeny deoxyribonukleovou kyselinou, pro kterou se používá zkratka DNA⁴⁴. Struktura je známá od roku 1953 (Nečásek, 1993, s. 9 – 10).

Dříve se k datování archeologických nálezů používala radiouhlíková analýza. Genetický materiál, který je uložen v DNA, se předává z generace na generaci, nenese v sobě jen záznam o biologických předcích, ale i o jednotlivci jako takovém. Sykes na základě svých výzkumů určil sedm žen, prostřednictvím kterých jsou příbuzní téměř všichni Evropané (95 %). Ženy pojmenoval následovně Uršula, Xenie, Helena, Velda, Tara, Kateřina a Jasmína (Sykes, 2004, s. 11 - 21). Identifikace probíhala na základě hlavních shluků sekvencí mitochondriální DNA. Jejich stáří je datováno do období před 45 000 až 10 000 lety. Klan těchto žen v sobě nese systém, který udává, že každá žena musela porodit dceru, aby byla schopná předat mitochondriální DNA. V době života těchto žen bylo na planetě více žen než jen tyto matky klanu, z ostatních žen se ale matky klanu z nejrůznějších důvodů a působením různých vnějších okolností nevyvinuly. Ve světě bylo celkově zmapováno 33 klanů, a to včetně zmíněných 7 klanů evropských; 13 klanů bylo zasazeno do Afriky (Sykes, 2004, s. 159 - 214).

Evoluce je chápána jako postupný vznik jednotlivých systematických skupin a druhů. Chromozomové a genomové mutace způsobují genetickou různorodost jedinců. Mutací, které jedince znevýhodňují, je více než těch, které jsou jedinci prospěšné. Z evolučního hlediska jsou důležité genetické znaky uplatňující se v daném životním prostředí při daném

⁴⁴ DNA je uložena v chromozómech, které se vyskytují v buněčném jádru (Sykes, 2004, s. 34).

způsobu života. Evoluce je genetické rozrůžňování organismů a selekce jedinců, kteří jsou lépe přizpůsobeni k životnímu prostředí, v němž se vyskytují (Nečásek, 1993, s. 79 – 82).

Podle informací obsažených v mitochondriální DNA⁴⁵ se datuje společný ženský předek celého lidstva do období před 150 000 lety a podporuje teorii Out of Africa, která říká, že lidstvo pochází z Afriky a následně migrovalo na další světadíly (Sykes, 2004, s. 50).

Na základě testů DNA může výzkumník porovnávat, zda jsou rodové větve skutečně příbuzné, nebo jestli je příbuznost prokázána jen dle matrik. Pokud se prokáže, že některé rodové větve nejsou fakticky příbuzné, lze zjistit, které konkrétní osoby se tento fakt týká (Peterka, 2006, s. 18 - 19).

Genealogie začala využívat genetiku v několika posledních letech. Genetické testy mohou určit příbuznost⁴⁶ mezi osobami se stejným příjmením; mezi osobami, jež se domnívají, že mají stejného předka. Testy DNA určují genetický původ předků (evropský, africký, asijský, židovský atd.), dále umožňují podle Y-DNA určit lidi, kteří mají společného mužského předka, a podle mtDNA společného předka ženského (Slaboch, 2014, s. 21 – 22).

Sykes ve své knize Sedm dcer Eviných uvádí, že by příjmení děděná matrilinéárně nejlépe odrážela biologickou příbuznost, neboť totožnost matky dítěte je několikanásobně vyšší než totožnost otce dítěte. Jako přednost genetiky před genealogií uvádí trvanlivost informací zapsaných v DNA na rozdíl od písemných dokumentů, ze kterých vycházejí genealogové (Sykes, 2004, s. 226 - 227).

Muži si mohou nechat testovat chromozom Y, jenž je předáván z otce na syna. Test, který určuje haploskupiny chromozomu Y, je základem pro určení geografického původu předků. Jednotlivé testy chromozomu Y se liší rozsahem informací, které slouží k hledání nejen společných předků v databázích. U žen se testuje mtDNA haploskupina; opět určí geografický původ předků. Podle testu, který si žena nechá udělat, získá různý rozsah informací, pomocí nichž může vyhledávat v databázích. Cena jednoho testování se

⁴⁵ Mitochondrie jsou obsaženy v každé tělesné buňce, konkrétně v cytoplazmě. Uprostřed mitochondrie se nachází DNA. Jsou přítomny jak v mužském, tak ženském těle, ale předávají se jen z ženy na ženu. Muži si předávají jadernou DNA, tedy chromozom Y (Sykes, 2004, s. 52 - 54).

⁴⁶ Před objevením informací, které v obě obsahuje DNA, se dalo určit otcovství na základě krevních skupin, neboť jejich dědičnost je zcela evidentní (Sykes, 2004, s. 38).

pohybuje okolo tří tisíc korun. Dostupné jsou mimo jiné kombinované testy, kde je testována jak mužská, tak ženská linie. Cena těchto testů se pohybuje od pěti až přes deset tisíc korun. Na internetových stránkách genebase.cz je seznam ústavů, které se testováním zabývají (Genetická genealogie).

V České republice probíhá projekt Genetika a příjmení (DNA analýza souvislosti paternálně děděných genetických markerů (Y-STR, Y-SNP) s příjmeními české mužské populace). Na projektu spolupracuje řada institucí: Ústav hematologie a krevní transfuze, Euromise – Centrum biomedicínského výzkumu, Kriminologický ústav Praha, Archivní služba ministerstva vnitra, Ústav pro jazyk český, Československá společnost pro forenzní genetiku, Forenzní DNA servis, Genebáze, 1. lékařská fakulta UK a Genea. Cílem projektu je zkoumat vzájemnou genetickou příbuznost mezi mužskými nositeli stejného příjmení, tedy zjišťovat, zda úředně předávaná příjmení (zázpisy v matrikách) korespondují s genetickou příbuzností nositelů téhož příjmení, jestli mužští jedinci pocházejí z jednoho společného předka, nebo z několika zakladatelů stejného příjmení (Genebáze, Genetika a příjmení).

Výzkum je zaměřen na příjmení, které se vyskytuje s nižší četností, aby se minimalizoval efekt několika zakladatelů. Má se jednat o české příjmení, ke kterému nejsou příliš podobná příjmení a jehož četnost je v rozmezí 100 – 200 jedinců. Účastníci výzkumu by měli sdělit lokalitu pobytu po dvě generace zpět. Výsledky budou zaměřeny na lingvistické, genetické a geografické souvislosti (Genebáze, Genetika a příjmení).

9. Zahraniční zdroje

Většině genealogů postačí informace, které mohou získat na území České republiky, neboť v dřívějších dobách bylo zvykem stěhování do vedlejší vesnice nebo nanejvýš do většího města v okolí. Pokud docházelo k vystěhování, bylo to například z následujících důvodů: války, náboženství, hladomor, nemoci, politická situace atd. Čím více se badatel přibližuje k současnosti, může se setkat s větší migrací svých předků. Dalším důvodem k hledání dokumentů za hranicemi bylo obyvatelstvo sídlící v pohraničí; státní hranice se relativně často měnily. Zahraniční zdroje jsou potřebné, pokud předci přišli do Čech z jiných zemí. Následující kapitola je zaměřena na vybrané zahraniční zdroje dat, které jsou dostupné online.

Ke klíčovým internetovým stránkám přinášejícím informace ze zahraničí patří stránka familysearch.org, která je spravována Církví Ježíše Krista svatých posledních dnů neboli mormony. Stránka slouží k vyhledávání informací i pro Českou republiku (matriky, sčítání lidu, pozemkové knihy, školní registry). Nevýhodou stránky je, že nabízí jazykové mutace pouze v angličtině, němčině, ruštině a sedmi dalších světových jazycích, mezi nimiž není čeština, což znamená pro české genealogy řadu obtíží. Vyhledávat lze podle oblastí nebo podle jmen (Lednická, 2012, s. 38 - 39). Podrobný návod, jak na stránkách vyhledávat, přináší publikace Lenky Peremské Váš rodokmen krok za krokem. Po přečtení tohoto návodu zvládne na stránkách vyhledávat i badatel, který je jazykově vybaven pouze češtinou (Peremská, 2013, s. 13 - 14). Stejný postup při vyhledávání na stránkách využije i v případě hledání informací mimo Českou republiku.

Při bádání v zahraničí dále poslouží internetová stránka cyndislist.com, kde se nacházejí celosvětové odkazy na online zdroje. Odkazy jsou rozděleny podle kategorií a podle států. Je zde možnost zasílání aktualizací stránek e-mailem, což umožní badateli být neustále v obraze. Stránky dále umožňují vkládání nových odkazů samotnými uživateli (Cyndi's List, About Cyndi).

Pokud je cílem zájmu vyhledávání hřbitovů a hrobů, bude nápomocná internetová stránka billiongraves.com, která obsahuje celosvětové údaje. Vyhledávat lze podle jména nebo podle lokality. Vyhledané údaje obsahují základní informace o zemřelých osobách, informace, kde se nacházejí dané hřbitovy, fotografie atd. Databáze obsahuje 12 milionů záznamů ze 72 zemí, mezi nimiž je i Česká republika. Záznamy jsou přidávány dobrovolníky z celého světa (Billion Graves, Help Getting Started).

Internetová stránka jewishgen.org se zabývá židovskou genealogií. Stránka dává návod, jak začít s pátráním a jak v něm úspěšně pokračovat, informuje o knihách, které jsou k výzkumu užitečné, a o dalších záležitostech souvisejících židovskou genealogií. Stránka podává celosvětové informace. Po registraci a přihlášení je možno vyhledávat v databázích podle jmen a oblastí (Jewish Gen, About us).

Průmyslová revoluce a následná populační exploze v polovině 19. století zapříčinily první vlnu vystěhovalectví do USA. Agentury zabývající se přepravou přes Atlantský oceán nabízely potencionálním klientům splnění amerického snu v podobě levných pozemků a velkého množství zlata. Pravdou ovšem bylo, že řadu přistěhovalců z Čech čekala těžká práce v pro ně nehostinných podmínkách a řada z nich se vracela zpět do Evropy. Druhá vlna přistěhovalců z Čech mířila do průmyslových měst, o to byl jejich příchod lehčí, často využívali i pomoci přistěhovalců z první vlny. Přistěhovalci připlovali do New Yorku, Philadelphie, Baltimoru, Bostonu a New Orleans, Češi ve většině případů do New Yorku, nejprve do Castle Garden a od roku 1892 na Ellis Island (Peremská, 2013, s. 101 – 105).

Pokud má badatel ve svém rodokmenu osoby, které přesídlily do Ameriky, existuje několik možností, jak o nich získat informace. Řada dokumentů je dostupná online, což značně zjednodušuje genealogovi jeho práci. Sledování osudů těchto osob začíná jejich odcestováním z Evropy. Všechny přepravní společnosti musely vést seznamy cestujících. Jednou z internetových stránek, kde badatel může najít informace o odjezdu, jsou stránky odjezdů z Brém passengerlists.de. Záznamy byly uchovávány od roku 1832, kdy byla právně zakotvena povinnost evidence cestujících. Záznamy nejsou bohužel úplné, neboť mezi roky 1875 – 1908 byly zničeny všechny listy starší tří let z důvodu nedostatku prostoru pro jejich ukládání. Další seznamy byly ztraceny v průběhu druhé světové války, jednalo se o listy z období mezi lety 1920 – 1939. Stránky umožňují vyhledávání na základě příjmení cestujícího, dne odjezdu, cílových přístavů a rodného města. Kromě prepisů cestovních listů jsou k dispozici dobové fotografie a informace o lodích (Bremen Passenger Lists, Passengerlists).

Hamburk byl dalším přístavem, ze kterého se odplouvalo do USA, a pasažérské listy jsou dostupné na stránkách ancestry.com, ovšem záznamy na těchto stránkách jsou dostupné pouze po registraci, která je na čtrnáct dní poskytována zdarma, poté za poplatek cca 20 USD měsíčně. Kromě záznamů o imigraci jsou dostupné další registry a databáze,

zaměřené především na obyvatele USA; databáze obsahují informace o sčítání lidu, narození, úmrtí, svatbách, vojenské údaje, záznamy z novin a publikací, mapy, atlasy a místopisy, záznamy ze škol, vyhledávání příjmení, trestní a daňové záznamy a další. Stránky dále podporují tvorbu rodokmenu (Ancestry, Genealogy, Family Trees and Family History Records online).

Na stránce stevemorse.org je možno vyhledávat pasažéry podle přístavů odplutí. Po zadání jména a přístavu (Castle Garden - castlegarden.org, Ellis Island - libertyellisfoundation.org, Baltimore, Boston, Galveston, New Orleans, Philadelphia, San Francisco, Hamburg, Kanadské pasažérské listy) je možno vyhledávat podle jmen; stránky se přesměrují buď na stránky jednotlivých přístavů, nebo na stránky ancestry.com (One-Step Webpages by Stephen P. Morse, Searching the Passenger Lists in One Step).

Pátrání na Slovensku usnadní digitalizované matriky; jsou téměř všechny zveřejněné na stránkách familysearch.org, kterou spravují Mormoni (Family Search, Slovakia, Church and Synagogue Books, 1592-1910). Podrobný návod, jak postupovat v genealogickém pátrání na Slovensku, a rady, kde hledat informace, poskytují stránky geni.sk (Geni, Úvod do genealógie). Profesionální genealog Rudolf Pavlovič na svých stránkách mimo jiné zveřejňuje rodokmeny slovenských rodin, které mají více než dvacet osob. Vkládání i prohlížení informací je bezplatné. Na stránkách je dostupných 32 rodokmenů spolu se všemi informacemi o narození, sňatcích, úmrtí i genogramy (Pavlovič Rudolf, Rodokmene). Na stránce cemetery.sk jsou dostupné seznamy slovenských hřbitovů a některých hrobů, stránka slouží jako virtuální hřbitov. Některé informace o zemřelých jsou dostupné jen za poplatek, jako například fotografie hrobů. Zdarma jsou dostupné informace o datu narození, úmrtí, pohřbu, věku atd. (Cemetery - Virtualne cintoriny, Zoznam cintorínov).

Pro německy mluvící země je dostupná internetová stránka compgen.de, která obsahuje databáze, záznamy osob a rodokmenů, místopisný seznam, novinové články, odkazy na knihy, evidence hřbitovů a hrobů, databázi obětí první světové války atd. (Verein für Computergenealogie, Über uns).

Na internetové stránce www.data.matricula.info/php/main jsou dostupné některé naskenované matriky z Rakouska, Německa (Pasov), a Polska (Vratislav). Záznamy jsou členěny podle diecézí a následně podle obcí. Všechny matriky nejsou doposud naskenovány, avšak v odkazu *Zeitplan* jsou uvedeny matriky, které čekají na naskenování,

s datem, kdy budou dostupné online (Matricula, Über uns). Na stránkách Rakouské národní knihovny jsou dostupné rozličné digitalizované dokumenty, jako například publikace, noviny, rukopisy, mapy, plakáty, právní texty a další (Österreichische Nationalbibliothek, Digitaler Lesesaal). Na stránce friedhofewien.at je dostupné vyhledávání hřbitovů a hrobů ve Vídni. Vyhledávat lze podle příjmení. Dostupné jsou informace, jako je jméno, příjmení, datum narození a úmrtí a příslušný hřbitov (Friedhöfe Wien, Verstorbenensuche).

Při pátrání v Polsku bude nápomocná internetová stránka baza.archiwa.gov.pl, kde jsou dostupné seznamy státních archivů s uvedenou adresou a obsahy dostupných fondů (Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych, Baza danych Pradziad). Na stránkách národního archivu v Zamošči jsou dostupné fotografie rozříděné dle kategorií a obsahující popisky. Fotografie pocházejí nejen z fondu archivu, ale jsou to také dary od jednotlivců (Galeria Archiwum Państwowe w Zamościu, Domů). Další informace jsou opět dostupné na stránkách familysearch.org.

Pro osoby pocházející z Velké Británie lze využít internetových stránek findmypast.co.uk, která obsahuje matriční záznamy, informace o sčítání lidu, vzdělání, armádě, migraci atd. Vyhledávat je možno podle jména či místa. Data jsou dostupná po registraci, kterou je možno provést na rok cca za 100 GBP nebo na měsíc za cca 10 GBP (Find my past, Search all UK records).

Pokud hledané informace nejsou dostupné na stránkách familysearch.org, může badatel využít k získání odkazů na jiné internetové stránky diskuzních genealogických fór, ať už českých nebo zahraničních, kde se může setkat s genealogy, kteří se zabývají stejnou cílovou oblastí, a získat od nich užitečná doporučení.

10. Praktická část

Praktická část práce analyzuje a interpretuje polostandardizované rozhovory, které byly vedeny jak s laickými, tak s profesionálními genealogy. Interview byly členěny do čtyř tematických celků (motivace ke genealogii, rodina a genealogie, postup při pátrání, genealogie a IT), které korespondují s cílem práce a výzkumnou otázkou (zjistit, jaké možnosti mají genealogové při sestavování rodokmenu v České republice). Celkem bylo osloveno 20 genealogů, jejich charakteristika je uvedena v následující tabulce.

Tabulka 1: Charakteristika respondentů

Respondent	Pohlaví	Věk	Vzdělání	Obor vzdělání	Bydliště (kraj)	Počet let věnující se genealogii
R1	Žena	61	SŠ	Francouzština	Praha	5
R2	Žena	62	SŠ	Francouzština	Praha	1
R3	Muž	55	SŠ	Technické	Praha	7
R4	Žena	41	VŠ	Botanika a fyziologie rostlin	Praha	2,5
R5	Muž	66	VŠ	Matematicko-fyzikální	Liberecký	8
R6	Žena	61	SŠ	Chemie	Praha	8
R7	Žena	62	ZŠ	Konstrukér, kreslič	Moravskoslezský	3
R8	Žena	57	SŠ	Technické	Plzeňský	5
R9	Žena	52	VŠ	Lidské zdroje	Praha	10
R10	Žena	22	SŠ	Archivnictví	Královéhradecký	5
R11	Žena	50	VŠ	Ekonomie	Královéhradecký	1
R12	Muž	29	SŠ	Podnikání	Praha	11
R13	Muž	23	VŠ	Strojírenství	Jihočeský	2
R14	Žena	37	VŠ	Andragogika	Praha	7
R15	Žena	34	SŠ	Zdravotnictví	Pardubický	2
R16	Muž	38	SOŠ	Podnikání	Vysočina	20
R17	Muž	68	VŠ	Chemie	Karlovarský	3
R18	Žena	22	SŠ	Historie, archeologie	Moravskoslezský	4
R19	Žena	27	VŠ	Fonetika	Praha	3
R20	Žena	35	VŠ	Historie	Vysočina	19

Zdroj: vlastní zpracování

10. 1. Motivace ke genealogii

První zkoumanou oblastí byla motivace od úplného počátku genealogického výzkumu až po současné pátrání dotazovaných. Právě faktory ovlivňující motivaci genealogů jsou zásadní, co se týče počtu let věnovaných genealogii, množství času stráveného bádáním, ale také zainteresovanosti a úspěšnosti v bádání.

Důvody, případně impulzy, které přivádějí veřejnost ke genealogickému pátrání, jsou velice rozdílné; ačkoli by se na první pohled mohlo zdát, že zřejmou příčinou je touha po poznání původu, není tak tomu vždy. Respondentka R11 na otázku, zda je pro ni důležité znát svůj původ, uvedla: „*Ani snad spíš ne, tak jako není to špatný, jako je to zajímavější koníček, říkám, byla to souhra okolností. [...] Začala jsem loni v červenci spíš ze zvědavosti. Zvědavost, moje kolegyně sestavuje rodokmen.*“ Naopak respondent R3 zdůraznil „*Ke genealogii mě přivedl samozřejmě zájem o předky! [...] Každý by měl vědět, odkud pochází, a málokdo řekne, že to nechce vědět.*“

Pro dotazované bylo důležité, nebo alespoň zajímavé (R11), znát svůj původ. R7 uvedla: „*Je to důležité, proto jsem vlastně začala pátrat. [...] Mě ke genealogii vlastně přivedlo to, že jsem celý život nevěděla, odkud pochází otcova rodina.*“ Dotazová R9 se dokonce domnívá: „*Já si myslím, že to patří možná ke všeobecnému nějakému lidskému přehledu, aby znal nejen historii své země, ale taky historii své rodiny. [...] Protože jsem se někde dočetla v nějakém článku, že by člověk měl vědět, odkud pochází, kde jsou jeho kořeny, takže moje záliba nesměruje k objevení majetku nebo kapek modré krve, ale opravdu toho, odkud jsme a odkud pocházíme.*“

Pokud tedy impulz k pátrání nepřichází ze sebe samotného, je ovlivněn vnějšími faktory, jako je například digitalizace matrik pro R5: „*Shodou okolností, a to je možná ten zlom, jsem zjistil v roce 2007, že jsou nějaké matriky digitalizované. Jsem si vzal jednu z těch starých malůvek; a já si tam schválně to datum zkusím najít a uvidím jako, jak to vypadá a co tam je [...] začal jsem po těch matrikách lézt a to byla taková ta první etapa, první fáze.*“ Stejnou motivací, jako byla digitalizace matrik, se stal pro R10 počítačový program MyHeritage. „*Při brouzdání na internetu jsem narazila na genealogický program MyHeritage, postupně jsem chtěla umět vyplnit víc a víc políček.*“ Respondent R17 na toto téma uvádí: „*No, v podstatě takovým největším impulzem, tak to byl ten program MyHeritage, který se mi dostal do rukou, a když jsem*

zjistil, jaké možnosti tam jsou, a hlavně ta možnost, že on sám hledá ty shody, které jsou v jiných rodokmenech.“

Dále respondenty ke genealogii přivedlo studium, jako respondentku R18: *„Jelikož jsem studentkou historie, univerzity v Opavě, tak jsme v prvním ročníku dostali za úkol přeložit matriku, a protože jsem si s tím kurentem nevěděla rady, tak jsem se zúčastnila kurzu pod vedením paní Blanky Lednické a tak moc mě to nadchlo, že jsem se pak genealogii začala věnovat jakoby poloprofesionálně.“* Stejně začal zájem o genealogii i u dotazované R20: *„V podstatě jsem byla donucena zpracovat referát na jednu z pomocných věd historických, takže to bylo takové jako ne úplně. No, řekněme, asi bych si ten koníček nevybrala, nebo bych se k němu dostala podstatně později, ale prostě byla jsem donucena udělat referát na genealogii a už mi zůstala [...] To bylo ve druháku na střední, jak jsem dělala ten referát, tak jsem samozřejmě chtěla připravit ukázkou, jak to vypadá, ten rodokmen.“*

Dalším případem je, že genealoga přivede k bádání někdo jiný, a to zcela náhodou. R13 vypovídá: *„No tak tam to začalo, tady vznikl vlastně nějaký rodokmen v rodině, vlastně máma to začala dávat dohromady, no a mně se to nelíbilo, hlavně ta forma, jakou to bylo zpracovaný. Bylo to nepřehledný, takže jsem chtěl, když už, aby to mělo hlavu a patu, tak jsem se asi rok nato do toho pustil sám, aby to prostě bylo přehlednější a zkusit dohledat něco dalšího, což byl už takový bonus, k tomu jsem se vlastně postupně dostal a ani jsem nevěděl jak. [...] To bylo fakt nepřehledný, to byl takový rodokmen, že když u toho neseděl ten, kdo nevěděl, jako že tohleto je babička, tohle je její maminka, tak prostě bych řekl, že normální člověk to nemohl pochopit vůbec.“*

Motivaci mimo jiné ovlivňuje, zda se genealogové věnují rodopisu profesionálně. Tato představa je pro řadu laických genealogů naprosto nemyslitelná, i přesto, že jejich znalosti dosahují znalostí profesionálů. Respondent R3 uvádí: *„Mě by to nebavilo, dělám to pro příbuzný, pro známý, ale nikdy bych to nedělal za peníze. [...] Tohle speciálně bych nemohl dělat z toho důvodu, že by mě to asi přestalo bavit. Zaprvé tohle je věc, kterou nemůžu dělat pod tlakem, abych věděl, že tady jsem přijal zakázku a někdo ji po mě chce za měsíc, to bych nemohl.“* Laičtí genealogové nechtějí proměnit svoji zálibu na práci, chtějí se rodokmenu věnovat, protože chtějí, nikoli proto, že musí. Dotazovaný R5 se vyjádřil následovně: *„Mě by to nebavilo, já znám několik profesionálních genealogů, vážím si hrozně těch lidí, některých teda méně, protože ti to dělají vyloženě jako sprostý*

kšeft, ale třeba mě zaujala paní Blanka Lednická, která se v této oblasti pohybuje [...] Zase viděl jsem rodinné knihy, narodil se, oženil se, měl šestnáct dětí a umřel, jo a takoví jsou ti, to asi není ono, to by mě nebavilo. Nedělal jsem nikdy nic na zakázku a nechci.“

Pro profesionální genealožku byla impulzem k začátku profesionální kariéry genealoga změna životních okolností. R20 vypověděla: *„Já jsem tak jako přemýšlela, co jako umím kromě toho, co jsem dělala před tím, a uvědomila jsem si, že rodokmeny. [...] A prostě jsem se rozhodla, že zkusím rodokmeny. [...] Takže to prostě dopadlo tak, že jsem začala dělat ty rodokmeny víc a víc. No a teď momentálně se snažím z toho všeho nezbláznit.“* Mimo zakázky ale stále pracuje na svém rodokmenu, což bere jako zálibu. *„Čas od času se snažím prokopat někam dál a třeba teď o Vánocích jsem nějak dělala na rodokmenu, protože jsem si řekla, vezmu si dovolenou a budu si dělat na vlastním rodokmenu.“* To je důkazem, že zpracovávání rodokmenu na zakázku nemusí nutně změnit vztah ke genealogii samotné, tato problematika je ovšem silně individuální.

V otázce času stráveného genealogickým bádáním se všichni respondenti shodují, že záleží na momentální situaci. Dotazovaná R4 uvádí: *„Od té doby, co mě to chytlo, jsem se tím zabývala ze začátku hodně [...] nejvyšší intenzita trvala až do zpracování základního pavouka, je to koníček, co vydrží celý život. Teď to není pravidelně, někdy dvě hodiny denně, většinou dva dny v týdnu.“* Pokud badatelé začínali v době již digitalizovaných matrik, dokázali se zabývat rodokmenem i několik hodin denně každý den. Stejná situace nastává, pokud se jim ve výzkumu daří, ovšem nastane-li situace tzv. mrtvého bodu, kdy se nedaří postoupit ve výzkumu dál, bádání je tolik nebaví a odkládají ho na později. Takto odpověděla dotazovaná R9 na otázku, kolik času genealogii věnuje: *„Někdy nic, někdy všechno, je to otázka, když se vám daří, tak vás ta práce i baví, když se vám nedaří, tak prostě jdete od toho, takže říct, že je někde nějaký průměr, já jsem ze svého života v podstatě škrtila televizi, jednak v ní nic není a je to žrout času, takže večery opravdu sedávám u toho počítače a nějakým způsobem zprůměrovat to nejde, říkám, když se daří. Třeba jako dnes odpoledne, kdy jsem si v matrikách našla další dva předky, tak mám radost. Já si myslím, že určitě 4 hodiny týdně.“* To, že může být genealogie velmi náročná na čas, dokládá respondent R3: *„Když zprůměruju, když to dám s hřbitovy dohromady, tak sto hodin měsíčně určitě. V práci to mám taky takový volnější, když nic není, tak pustím počítač a jedu genealogii. To znamená polovinu pracovní doby a doma jenom, nic jiného nedělám, sedím jenom u počítače, mám puštěný dva počítače a mám velkou obrazovku.“*

10. 2. Rodina a genealogie

V genealogickém výzkumu hraje důležitou úlohu rodina, nejen proto, že je to disciplína zabývající se rodinnými vztahy, ale také z důvodu důležitosti spolupráce rodiny. Pokud rodina s badatelem spolupracuje, umožňuje mu to získat informace, ke kterým by se jinak dostával velice těžko, či se k nim dokonce nepropracoval vůbec.

Respondent R3 ke genealogii přivedl také svoji rodinu. *„Nadchnul jsem ted' spoustu příbuzných do toho, moje manželka taky genealožka dneska. Ale moji manželku baví to, co je kolem, to, že se scházíme, to, že si povídáme.“* Většinou se nestává, aby se rodokmenu věnovali i blízcí příbuzní. Rodina se často alespoň zajímá o to, co badatel vyzkoumal. Dotazovaná R1 vypověděla: *„Blíží rodina se tomu nevěnuje, ale občas se zeptá, co nového, nadšení jinak nesdílí.“* Respondentka R9 reagovala následovně: *„To víte, že to tady nikoho nezajímá, tady to nikoho nebaví, ne že by teda mě nevyposlechli s mými výsledky, nicméně že by třeba moje dcera nějakým způsobem řekla, že když to nedoděláš, tak to dodělám já, tak to ne.“*

Mnohem častěji najde genealog spojení mezi vzdálenými příbuznými než mezi nejbližší rodinou. S nimi poté sdílí svůj zájem, zkušenosti a mnohdy i rodinné dokumenty. Například dotazovaná R14: *„Našla jsem teda jednu vzdálenou příbuznou, která je jakoby o generaci mladší, je jí kolem 20, je generačně trošku dál a tu to teda chytlo. Takže tam tak na dálku v Olomouci spolupracujeme. Ještě jí tak dávám tipy na to, co se má podívat, kam zaměřit a tak.“* Genealogie také spojuje příbuzenstvo, které již dávno netuší, že jsou mezi nimi příbuzenské vztahy, a vytváří mezi nimi silné vazby, jako u respondenta R3: *„Můžu říct, že jsem třeba dal dohromady příbuzenstvo, který bydlelo vesnici vedle sebe, a vůbec nevěděli, že jsou příbuzní, vůbec to netušili. Ted' mám nejkrásnější vztah s příbuznejma, ale naše rody se rozešly už v roce 1726, se to tam rozešlo, jo. Ale stýkáme se, jezdíme k sobě.“*

R3 dále uvádí příklad, jak rodina spolupracuje: *„Já někam přijedu, tak řeknu dobrý den, já jsem ten a ten a jsem váš příbuzný, jo? A ted' oni začnou snášet ty rodný listy a fotografie. A jak tak jezdím, tak mám strašně moc nových známých, jak jezdím po těch vesnicích a hledám.“* Mnohdy se rodina podílí i na samotném vyhledávání informací R5 uvádí: *„Třeba moje dcera je provdaná do Španělska, a když jsem zjistil, že tam má nějaký španělský větev, tak jako začal jsem to psát do MyHeritage do stromu a ona mi začala shánět nějaký další údaje.“*

Rodiny respondentů dávají k dispozici následující dokumenty: rodné listy, křestní listy, oddací listy, úmrtní oznámení, domovské listy, vysvědčení, výuční listy, fotografie, prohlášení o zletilosti, korespondence, knihy paměti předků, rodové kroniky, částečně zpracované rodokmeny, informace o příjmení a jako nejcennější zdroj vyprávění.

Řadu z těchto dokumentů od své rodiny obdržel dotazovaný R12: „*To poskytl, no, to jsme začali hlavně brzo, takže díky tomu jsme toho zachránili hodně. Jsem vlastně začal v devatenácti a už to bylo pozdě. Jinak jsem zachránil spoustu věcí po babičkách. Protože dneska by to bylo už všechno ztracený. [...] Fotek máme desítky, celkově možná tak tisícovku, možná patnáct set, jako kvanta. [...] Měli jsme hodně materiálů doma, hodně rodnejch listů, našťastí naši příbuzní všechno schovávali, i když taky se našly případy, že vystříhali z fotek pradědu a takový. Ale většina se dochovala, takže tam jsme měli nějaký začátek. A plus jsme měli ještě z protektorátu ty rodný a oddací listy, když se museli prokazovat. Takže tam jsme se jako dostali do 18. století, nějakých 1770.“*

Genealog při svém pátrání může narazit na to, že i přes snahu příbuzných jsou dokumenty nedostupné, jako tomu bylo v případě dokumentů respondentky R10 „*Ačkoli se jich z různých důvodů moc nedochovalo. [...] Jelikož většina mých předků jsou sudetští Němci, tak některé dokumenty zůstaly v domech, které jim byly v roce 1945 sebrány. Z druhé strany rodiny se jedná o české Rumuny z Banátu, kteří dosidlovali pohraničí, takže tam většina dokumentů zůstala zase někde na úřadech.“*

Dalším problémem při získávání dokumentů od rodiny je, pokud rodina vůbec nespolupracuje a spolupracovat nechce, jako v případě respondentky R9: „*Ta rodina, která je tady z mé strany, to musím říct, že teda je, nejenomže nespolupracuje. Zejména teda linie po mé mámě. Ještě jsou drzí, vyhrožují, nesouhlasí, nevím, jaké sloveso ještě použít. Ale mám s nimi teda obrovské problémy, dokonce jeden z těch předků, protože ty rodokmeny zpracovávám v programu MyHeritage, takže jsem je jako docela s nadšením pozvala, aby si ten rodokmen prohlédli a viděli ho celý. Takže jsem je pozvala jako rodinu; a došlo to tak daleko, že mě jedna z těch příbuzných poskytla fotky, který byly víc než sto let, takže nikdo na těch fotkách není žijící. Ty fotky nebyly žádným způsobem kompromitující, prostě stáli tam stařečkové někde před chaloupkou a mě vůbec nenapadlo, že když mi je teda poskytla v mailu, že by měla jo výhrady k tomu je v tom rodokmenu ani ne zveřejnit, jako umístit u těch lidí, kterých se to týkalo. Takže ani jsem nepřemýšlela o tom, že sto let starou fotku nemůžu někam dát. A představte si, že si na mě stěžovala až*

u provozovatele toho serveru v Izraeli, že jsem teda ty fotky zveřejnila bez jejího souhlasu. Takže mě oslovili velice slušně, ale jednoznačně mně řekli, že jestli ty fotky teda do tří dnů neodstráním, takže mně zruší účet. Takže fotky mám, už nejsou zveřejněny, takže nějaká ta rodina svým způsobem jako vyhrožuje. [...] Takže se vrátím k tomu, na co jste se ptala, některá rodina pomáhá, některá je takhle hnusně útočná, takže je to tak napůl, ale jaksi moje stěžejní prameny jsou teda archivy a prostě další.“

Cenným zdrojem dat mohou být rodinné či rodové srazy, v rámci nichž může genealog čerpat informace z vyprávění, zapisovat si je či nahrávat. Dále je možné na těchto srazech získat rodinné dokumenty nebo fotografie. I přes tyto výhody většina dotazovaných srazy nepořádá, buď o to nemají zájem, nebo je ani pořádat nemohou, jako například dotazovaná R7: *„Nemůžu pořádat rodový sraz, protože vlastně má přímá větev se v roce 1870 vystěhovala do Rakouska do Vídně a tím se mi ztratil veškerý tok informací. Nemám s kým, protože nevím o těch lidech vůbec nic, nevím, kde bydleli, jak žili, čím byli, nevím vůbec nic.“* Někteří místo rodinných srazů pro získávání informací z vyprávění využívají rodinných sešlostí u příležitostí nejrůznějších oslav; respondentka R10 uvedla: *„V naší rodině se dají za rodové srazy považovat i oslavy narozenin.“* Některé rodiny se ale scházejí v rámci rodinných srazů právě kvůli zájmu o genealogii, tak je tomu u respondenta R13: *„Tyhle rodové srazy to teprve děláme tak rok nazpátek, to děláme takový menší sezení a vždycky se tak nějak povídáme, co se zjistilo nového, kam jsme se dostali a kde jsou předci nějakí. [...] Tak to není zatím nic velkého, to děláme v malém kruhu, tak kolem patnácti, víc ne.“* Srazy ostatních dotazovaných probíhají v různých intervalech od půl roku až po deset let a účastní se jich od 25 do 200 účastníků.

Rodová kronika uchovává informace o rodě pro budoucí generace, samozřejmě je pro genealoga velkou výhodou, pokud nějakou takovouto knihu doma nebo mezi příbuznými nalezne. Může z ní čerpat informace, které je ovšem potřeba pokud možno ověřovat; případně ji může rozšiřovat o své nové poznatky.

Vzhledem k náročnosti, jak časové, tak znalostní, není psaní rodové kroniky mezi genealogy nijak běžné. Většina z nich se nachází ve fázi přípravy, tedy shromažďování dat sloužících k sepsání kroniky. Určitou obavu vnesla respondentka R2: *„Ráda bych psala, ale mám strach, že se to nepovede, možná až budu mít více materiálu, tak začnu.“* Dotazovaný R12 měl dokonce v plánu vydávání časopisu: *„Plánovali jsme časopis, ale to už je starý asi deset let a ještě to nevyšlo. On to měl připravit nějak brácha a nebyl čas.“*

A na kroniku musíme mít něco zpracovaného. No chceme to vydat knižně, ten jeden rod zpracovaný. Ten už máme jako z větší části hotový, ale ještě je tam potřeba něco dodělat.“

Specifickou kronikou je vyprávění i o jednotlivci z rodu. Takovouto knížku sepsala R14: *„Ještě žila babička, ona zemřela před dvěma roky a bylo jí 86, a k 85 jsem se rozhodla, že jí udělám takovou něco jako kroniku, prostě že z ní postupně vytáhnu informace postupně o jejím dětství na Hané. Fungovalo to tak, že jsem to sbírala asi dva tři roky [...] Mělo to padesát stránek i s fotkami, naskenovala jsem fotky, ty jsem dala do toho textu. Takže když se mluvilo o rodičích, tak tam byli vyfocení její rodiče, i nějaký sourozenci, tak jsem zase vycházela z fotek, který měla moje babička, a tím, že byla poslední, tak těch fotek nebylo zas tolik.“* V souvislosti s kronikou rodovou uvedla: *„No, teď jsem se o tom dozvěděla, že se to vůbec dělá. Teď jsem byla no, už je to dva týdny, na tom jednodenním genealogickém kurzu a tam byla zrovna jedna paní, která chodí do nějakého kurzu na psaní kronik, mají tam nějakou učitelku, která jim říká, co tam má být, na co se mají zaměřit, aby jako psala i ten každodenní život, a tam jsem se vlastně dozvěděla, jak se to dělá a že se něco jako vlastně píše. Nadchlo mě to, ale nejdřív chci zpracovat ty ještě ty otevřené rodokmeny a pak se zaměřit na tu kroniku.“*

Náročnost zpracování kroniky vystihuje dotazovaná R15: *„Začala jsem s tím tak před rokem, takže je to hodně rozpracované a spoustu informací mám zatím jen na vložených listech nebo poznámkách. A bude to zřejmě mé celoživotní dílo, jestli se to podaří někdy dokončit.“*

Jako zdroj informací sloužila specifická kronika respondentce R19: *„Mám od druhé strany od mamky, bratr jejího táty, takže prastrýc, co se narodil někdy 1920 nebo tak nějak. Tak ti mají dokonce i paměti sepsané zase od svého táty, který se narodil 1899, jsou toho dvě knížky, takové dva hrozně tlusté sešity, a to bylo hrozně super čtení.“*

Genealogové mimo výše uvedené mohou čerpat informace přímo v místech, odkud jejich předci pocházejí, a většina z nich tohoto zdroje také využívá, jako například R7, která odpovídá na otázku, zda navštívila místa, odkud její předci pocházejí: *„Ano, byla jsem, já pocházím z rodiny velkostatkářů z vesnice Buk, německy Buchen, majitelé mi umožnili, mohla jsem si natáčet, fotografovat, dokonce další rok jsem tam přivedla i svoje vnuky, aby viděli, odkud pocházíme, jo, takže to bylo hezký. Dělal mi to dobře a vím, že tam patřím, do těch jižních Čech.“* Při návštěvě lokalit badatelé vyhledávají domy předků, hřbitovy a důležitá místa dané lokality, která byla důležitá i pro jejich předky.

Respondentka R14 dokládá: „*No to si klidně projdu, jako já to беру jako takový okruh, většinou jsou ty vesnice malé, kostely teda většinou bývají zavřené, takže se podíváme jen tak zvenku. Hřbitovy taky prolézáme, třeba na té Moravě jsou ještě s podrobnými náhrobky, takový jako velké hrobky, takže tam je to, že člověk ještě takových sto let dozadu vidí tu historii. Ale tady v těch středních Čechách je to už slabý, najdete generaci dozadu a zbytek už ne, buď jsou ty hroby předělané, nebo ty hroby ani nenajdu na tom hřbitově.*“ Jak bylo výše zmíněno, častým cílem takovýchto výletů jsou hřbitovy, a to nejen z důvodu získání genealogických dat; respondentka R9 vypovídá: „*Takže mě tak jako přepadl pocit, touha dojet na ten hřbitov, zase tam zapálit svíčku, takže jsem tam fakt na tu Šumavu jela jenom kvůli tomu, abych ten hrob ometla, abych ho trošku dala do kupy.*“ To, že návštěvy míst, odkud předci pocházejí, není jen záležitostí získání genealogických dat, ale určitou formou zábavy a možnosti setkání se či trávení volného času s rodinou, uvedla dotazovaná R14: „*Děláme si i takové tematické výlety o prázdninách, že jsem vzala děti a jeli jsme se podívat do Trhového Štěpánova, kde asi padesát let z naší rodiny nikdo nebyl. A tam jsme si to pak prošli a starosta sousední vesnice se nám věnoval. To je taková návštěva z Prahy najednou, tak jsme se tak jako podívali do té oblasti, kde ty předci žili.*“

Pokud se jedná o vzdálená místa nebo se vyskytuje jiný problém, který brání v navštívení lokality, badatelé si aspoň prohlédnou vesnice či města na internetových mapách s možností StreetView, kdy se člověk může virtuálně v dané lokalitě pohybovat. Stejně tak tomu je u respondentky R1: „*Vyhledávám na Google Maps a procházím ulice vesnic.*“

Pokud mají badatelé mezi svými předky rodinu, která odešla do ciziny nebo naopak odtamtud přišla, většinou se z finančních důvodů do těchto lokalit nedostanou. Důvody ale nemusejí být jen finanční, jak uvádí dotazovaná R20: „*Tak babička, jak jsem říkala, narozená na Ukrajině, ale česká rodina, takže oni si mysleli, že tam jdou za lepším na začátku 20. století. Tam jsem jako nebyla, ale pořád se tam chystám, ale teď tam teda rozhodně nepojedu.*“

Někteří i přes vzdálenost takovéto výlety plánují, jako respondent R3: „*Protože tatínek tchýně je Ukrajinec a její maminka Polka, tak tam je to. Tam se chystám teď v létě se zajet podívat do té vesnice, odkud on je.*“ Stejně tak tomu je u dotazované R7: „*V Rakousku jsem se zatím nebyla podívat, ale chystám se tam v květnu, kdy mi dcera koupila zájezd do Rakouska. A vlastně v těch místech, kde by moje rodina měla žít, tak si*

vlastně udělám jednodenní výlet.“ Dotazovaná již lokality svých předků v zahraničí navštívila: *„Byla jsem se podívat, byli jsme na výletě jak v Polsku, tak na Slovensku. V Polsku mám vypátrané předky, ale tam je to takové trošku složitější, takže tam jsem musela přímo na tu faru, takže pro informace, ale pan farář byl docela sdílný, takže to nebylo tak složité.“* Získávání informací přímo z místa původu předků slouží k oblíbeným a vyhledávaným zdrojům dat.

Téměř v každé rodině se vyskytují příběhy, které se předávají z generace na generaci, tudíž mohou sloužit jako zdroj informací. Mnohdy ovšem tato tradovaná vyprávění nemají reálný základ. Dotazovaný R5 uvádí: *„No, tatínek si hodně vymýšlel, on byl básník, spisovatel i novinář. Takže myslím si, že některé historky, které jsem slýchal v dětství, fabuloval pro mé potěšení, no pro radost, pak se zjistilo, že to bylo trošičku různě, no. Tak jo, to jsou určitě, na to člověk narazí a zjistí. Naopak jako zjistí věci, který před tím ani netušil.“*

Nesrovnalosti mezi vyprávěním a faktickými údaji našla i respondentka R11: *„Podařilo se mi mamce vyvrátit vlastně, co mi vždycky tvrdila. [...] Když jsme jeli s mamkou kolem jedné vesnice, ona mně říkala, odtud pocházíme, tak jsem ji teď vyvedla z omylu, že ne. [...] No, to jsem takhle upřesnila věci, ale to si potom mamka vzpomněla. Jako já říkám, hele, mně to tady nevychází, jak jsi to říkala? Tak to upřesníme, ale mamka má už taky nějaké roky a ty lidi už nějakou dobu nežijou a ty vzpomínky jsou zkreslený.“*

Profesionální genealožka R20 komentuje rodinná vyprávění následovně: *„U nás v rodině ne, mě to překvapilo, u nás v rodině vůbec žádné historky nebyly, jako že by se povídalo, že by pradědeček byl nebo prapradědeček byl napoleonský voják nebo někdo kdo byl ze šlechtického rodu, to u nás vůbec nebylo. Jako když slýchám rodinné historky, tak je vyvracím z drtivé většiny. Tak jako si vždycky říkám, kde ta naše rodina jako přišla k tomu, že žádný ty historky nemáme.“* Právě jeden z těchto příběhů se vyskytl u respondentky R18: *„U nás se tradovalo, asi tak jako v mnoha rodinách, že bychom snad měli mít nějakou modrou krev. Že bychom měli mít nějaké vazby okolo takového menšího záměčku u nás, ale to jsem vyvrátila docela rychle.“*

I přesto jsou tradované příběhy často dobrým začátkem při genealogickém pátrání. R15 vypověděla: *„Vyprávění mi spíš pomohlo v začátcích pátrání a většinou se shodovalo pak s potvrzeným záznamem.“* Vyprávění mohou sloužit jako zdroje dat, které by se badatel jinak nedozvěděl. Respondentka R6 na otázku, zda zjistila nějaké neshody mezi

vyprávěním a tím, co zjistila v matrikách či archivech, odpovídá: „*No, to nemůžu potvrdit, protože já jsem se dozvěděla spíš takové osobní věci než data. Jo, třeba jaká byla moje babička, kterou jsem nikdy nepotkala, protože zemřela dřív, než jsem se narodila, nebo jaké byly vztahy tenkrát v té rodině. Když babička umřela, a to nejsou fakta, to jsou jenom zážitky té mé sestřenice, takže nemůžu říct, že bych našla v těch matrikách něco jiného.*“

Jak už bylo výše zmíněno, tradování historek v některých rodinách úplně chybí, jako u dotazované R2: „*V mamčině větvi se nevyprávělo, takže teď vše teprve zjišťuji.*“ Stejný případ nastal v rodině respondentky R8: „*U nás se nevyprávělo, takže jsem neměla, co zjišťovat.*“ Respondentka R9 na toto téma zmiňuje: „*Víte, to je asi právě to zvláštní, co mě k tomu přivedlo. Že moji rodiče, který teda dnes už nežijí, se s námi o svých rodinách vůbec nebavili. Takže já jsem ze tří dětí a my jsme teda opravdu znali jenom ty dědečky a babičky a strejdy a tety, jenom ty žijící. Nikoho nenapadlo se na ty nežijící zeptat, já si myslím, že to ani nevěděli. [...] Prostě nevím, jestli to bylo tím, že se na ně nikdo neptal, ale taky nikdo o tom nemluvil.*“

Díky pátrání genealogů se mohou rozkrýt i příbuzenské vztahy. R3 vypovídá: „*Já jsem si strašně dlouho myslel, prostě že tamto je moje teta, a ona je to moje sestřenice, takže jsem přišel i na tyhle věci.*“ Respondentka R10 svým výzkumem některé informace upřesnila: „*Většinou byl rozdíl v datech narození, občas taky ve jménech.*“

Genealog může podnítit zájem rodiny o svou práci tím, že zjistí něco zajímavého a rodina se bude chtít dozvědět více. Bude se chtít podílet na rodokmenu větší měrou, přinejmenším alespoň prostřednictvím svého vyprávění. Dotazované R8 se podařilo najít vzdálené příbuzné, komentovala to následovně: „*Našla jsem, kdo byl můj děda, a našla jsem jeho potomky, vypátrala jsem rodinu v Americe [...] Nikdo netušil, že nějaký příbuzní odjeli do USA, všichni byli překvapení. Pak je informace zajímavá.*“

Například respondentka R2 zjistila, že její babička používala jiné datum narození, a nikdo z rodiny netuší proč. „*Babičce zemřela sestra a babička poté používala sestřino datum narození. A nikdo neví proč, babice zemřeli rodiče oba na tuberkulózu. Děti osiřely a ocitly se v poručnické rodině, což byli její vzdálení příbuzní.*“ Respondentka R15 během svého bádání spojila svůj a manželův rodokmen opět dohromady. „*Zajímavé věci, těch jsem objevila opravdu hodně. Ale asi ta nej je moje příbuznost s manželem. Měla jsem rozpracovanou větev moji a pro mé děti, že se pustím i do manželovy. Po pár generacích jsem se ale zarazila, že v oné vesnici jsem už pátrala a byla jsem i konkrétně v té rodině.*“

Nakonec se potvrdilo, že v roce 1792 měli svatbu naši společní předci. Měli několik dětí a po pár generací jsme onen rod znova spojili. Stejně jako v předchozím případě, tak se v rodokmenu respondentky R19 vyskytují několikrát stejní předci. „Všichni moji předci vlastně pocházejí z oblasti dejme tomu 30 × 50 kilometrů, což je hrozně malá oblast, prostě od nějakého začátku 17. století nebo tak. [...] No, v souvislosti s tímhle tak ačkoliv jsou v takhle strašně malý oblasti, tak víceméně tam není žádná ztráta předků, to znamená, že si třeba nějaký bratranec z druhého kolena vzal sestřenicí, že jich je tam hrozně málo, což mi přijde jako dost divný.“ Dotazovaná R9 objevila informaci, která ovlivnila nejen rodinu, ale i danou lokalitu: „Něméně mám tam tragickou smrt čtyřletého Františka, na kterého spadl nějaký elektrický sloup. V matrice je to jeho úmrtí zaznamenáno jako s poznámkou, že to byla první pitva, která se v tom místě tam konala. Protože teda chtěli vědět, jak to čtyřletý dítě, nebo teda na základě čeho prostě, zemřelo. Tak to jsou takový zajímavosti.“

Mezi nejčastější zajímavosti, hlavně z osobního hlediska, patří úmrtí malých dětí v rodině, nemanželské děti, stejná jména u dětí, používání jiného data narození, změněná příjmení, odlišné příbuznosti, fakt, jak se potkali rodiče, nalezení příbuzných v cizině, objasnění rodinných osudů, informace o vojácích (Wehrmacht, legionáři), malá lokalita, odkud předci pocházejí, nalezení předků, kteří byli šlechtici.

10. 3. Postup při pátrání

Postup v začátcích bádání se u každého genealoga liší. Někteří se vydali cestou pokusů a omylů, jiní se spolehli na pomoc odborníků a absolvovali genealogické kurzy nebo vycházeli z odborné literatury zabývající se rodokmeny, případně konzultovali svůj výzkum s někým, v dané oblasti již zkušenějším. V posledních letech k těmto způsobům ještě přibývá učení se výzkumu z internetu, a to především z genealogických fór. Pokud chtějí badatelé dále prohlubovat svoje znalosti, samozřejmě předchozí možnosti kombinují, jak dokládají následující výpovědi.

Počátky svého bádání popisuje respondentka R20, která zjišťovala, jak co funguje, sama. „Jako já jsem drtivou většinu těch věcí prostě vydřela, jo. Si to asi dovedete představit, člověk je v těch šestnácti, sedmnácti strašně namachorvanej, že jo. Ví úplně všechno, takže má pocit, že všechno zvládne. A ono mi to tak nějak všechno procházelo.“

[...] Ale díky tomu že jsem se držela nějakého... já nevím... intuice, nebo tak nějak, tak mi to fakt prošlo. Díky tomu jsem tak daleko s tím rodokmenem.“

Naopak respondentka R2 ve svých začátcích spolehla na profesionály a absolvovala víkendový intenzivní kurz, kde získala i základní dovednosti ve čtení. Mimo tento kurz využívala rady zkušenější osoby: *„No, hodně mi pomohla kamarádka, co je historička. A pak taky jsem navštívila nějaký krátký víkendový kurz, ten teda nebyl v Praze, ale učili jsme se tam i číst.“*

Dotazovaná R9 zvolila kurz až po několika letech bádání, které začala jen svépomocí, počátky výzkumu popisuje následovně: *„A byl to tedy pokus omyl a těžká improvizace, ale ona se nakonec teda povedla [...] Ten kurz byl jako fakt završení toho co víte a taky toho, co nevíte. Takže jako prostě přednášky o matrikách, to už jsem byla tak jako profík, už jsem tam jako nemusela sedět. Ale pokud se teda jednalo o ty přednášky archivářů nebo vývoj příjmení nebo další zdroje jako pozemkové knihy a gruntovní knihy a urbáře, a já nevím, co všechno. Tak to potom už sedíte a posloucháte, protože to je něco nového, co vám ten kurz dává.“*

Naopak dotazovaná R7 zvolila samostudium s pomocí genealogů na genealogickém fóru; takto odpovídá na otázku, jak se naučila bádát: *„Úplně sama, i sama číst, neměla jsem učebnici. Naprosto sama jsem se naučila číst, vyhledávat. Jasně že jsem měla dotazy na ostatní badatele, když tam je možnost, že se můžete dotázat na něco, co je v matrice, že jo. Oni mi jako hodně lidí pomáhali, to nemůžu říct, ten diskusní klub.“* S genealogickým fórem má zkušenost i respondentka R8. *„Naučila jsem se to sama a na genealogických fórech, tam mi poradili, kde pátrat, jak číst, pomohli mi přečíst texty.“*

Respondentka R10 zvolila téměř všechny možnosti, tedy kromě kurzu: *„Nejprve to byl pokus omyl, hodně nápomocné mi ale byly rady ostatních na genealogickém fóru, hodně mi taky pomohly knížky o rodokmenech. [...] Učila jsem se neustálým vyhledáváním, čtením článků a také knihou Henryho Pohanky.“*

Odborná literatura mimo jiné pomohla dotazovanému R12: *„No, četl jsem hodně knížek o genealogii. Pak víceméně, jak mě to napadlo, jsem to zkoušel, nebo že jsem třeba zeptal těch zkušenějších, co jsou tady ve společnosti.“*

Naprostá většina genealogů začíná svůj výzkum s rodinnými dokumenty, které naleznou doma nebo u příbuzných, stejně jako dotazovaná R15: *„Nejprve jsem rozepisovala rodokmen z rodných a oddacích listů, kde byly podstatné informace o narození. [...] Pak*

jsem objevila digitalizované matriky a postupně jsem se začetla do matrik, pozemkových knih a hlavně jsem k tomu musela také nastudovat dějiny v tom konkrétním období, abych vůbec věděla, co se dělo.“

Ovšem může se stát, že genealogové zvolí zcela opačný postup, jako následující dva dotazovaní, kteří začínali s bádáním sami a zvolili metodu vyhledání vůbec nejstaršího předka svého příjmení v dané lokalitě. Počátek svého výzkumu popisuje R5 následovně: *„Tak já jsem to vzal prostě tak, že jsem prostě vzal všechny matriky a všechno, co jsem o (příjmení respondenta, pozn. autorky) našel.“* Stejně postupoval i dotazovaný R3, který neměl přístup k žádným rodinným dokumentům. *„Takže já jsem začal z nuly. Takže já jsem to vzal obráceně. Já jsem si vzal nejstarší vůbec jméno. Takže nejstaršího (příjmení respondenta, pozn. autorky), kterého jsem si vzal vlastně při sčítání lidu 1653 v té vesnici, odkud jsem si myslel, že pocházíme. A vzal jsem to obráceně a ono se mi to sešlo, to byla náhoda. [...] Jakmile jsem narazil na nějakého (příjmení respondenta, pozn. autorky), tak jsem jel jeho potomky, jeho potomky. Já mám dohledaný veškerý potomky po jméně od toho roku 1621, od toho nejstaršího předka, co jsem našel v té berní rule.“* Respondentka R6 našla předka se svým jménem také v berní rule, a to z roku 1651, ale ještě ho nedokázala spojit s předky, kteří jsou prokazatelní. Toto propojení si vytyčuje jako svůj cíl při dalším genealogickém bádání.

Jedním z nejtěžších atributů genealogického výzkumu je zvládnutí čtení starého písma; řada badatelů s ním zápolí dlouhou dobu. Možnosti, jak se naučit číst, mají badatelé víceméně stejné jako při získávání informací o genealogickém výzkumu, ale zde se neobjedou bez pravidelného procvičování. Výzkumníci tedy mohou využít možnosti absolvování genealogického kurzu, získání informací z odborné knihy, která se zaměřuje také na čtení písma, nebo se spolehnout na internetové zdroje. Všechny uvedené možnosti zahrnují postup, při kterém výzkumník pracuje s tabulkou obsahující různé typy písma seřazené podle let užívání. Pokud se badatelé učí sami, velice často pouze postupují od nemladších záznamů po ty nejstarší a sami se snaží staré zápisy transliterovat. U starších zápisů nejdříve hledají jména a názvy vesnic, které jsou schopni přečíst, a podle nich čtou zbytek zápisů.

Dotazovaný R3 popisuje své začátky se čtením: *„No, to jsem si tady koupil knihu a takhle jsem si to vytiskl, tu jednu stránku, a doma jsem si to překládal. Ty písmenka, to byl největší boj, to mně opravdu moc pomohla kniha čtení. Ted' můžu říct, že čtu docela*

suverénně i tragédie, co jsem dřív nepřečetl. Já když jsem si to dřív neuměl přečíst, tak jsem si to vyfotil.“ Respondentka R2 absolvovala kurz a učila se číst s kamarádkou. „Učila jsem se číst na kurzu, ale nejvíce jsem se naučila s kamarádkou historičkou a samostudiem a procvičováním. Ale ono v těch cvičných textech chybí ta motivace k přečtení, takže spíš procvičuji na textech, které se mi hodí k bádání.“

Genealogové se během svého výzkumu stále potýkají s problémy se čtením; důkazem je respondentka R1: *„Jsem na tom lépe, ale stále mi to čtení nestačí na urbáře.“* Dotazovaná R14 má problémy s pozemkovými knihami, uvádí: *„Ale třeba neumím číst v pozemkových knížkách, jako umím číst matriky, to jsem se jako nějak obrazově naučila, ale takový ty zákony ne.“* Důvody, proč je jednodušší číst v matričních knihách, uvádí respondentka R19: *„Prvně jsem prostě jela podle čísel popisných, podle příjmení a ten balast kolem jsem tam nechávala, jakože občas je to čitelnější, tak si to zapíšu a ono postupně, jak jsou ty mustry pořád stejné. Jo, tenhle si bere tuhle dceru tohohle tady odtud. Tak ono se to dá pak celkem vyzorovat, co tam člověk má čekat za slovo, a už si to kdyžtak i domyslí.“*

Přestože se respondentka R20 věnuje genealogii profesionálně, nedovolí si říci, že zvládne přečíst vše: *„Dneska teda už neříkám, že přečtu úplně všechno, to není pravda. Protože vždycky když jsem tohle prohlásila, tak se našlo něco, co jsem nepřečetla, ale troufám si říct, že přečtu jako 99,5% všeho, co je napsáno v českých matrikách, a nejen matrikách, ale i pozemkovkách a dalších věcech. [...] A věřím tomu, že spousta lidí to díky kurentu vzdá, že třeba se dostanou do roku 1860 a hlouběji nejdou. Ale cvikem, cvičit, cvičit, cvičit, zkoušela jsem si psát ty věci, co hledám, abych věděla, jak to příjmení nebo jméno vypadá.“*

Jak je výše zmíněno, nejčastějším problémem je písmo kurent a texty psané v němčině, jak dokládá i dotazovaná R1: *„Problém mi dělají německé texty psané kurentem.“* Dotazovaná R4 ke svému čtení uvádí: *„Latina je dobrá, ty latinské texty jsou psané většinou hezky, ale záleží farnost od farnosti. Pak to období od 1780 nebo 1790 až 1840 to jsou nejhorší zápisy.“* Respondentka R10, která studuje archivnictví, říká, že čte velmi dobře; uvedla, že dříve měla problém s kurentem: *„Dříve mi dělal problémy kurent, ale v současnosti už většinou nic, ale zas záleží na konkrétním písaři.“* Problém s němčinou zmiňuje dotazovaná R15. *„Se čtením jsem nějak moc velký problém neměla. Spíš je problém v souvislosti s neznalostí němčiny, kdy pak nevím, jestli to písmeno může*

být například n, nebo u, nebo e, protože se psaly shodně. Do latiny nebo češtiny se to dá odvodit, u té staroněmčiny ne. Ale když dojde k problému se čtením, tak požádám o radu na fóru.“

Kurzy čtení přispívají i k orientaci ve starém textu, jak uvádí dotazovaný R5: *„Ten kurz jsem navštěvoval v době, kdy už jsem ten kurent docela uměl, a spíš jsem se tam bavil o tom, jak to funguje nebo co se tam psalo. Takový pravidla... jako ony existovaly určitý zkratky, který se používaly, určitý slovosledy a co znamenaly ty který data, jak se tam odvolá na nějakou knihu a takový věci. Plus pravidla, kolikrát ohlášky a křty. Takže takové věci, z tohohle hlediska to bylo hrozně zajímavý, ale jako to vlastní písmo člověk musí oddřít, to vás stejně nikdo nenaučí, sednout a bádát a hledat.“* Kurz navštívila i respondentka R9. V té době za sebou měla již několik let bádání a od kurzu očekávala další rozvoj svých schopností číst staré zápisy: *„Já jsem ten kurz absolvovala loni na podzim, protože jsem se k němu dostala zas úplně náhodou. A já jsem od něj čekala samozřejmě i nějaký nový informace, ale trošičku moje zdokonalení mého čtení starého písma. Faktem je, že musíte se to naučit číst sama, musíte si zvyknout na styl zrovna toho pana faráře, který tam byl. Některý byl úžasný, některý byl šmudla, takže se to po něm nedá přečíst.“* Respondentka R18, které dělá menší problém jen písmo středověké, se učila číst ve škole: *„Takže jsme četli prakticky skoro dva roky ve škole. Takže jsem se naučila číst poměrně docela dobře, si myslím. Ale hodně mi pomohly ty kurzy paní Lednické, kdy jsme četli doopravdy celý víkend v kuse, a to je strašná pomoc toho, že člověk čte. Jakoby já i dneska si jen tak prostě vezmu pozemkovou knihu a přečtu si jí, že ji nemusím překládat, nemám to na žádnou zakázku, ale jenom proto, abych si procvičila to čtení.“* Dále uvádí, že s němčinou problém neměla, poněvadž ji měla již na střední škole. Latinu měla sice jen dva semestry na vysoké škole, ale je schopná ji přeložit; vysvětluje: *„Pokud to není jakoby souvislý latinský text, tak ho přečtu taky, už mám ty výrazy jakoby vžité. Mám, svůj vlastní slovník si píšu, takže pokud některé výrazy se opakují docela často, tak ty latinské výrazy jsem schopná přečíst.“*

Pro velkou část genealogů je důležité dostat se co nejdále do minulosti. Může se zdát, že čím déle se člověk rodokmenu věnuje, tím dále se dostane. Ovšem není tomu tak, například dotazovaná R2, která se věnuje genealogii pouhé dva roky, se dostala do poloviny 17. století, dále respondentka R15, která se věnuje rodokmenu dva roky, se dostala do roku 1654. Oproti tomu respondentka R8, věnující rodopisu 8 let, zjistila

informace do roku 1830. Samozřejmě někteří genealogové čím déle pátrají, tím dále se dostávají, jako respondentka R20, která se věnuje svému rodokmenu 19 let a dostala se do roku 1530. Genealogické bádání ovlivňuje více čas strávený nad výzkumem a také dostupnost zdrojů informací ve zkoumané lokalitě.

Právě špatná dostupnost informací může vést k takzvanému mrtvému bodu, kdy badatel neví, kde dále bádát. Každý genealog se s tímto problémem potýkal nebo potýká i nadále. K důvodům, proč k tomuto stavu dochází, patří následující: ztráta matriky, uložení matriky v jiném místě, než by měla být, badatelova neschopnost přečíst potřebné zápisy, osoby se stejným příjmením v jedné lokalitě, stěhování předků, svobodné matky, záznamy omylem zapsané v jiné matrice.

Dotazovaná R14 uvádí, proč se ocitla na mrtvém bodě: *„Ted' já jsem věděla, že je z té oblasti, a oni tam nic nezapsali, ted' ten sken ještě ke všemu nebyl. Jak to bylo úžasné zdigitalizováno, tak zrovna to jeho narození vypadlo, ta skenovaná stránka. Takže já potom fakt jela a psala jsem do toho archivu, že si teda myslím, že tam měl být a že tam prostě ty stránky nenavazují. No a pak mi po třech týdnech paní odpověděla, jo, posíláme vám tu stránku. A on tam fakt byl, jo. Takže jsem si ještě oddychla, že jsem ho našla, že mám jako jistotu, že byl.“*

Důvodem ztráty matrik bylo v mnoha případech požár fary či kláštera, jako v případě farnosti, v níž pátrá respondentka R19: *„No, u nás tam máme jednu takovou blbou farnost, kde 1780 nebo tak nějak shořel klášter a s tím i všechny matriky a snad i gruntovnice a prostě úplně všechno. A přijde mi, že mám celkem dost smůlu a zaseknu se takhle u nějaké větve. Tak náhodou zjistím, že přišli právě z této farnosti a že tam třeba přišli těsně poté, co vyhořela, takže sice jednu generaci přidám, jo super, ale pak zjistím, tak zase nic. No a už se mi to stalo asi na čtyřech místech, takže když už nemůžu něco dohledat, tak už si říkám, jo tak ti určitě přišli tady odtud.“*

Respondentka R9 k mrtvému bodu vypověděla: *„Víte, kolikrát jsem si říkala, že tuhle matriku jsem už viděla? Že tady už nemůžu nic najít a přečtu si jí za půl roku nebo listuju v ní a říkám, ježišmarjá vždyť tady to máš, [...] tady já nemám záložku, to je divný, no a takže zjistím, že už jsem tam někdy asi byla, ale že jsem to prostě přehlédla nebo nepřečetla nebo nějak.“*

Někdy se badatelům podaří mrtvý bod překonat a posunout se ve výzkumu dále. Dotazovaná R4 uvádí: *„Několikrát jsem našla východisko, pomohlo mi k tomu*

zdokonalování ve čtení nebo se mi taky stalo, že jsem ten zápis našla náhodou. Postupně jsem se taky dostávala k více informacím, jako třeba kdo byl majitel panství a tak.“ Překonávají ho pomocí sebezdokonalování, pomocí nově získaných informací o tom, kde mají bádát, a kontrolou sebe samých, tedy novým výzkumem již dříve využitých zdrojů.

Profesionální genealožka R20 uvádí, že postupy, jak se dostat k potřebným informacím, se stále opakují. Reaguje na otázku, zde se často ve své práci dostává do mrtvého bodu: *„Často ne, vzhledem k tomu, že mám už naučené ty různé postupy. Takže jakoby většinou se nezaseknu, a když už se zaseknu, tak si myslím, že je to v situaci, kdy by se zasekl už úplně každý [...] Existuje otázka, jestli se to potom časově vyplatí, ale když člověk dělá vlastní rodokmen, tak na ten čas zas tolik nehledí. Fungují takové klasické triky projít všechno kolem farnosti, kouknout se jestli neexistují nějaký další zdroje, jako jsou soupisy poddaných. Skoro vždycky se najde něco, co může pomoci, jde jenom o to zahrabat dost hluboko.“*

Možností, jak se posunout z mrtvého bodu, může být návštěva archivu, která se stává s postupnou digitalizací méně častou a méně oblíbenou. Tuto možnost získání informací využívají badatelé, kteří mají již větší praxi ve čtení starého písma. Pokud tedy genealogové bádají v archivech, jedná se o následující archivy: státní oblastní archivy, Národní archiv, městské archivy, Ústřední vojenský archiv, archiv ministerstva vnitra, matriční úřady, Památník národního písemnictví, zámecké archivy. Respondentka R20 nejčastěji jezdí do archivu do Prahy a Zámrsku z následujícího důvodu: *„Protože prostě Zámorsk a Praha nejsou pořádně zdigitalizovaný zatím, tím pádem tyhle ty dva archivy jezdit musím a těch zakázek je hodně, protože Zámorsk dost profiků odmítá, protože prostě tam nejezdí.“*

Genealogové v archivech hledají informace z matrik, které jsou ještě stále uloženy na matričních úřadech nebo nejsou dosud zdigitalizovány, z fondu velkostatků, pozemkových knih, policejních záznamů, soupisu poddaných, záznamů o vystěhování obyvatelstva, školních výkazů, katastrálních map, vojenských záznamů, sčítacích operátů, berní ruly, urbářů, gruntovních knih, císařských otisků.

Nedostatečná znalost čtení starého písma je velkou překážkou hlavně pro začínající genealogy. Dotazovaná R11 se vyjádřila následovně: *„Nemá centu jezdit do archivu, protože tam z toho nepřečtu vůbec nic.“* Navzdory tomu respondentka R1, která neovládá čtení starých textů tak, jak by chtěla, využila archivní fondy následovně: *„Nechávala jsem*

si dělat rešerši z fondu velkostatků, poněvadž to bylo psané německy a kurentem.“ K danému tématu se vyjádřila respondentka R2: *„Na jedné matrice jsem dokázala číst líp než matriční úřednice.“*

Většinou badatelé navštěvují archivy, až když není jiná možnost, ale někteří vyrazí do archivu hned, jakmile se jim možnost naskytne. Respondentka R2 uvádí: *„Vyrazím do archivů hned, jak je možnost.“* Stejně tak si možnost nenechá ujít dotazovaný R3, který uvedl, že mu návštěvy archivu chybí. *„Dřív jsem chodil tak dvakrát do měsíce, pak se taky stalo jednu chvíli, že jsem tam dva roky nebyl, protože všechno, co jsem dělal, bylo opravdu zdigitalizovaný. Ale zas to dělám tak, že tam chodím ve středu a v pondělí, když tam můžu být ráno od těch devíti do těch šesti a to mě musejí většinou vyhazovat.“*

Kromě matrik a archivů získávají genealogové informace z dříve zpracovaných rodokmenů, bakalářských a diplomových prací, hřbitovů, genealogických společností, rodinných srazů, vyprávění, fotografií a pohlednic, novin a dalších periodik, historických sborníků, Langweilůva modelu Prahy, starých telefonních seznamů a liturgických kalendářů. Kde vůbec získat a kde vyhledávat možné informace, se účastníci genealogických kurzů dozvěděli právě tam, zbytek vyhledávají na internetu, na internetových genealogických fórech, v odborné literatuře, žádají o rady profesionální genealogy nebo jsou jim poskytovány informace v genealogických společnostech.

Hodnotným zdrojem informací může být členství v některé z genealogických společností; nejenže je například členům dostupná odborná knihovna, ale mohou také využít cenných rad odborníků. Názory na členství v jakékoli genealogické společnosti se u dotazovaných genealogů liší. Pokud jsou respondenti členy nějaké společnosti, jedná se nejčastěji o Českou genealogickou a heraldickou společnost v Praze. Dále byly zmíněny následující organizace: Česká archivní společnost, Heraldická společnost v Praze a Czechoslovak Genealogical Society International.

V případě členství v genealogické společnosti nejde jen o získání informací, ale také o setkávání se s lidmi se stejným zájmem. Dotazovaný R3 vypověděl: *„Je to úžasná parta lidí kolem. Takže jsou to historikové, genealogové, samý chytrý lidi jsou to prostě, takže já sem hrozně rád chodím. Protože se tady dozví člověk hrozně moc. Nějaký námět se třeba nadhodí a okamžitě se začne zpracovávat, hledat.“* Oproti tomu někteří badatelé nepřisuzují členství v jakékoli genealogické společnosti důležitost; respondent R13

prohlásil: „*Nejsem členem, neuvažuju o tom, ani nevím, co by na tom bylo tak dobrého, jako nějaký výhody.*“

Další možností získání informací užitečných k určení původu jednice, která je dostupná až v posledních letech, je určení DNA. Názory na tuto metodu se různí, jedni jsou zarputilými odpůrci této metody a nedoporučují ji, jiní již tuto metodu využili, ovšem řada z nich nebyla s výsledky spokojená. Problémem v oblasti DNA je neinformovanost a neznalost mezi genealogy, což vede ke zklamání ze získaných výsledků.

Odpůrcem zjišťování DNA z genealogických důvodů je respondent R3. „*Nepovažuju to za chytré, kdyby to někomu pomohlo, že by se nikam nedostal, tak dejme tomu [...] Začalo se to tady dělat a já od toho strašně zrazuju ty lidi, aby nebyly zklamány. Jak se říká, každé osmé dítě je vlastně kukačka, nedoporučuji to, aby si to lidi zjišťovali, nejsem zastávce toho, mohli by být nádherné rodiny a najednou by se zjistilo, že je tam kukačka, a rozhodí to příbuzenské vztahy a všechno.*“ Profesionální genealožka po svých zkušenostech také od výzkumu DNA zrazuje: „*Co mě odradilo totálně od DNA, tak jsem nechala jednou zpracovávat na základě domluvy se zákazníkem, jsem nechala zpracovávat testy pro něj a jeho syna. Vzhledem k tomu, že při porovnávání se zjistilo, že nejsou příbuzní, tak od té doby se k DNA nepřibližuju a nechci s tím mít nic společného, protože i když samozřejmě nad tím přemýšlím, protože by mě to zajímalo nebo takhle, ale prostě ta věc, ta vzpomínka na to šílený setkání, kdy ty dva, to si nedovedete představit, to bylo fakt hrozný, jak profesně, tak osobně.*“

DNA si nechala zjistit dotazovaná R6, která nebyla příliš informovaná, a následně byla nespokojená. „*No, to DNA jsem si nechala udělat, ale to je tak vzdálená minulost, že to je vlastně nepoužitelné, přišlo mi. Nechala jsem to teda udělat mému otci, ještě když teda žil, a předkové mého otce pocházejí, ale to je skupina, teď si to z hlavy nepamatuju, to má různý označení, která je stará 8 000 let a pochází ze Středozemního moře, no tak co to je za informaci, 8 000 let stará prostě, jak bych to řekla, skupina lidí, tak to je mi k ničemu. [...] Nenaplnilo to moje očekávání, protože to je strašně vzdálená minulost, že jo. 8000 tisíc mi je houby platný, když já se tady hrabu dvě stě let zpátky, že jo.*“ Stejná neinformovanost i nespokojenost potkaly dotazovanou R8: „*Moc mě to neuspokojilo, čekala jsem modrou krev a ve výsledku tam byly velice dávné údaje, které mě nezajímají.*“ Špatnou informovanost dokládá také dotazovaný R13: „*Já jsem na to koukal, jako je to zajímavý, ale nijak jsem se o to víc nezajímal, tak pořádně ani nevím, jestli to k něčemu je, nebo jak*

to funguje, nevím. Zatím jsem to nějak neřešil.“ Dotazovaná R19 není spokojena s cenou za výzkum, připadá jí vysoká, ale jinak o výzkum stojí. *„No, dost mě to láká, upřímně, ale nevím, jestli to za ty prachy stojí. Ono to třeba ještě pořád jde tak nějak dolů, tak ještě pořád čekám a čekám a třeba se to dostane na nějakou snesitelnou úroveň. Jo, jako ráda bych určitě, zajímavá věc.“*

Řada genealogů má své příbuzné v zahraničí nebo ze zahraničí pocházejí jejich předci. Pátrat po genealogických datech v zahraničí s sebou přináší nejen jazykové, ale i finanční úskalí. Nejčastěji se jedná o Německo, Rakousko, Polsko, Slovensko a USA. Mezi další země patří například Španělsko, Rusko, Lotyšsko, Francie nebo Maďarsko. Dotazovaná R20 uvádí, kde v cizině nejvíce pátrá: *„Ale já spíš, když už pátrám v cizině, tak to bývá to Rakousko, Slovensko, Polsko, to jsou vysloveně takové ty místa obvyklé u Čechů.“* Naprostá většina, které se týká výzkum v zahraničí, využívá pouze dostupných internetových zdrojů nebo komunikují s cílovou zemí prostřednictvím internetu, jako dotazovaná R7, která byla s přeshraniční spoluprací velice spokojená. *„Všechny rodné listy i oddací listy nejzazších předků získala přes rakouské farní úřady. [...] Nedělali mi jako žádné problémy. Ani farní úřady nic.“*

10. 4. Genealogie a IT

V posledním desetiletí se možnost v pátrání radikálně změnila právě díky počítačům a internetu. Zlepšila se možnost vyhledávání v matrikách, které jsou dostupné online a zdarma, digitalizace pokračuje i v případě dalších užitečných dokumentů. Genealogové jsou si schopni sestavit velice jednoduše genogramy prostřednictvím počítačových programů. Díky online programům se mohou spojit se vzdálenými příbuznými. Tyto skutečnosti vedly k velkému rozmachu zájmu o genealogii jako takovou. K další popularizaci přispívá medializace genealogie, hlavně prostřednictvím pořadu Tajemství rodu, který se opět na obrazovky vrátí na jaře roku 2015.

Všichni genealogové bez výjimky ke svému bádání využívají internet, jak nejvíce je to možné. Genealogické pátrání se tedy přesunulo z archivů do počítačů a pohodlí domova. Většinou se jedná také o oblíbenější způsob bádání, ale najdou se mezi badateli i tací, kteří sice chválí digitalizaci, ale dřívější návštěvy archivů postrádají, jako respondent R3: *„Za tu dobu, co to dělám, tak jsou ty matriky tak dostupné, že to uděláte za půl roku. [...] To jednou už opravdu bude jen na zmáčknutí knoflíku, kdy se tam dá jméno a vypadne mu*

rodokmen. To už já třeba, i když je to bezvadný, že je to na internetu, tak mi chybí ty návštěvy toho archivu, ta vůně těch starých knih, to listování, když máte v ruce knihu a říkáte si, tak oni před 150 lety to někdo psal.“ Stejný názor zastává dotazovaná R10: „Příjemnější je listovat v archivu, ale z časových možností je listování v digitalizovaných matrikách lepší.“

Oproti tomu respondent R12 na otázku, zda má raději digitální archivy, nebo archivy klasické, odpovídá: „No spíš ty digitalizovaný, já bych chtěl na ty úřady (matriční pozn. autorky), kdyby to šlo.“ Dotazovaná R14 upřednostňuje digitalizované archivy z časových důvodů. „Hledám ale výhradně přes ten internet, takže co je naskenovaný, tak to jde. Jinak nemám čas jako jezdit po archivech nebo po vesnicích a hledat jestli ty matriky jsou někde uloženy.“ Stejnou výhodu v digitalizaci matrik vidí také respondentka R15, která bádá převážně v noci. „Takže bych uvedla časovou flexibilitu, můžu se věnovat tomu bádání, kdy mám jako čas.“ Dotazovaný R16 upřednostňuje bádání přes internet kvůli otevírací době archivů a uvádí: „Raději hledám přes internet, můžu hledat i mimo otevírací hodiny archivu.“

Genealogové čerpají z následujících online zdrojů a stránek: archivů, obcí, genealogických společností, slovníků, map, historických map, Ústředního archivu zeměměřictví a katastru, Google StreetView, staremapy.cz, katastru nemovitostí, policejních konškripcí, rodových webů, genealogických webů, rod a clan, genealogických fór, MyHeritage, rodopisné revue (rodopisna-revue-online.tode.cz), databáze křestních jmen a databáze dějiny koruny české (libri.cz), kramerius, Google Books, Wikipedie, živnostenského rejstříku, obchodního rejstříku, Facebook, Google+, xtree, ptejte se knihovny (ptejteseknihovny.cz), genea.cz, rodopis.cz, ancestry.com, familysearch.org, geni.com. Vyhledávají informace o všeobecné problematice, o jménech a o již nepoužívaných slovech.

Respondent R12 využívá služby internetových stránek Ptejte se knihovny. „Taky používám ptejte se knihovny.cz, když jako už nevím, tak jim napíšu dotaz. Dobrý den, sháním informace o téhle té osobě, oni mají různé databáze a třeba člověka navedou. Spoustu věcí dohledají, které by mě třeba ani nenapadly. A může to být jakýkoliv dotaz, já teda většinou zadávám nějaký lidi.“ Pokud dotazovaná R19 nerozumí nějakému slovu, využívá slovníky. „Teda když jsou někde nějaké takové divné slova, se kterýma jsem se

nesetkala, tak využívám různé slovníky a prostě stránky, kde se ty slova vyskytují v nějakém kontextu a tak.“

Všichni genealogové si zpracovávají rodokmen prostřednictvím počítače, někteří využívají speciální genealogické programy, druzí jsou zastánci Excelu. Nejčastěji genealogové využívají program MyHeritage v jeho online či offline verzi (Family Tree Builder), dále využívají český program Ancestry a jeden dotazovaný program GRAMPS.

Online verze programu MyHeritage je omezena v základní verzi počtem 250 osob, za rozšíření musí uživatel zaplatit. Tento fakt často dotazovaní uvádějí jako nevýhodu programu. Respondentka R1 uvedla *„Pořád mi přichází upozornění, že mám zaplatit. Nevím, jestli kvůli tomu nezkusím jiný program.“* Další nevýhodu objevila dotazovaná R15: *„Vadí mi například nemožnost upravit strom, protože se mí předci brali i jako bratrance se sestřenkou, a tenhle program to neumožňuje nijak zapsat.“*

Naopak jako velkou výhodu vnímají propojování rodokmenů pomocí shodných osob. V základní verzi ale není možnost daného uživatele kontaktovat. Dotazovaná R1 vypověděla: *„Výhodou je propojení, které je ale ve výsledku zpoplatněné, ale umožňuje možnost kontaktování osoby, která má stejné předky.“* Přestože respondent R13 má neplacenou verzi MyHeritage, vždy najde způsob, jak vzdálené příbuzné kontaktovat mimo program. *„MyHeritage, pomohlo dost, pak jak říkám, co jsem tam zahlídl nějaká jména, tak jsem to googloval a zkoušel a ono většinou člověk se i trefí a ty lidi si cpou fotky na ty profily. Takže třeba ten Facebook člověk ho taky najde podle té fotky, oni si tam většinou dají tu samou.“* Výhodu shod využívá respondentka R9 a uvádí: *„Už jsem si teda i zaplatila ten vyšší level, aby mě to porovnávalo. Respektive ono to porovnává i v té základní verzi, ale nedokáží se s těma lidma, kteří se vám v tom rodokmenu objeví, nedokážete komunikovat, nedokážete tu shodu potvrdit. Takže protože tohle je opravdu už rodokmenem, který mě tečoval tu hranici 250 lidí, a přestala by ta bezplatná verze fungovat, takže jsem si jí předplatila. A musím říct, že mně chodí ty shody.“* Další výhoda pro dotazovaného R17 je, že od programu chodí upozornění na e-mail, díky čemuž věnuje genealogii více času. *„Ono zase musím pochválit ten program, protože každým takovým připomenutím je to, že byla nalezena shoda, třeba jo, ono mi to chodí do mailu a já se vždycky na tu shodu podívám.“* Dotazovaná R20 se domnívá: *„Já se přiznám, že mě ten Family Tree Builder přijde pro člověka, který s rodokmenem začíná. To, o co mu jde hlavně, to propojení s dalšími lidmi, tak to je prostě ideální, to nemá konkurenci.“*

Uživatel R3 dříve využíval program MyHeritage, ale nebyl s ním spokojen z následujících důvodů: „*Programy... nemám to rád, nemám to rád od okamžiku, kdy mi poslali na tom MyHeritage nějakou 80% shodu, tak říkám, to je úžasný, to nemůže být nikdo, o kom bych nevěděl. No a tak jsem jim na to odepsal a samozřejmě, že mi to pošlou za 80 nebo za 60 dolarů. Od několika lidí jsem se dozvěděl tohle stejné taky. Já to dělám všechno v Excelu. Já nedám na Excel dopustit. Jo a v tom si to dělám, dělám si čtverečky, odkazy všechno. Já nepotřebuju, i když si dělám statistiku, tak si dělám ruční, já nepotřebuju, vědět, kdo byl nejmladší, kdo byl nejstarší, to se mi ukáže v Excelu taky.*“ Také respondentka R11 vyzkoušela více programů, nakonec nebyla zcela spokojena ani s jedním. „*Takže já jsem nejdřív něco sehnala, pak jsem zjistila, že napsaný jenom v sešitu to není to pravý ořechový. [...] Tak jsem si to hodila do počítače, na MyHeritage, a vlastně mě to tak nějak vedlo. Ono to tam chytá i nějaký ty chyby, ono to sice umí i párovat, ale já už jsem překročila limit osob, takže mně to už dneska nepomáhá, spíš mně to jako chtějí ze mě tahat peníze, což se mi jako do toho zatím dávat nechce [...] taky jsem zkoušela Ancestry, ten se mě moc nelíbil, pak jsem zkoušela ještě jeden, Brother, a říkala jsem, že zatím to do toho nebudu dávat, vyplatil se mi zatím papír a tužka.*“

Respondent R5 využívá k zaznamenávání rodokmenu MyHeritage, Ancestry, ale také Excel. Vysvětluje to následovně „*MyHeritage, což je dnes asi to nejběžnější, existuje český program, který se jmenuje myslím Ancestry [...] Třeba to Ancestry je docela dobrý na to, že se tam nějaký ten soubor dá natáhnout a upravovat, a pak ho vyexportovat zase v nějakým rozumným tvaru. Já bych řekl, že takový ten hlavní nosný program je MyHeritage, protože dohledává spoustu věcí. Oni se napojili a koupily databáze od Family Search, takže tam do nich mám přes tohle přístup taky. Je to teda drahý, protože já mám to Premium Account, já tam mám asi dvanáct set lidí a mám tam plný datový balíček, že se to vyhledává všude. Je to zajímavé, třeba co se tam občas najde. To je takový základní, co používám. Naštěstí jsem programoval v Excelu, takže naštěstí leccos dokážu najít v Excelu a najít nějaká makra.*“ Práci s Excelem popisuje následovně: „*Nejdřív od toho člověka, třeba ode mě, jedu nejdál, kam umím. Pak to vezmu po deštníku jako strom a začnu značkovat a číslovat, protože je to stejný rodokmen ze společného dávného předka a vlastně takhle těch tisíc záznamů se rozpadne asi na pět rodokmenů.*“

Dotazovaný R12 využívá Excel a Word, genealogické programy odmítá z následujících důvodů: „*Nevím, já bych tomu moc nevěřil, protože pak bych to musel*

překopávat, ono to jde nějak exportovat teda ty data, já jsem spíš zvyklej, že to mám na papíru, mám raději knížky než nějaký PDF, CD a DVD, to je všechno takové nestalé. Prostě jsem k tomu nějak nedošel. Není čas nebo nálada všechno to přepisovat.“

Pro Excel se z následujících důvodů rozhodla také respondentka R19: *„Používám Excel, já jsem si takhle různě četla různé recenze a nakonec jsem došla k tomu, že buď neposkytují to, co já potřebuju, nebo je tam hrozně moc balastu kolem, co já nevyužiju. Takže zatím jedu v Excelu a ještě jsem se v tom neztratila, třeba až budu mít několikrát víc lidí.“*

Program Ancestry využívá respondentka R10. Jako výhodu programu vidí toto: *„Je jednoduchý, je tam hodně doplňovacích políček a taky je to český program. A na žádné nevýhody jsem nepřišla.“*

Program GRAMPS využívá dotazovaný R16 z důvodu funkčnosti na Linuxu: *„Jsem s ním spokojenej, protože funguje na Linuxu a Windows. Další výhodou je mapa se zobrazením bydliště podle GPS. No, je to vyvíjený genealogama.“*

Specifickým zdrojem dat jsou internetová genealogická fóra, kde badatel může získat velice cenné informace, které je ovšem vždy potřeba ověřovat. Tato fóra slouží badatelům hlavně v počátcích a při problémech se čtením. Mimoto zde genealog může najít řadu užitečných tipů a rad. S postupem času se v mnoha případech mění role badatele z pozice toho, kdo se ptá, na pozici toho, kdo radí ostatním. Tento zdroj informací využívá většina dotazovaných. Navštěvují fóra na následujících stránkách: okoun.cz (diskusní klub Rodokmeny, genealogie), genealogie.taby.cz, genealogie.cz (stránky ČGHSP), genea.cz, actapublica.eu, digi.ceskearchivy.cz a plus.google.com.

Důkaz toho, že fórum je zdrojem cenných informací, předkládá respondentka R19 při vyprávění o tom, jak se svým bádáním začala. *„No, začala jsem číst okouna, a než jsem ho dočetla, tak byl rok a půl nebo dva roky v tahu a už jsem toho věděla fakt dost. Oni tam toho probrali spoustu.“* Respondentka R1 hledá na fóru aktuality. *„Sleduji diskuzi, že něco nefunguje, že je něco nového, kde je co přidané.“* Respondentka R11 poukazuje na rychlost získaných informací z genealogického fóra, konkrétně z genealogie.taby.cz: *„Tak jsem se tam zaregistrovala a během chvilky mi odpověděli.“* Toto fórum pomohlo se čtením starých textů respondentce R15: *„S tím mi pomohlo fórum a tam jsem si hledala i další informace, protože těch nápadů a takového natuknutí do dalšího pátrání bylo na fóru hodně.“* Dotazovaná se na fórech nejen táže, ale i radí. *„Snažím se radit ostatním, nebo jdu*

pro radu, když se mi nedaří najít nějaké místo nebo si nevím rady, jaké další způsoby by se daly použít.“

Spolu s digitalizací matrik také přichází neustále se zvyšující medializace genealogie, která přispívá k jejímu zpopularizování. Všichni dotázaní se zajímají o genealogii v médiích, ať už se jedná o novinové články, internetové články nebo seriál Tajemství rodu.

Medializaci vnímá dotazovaná R18, jež uvedla: *„Zprávy v médiích, poslední dobou je toho docela hodně. Já sama se můžu sama pochlubit, že mi minulý týden v pátek vyšel článek. A jinak jakoby těch článků vychází docela dost na internetu, teď jsem zaznamenala, že na Slovensku mají nějaký rozhlasový pořad o předcích.“*

Právě medializace genealogie a s ní spojené vysílání televizního pořadu Tajemství rodu přivedlo respondentku R15 k tvorbě rodokmenu. *„Takže když se na to člověk zaměří, tak v médiích je o tom slyšet a vidět, ale už to není tak intenzivní, nebo aspoň podle mě to tak není. Můj zájem to nezvýšilo, pro mě to byl impulz se do toho pustit!“* Medializace nejen přivádí nové lidi ke genealogii, ale také zvyšuje motivaci již bádajících genealogů. Respondentka R8 vypověděla: *„Potom jsem sledovala televizní pořad, to mě možná trochu více motivovalo, ale bylo to až po dvou letech, co jsem s pátráním začala.“* Velice pozitivně vnímala seriál dotazovaná R6: *„Tajemství rodu, no takže ty udělali obrovskou službu genealogii, že to teda takhle uvedli, jako prostě zpopularizovali to.“*

Právě seriál Tajemství rodu budí u genealogů rozporuplné reakce. Dotazovaná R9 uvádí: *„Nesledovala, ale řeknu vám proč, protože přestože ho dělá paní Voldánová, která působí v rámci ČGHSP a podle mého je to nesmírně chytrá a zkušená dáma, která umí báječně přednášet a vyprávět. Tak mě to v té televizi přijde senzacechtivost a do určité míry, to přispívá k té popularizaci, že si ty lidi prostě myslí, že si k tomu sednou a za dva večery to budou mít a padne jim svět k nohám.“* Na otázku, zda pořad přinesl nějaké nové informace, odpověděla dotazovaná R19: *„Upřímně ne, podle mě to bylo dost povrchní.“* Zklamání z pořadu projevila i respondentka R8: *„Sledovala jsem tajemství rodu, bylo to zajímavé, ale já v té chvíli už dva roky pátrala, takže jsem se nedozvěděla nic nového, trochu mě zklamalo, že nedocházelo k pátrání samotných osob, ale možná mě to znovu povzbudilo v pátrání.“* Přestože i respondentka R7 byla zklamaná, dozvěděla se jako jedna z mála něco nového, co později při svém výzkumu využila. *„Trošku mě ten pořad zklamal, to vám musím říct, protože když se někdo dopátral do 15. století a začal tam vykládat, co*

bylo ve 21. století v té rodině, tak to bylo opravdu pro mě totálně nezajímavé. [...] Určitě jsem se dozvěděla, když měl pan Šíp pořad a vlastně jsem se tam dozvěděla o vídeňských matrikách. Takže na to jsem se dívala a šla jsem po tom, ale nic jiného jsem se nedozvěděla.“ Zato respondentka R4 se prostřednictvím seriálu nedozvěděla vůbec nic nového. „Ze začátku jsem to sledovala, pak už ne, slibovala jsem si, že se dozvím o zdrojích. Ale už v tu dobu jsem se genealogií zabývala a věděla jsem už o všem, z čeho čerpali.“

Medializace genealogie má velký dopad na profesionální genealogii, jak dokládá respondentka R20: *„Když mi v neděli večer přijdou během hodiny tři poptávky po rodokmenu, tak je naprosto spolehlivé, že někde něco vyšlo. [...] To tajemství rodu bylo, ty tři týdny po těch prvních třech dílech, byly fakt hrozný. Jo, hrozný v tom smyslu, že člověk byl najednou zasekanej v těch mailech, že jo. Ze seriálu byla ovšem zklamaná. Proč, to uvedla na jednom z příkladů: „To, že prostě jak tam přijeli hned se Šípem na faru a on mu tam ten farář hned dal ten rodokmen? [...] Protože pak lidi mají naprosto nereálné očekávání.“*

10. 5. Genealogický výzkum autorky

Pro lepší orientaci autorky ve zkoumané problematice bylo nezbytné, aby i ona sama započala genealogický výzkum a tím prohloubila své znalosti o dostupnosti informací. Na základě těchto získaných vědomostí mohla vést rozhovory s ostatními genealogy, které jsou uvedeny výše.

Motivací pro ni byl již dříve sestavený rodokmen tří generací, který byl vyhotoven jejím dědečkem, a impulzem k začátku bádání bylo získání informací o digitalizovaných matrikách a ostatních zdrojích dat na semináři na vysoké škole. Výzkum započala shromažďováním rodinných dokumentů (fotografií, rodných a oddacích listů, úmrtních listů, parte, vysvědčení, výučních listů, domovských listů, patentů, osvědčení o národní spolehlivosti, žádostí o exhumaci, výkazů o majetku, příjmech a ostatních poměrech rodičů, korespondence, stvrzenek na zaplacení hrobních míst na hřbitově, živnostenských listů, povolení k prodeji, prodejních licencí, nájemních smluv, pracovních knížek). Další informace čerpala z náhrobních kamenů na hřbitovech. V průběhu shromažďování dokumentů čerpala informace také z vyprávění rodinných příslušníků.

Na základě předchozích informací začala vyhledávat v digitalizovaných matrikách. Během bádání v matrikách se několikrát setkala s badatelským mrtvým bodem, kdy nemohla pokračovat dále v pátrání. Několikrát z této situace našla východisko, a to převážně za pomoci hledání v jiných matrikách či jiných letech, než měl být původně zápis uložen. V průběhu čerpala informace z dostupné odborné literatury. Současně se studiem digitalizovaných matrik navštívila matriční úřady, kde jí byly poskytnuty informace ze stále živých matrik. Při této příležitosti navštívila místa, odkud její předci pocházejí. Na daných místech prováděla fotodokumentaci, navštěvovala kostely, hřbitovy, školy, městské úřady a domy, ve kterých dříve předci bydleli. Po návštěvě těchto míst absolvovala jednodenní intenzivní genealogický kurz pořádaný Českou genealogickou a heraldickou společností v Praze, kde se dozvěděla další informace o možných zdrojích dat. Přestože není členkou ČGHSP, s jejími členy spolupracuje.

Během výzkumu se dopracovala k předkům, kteří odcházeli do zahraničí, proto se pokusila přemístit výzkum i tam za pomoci vyhledávání na internetových stránkách. Právě v této části výzkumu nastala situace mrtvého bodu, která stále přetrvává, neboť dostupné informace na území Čech jsou stále uvedeny v živých matrikách a informace z rodinných vyprávění nepostačují na nalezení záznamů v zahraničí.

Svým výzkumem zjistila pro rodinu překvapivé věci. Narazila na nesrovnalosti v již dříve vypracovaném rodokmenu, ke špatně zaznamenanému datu na náhrobním kamenu a další předem neznámé informace.

Při čtení starých textů zvolila reverzní postup, tj. od nejnovějších dokumentů po nejstarší. Informace čerpala z knihy Učebnice čtení starých textů, jež obsahuje tabulku s dobovými písmeny. Několikrát využila pomoci se čtením vznesením dotazu na genealogickém fóru genealogie.taby.cz. Vzhledem k tomu, že se autorka věnuje genealogii tři roky, není její znalost čtení starých textů taková, aby navštívila archivy. Mimo matriky využívá k výzkumu například databáze Vojenského historického ústavu, genealogických společností, slovníků, map (jak historických, tak současných), katastru nemovitostí, zmiňovaných genealogických fór a stránek obcí. Aktuálně se výzkum vyskytuje ve stádiu sběru dat potřebných k sepsání rodové kroniky.

K zaznamenávání rodokmenu využívá genealogický počítačový program MyHeritage v jeho online i offline verzi, dále využívá český program Ancestry. Některé informace si zaznamenává do textového editoru Word a do tabulkového editoru Excel.

V programu MyHeritage využívá především funkci vyhledávání shod a možnost připojení se k rodokmenu odkudkoli. U programu Ancestry vyzdvihuje především přehlednost programu a využívá ho k zaznamenávání jednotlivých rodových větví.

V průběhu celého bádání monitoruje informace o genealogii v médiích. Sledovala všechny díly pořadu Tajemství rodu, který jí sice nepřinesl žádné nové informace, ovšem z pohledu české genealogie se vysílání pořadu stalo důležitým mezníkem při popularizaci této vědy.

Rozpracovaný rodokmen (vývod) autorky se nachází v přílohách diplomové práce.

11. Výsledky a diskuse

Následující kapitola obsahuje výsledky výzkumu, komentuje je a interpretuje, uvádí je v širším kontextu dané problematiky. První tematický celek rozhovorů se zaměřoval na motivaci badatelů ke genealogickému pátrání. Z informací získaných během výzkumu vyplývá, že motivace je ovlivněna impulzy, jež vedly badatele k začátku jejich výzkumu. Tyto impulzy se dají rozdělit na vnitřní a vnější. Jako vnitřní lze chápat touhu poznat své předky, jako vnější faktory lze zmínit zejména digitalizaci a s ní spojené zpřístupnění matrik. Právě digitalizace je největším impulzem a motivem všech dotazovaných, i těch, kteří s bádáním začali dávno před tím, než byla započata. Důvodem je zlepšení podmínek pro výzkum, které nebyly nikdy tak příznivé jako v současné době. Právě díky digitalizaci jsou schopni badatelé nad matrikami strávit hodiny svého času. Čím více se genealogům při pátrání daří, tím více času jsou schopni a ochotni výzkumu věnovat. Naopak neúspěch má demotivující účinky a v takovém případě badatelé výzkum odkládají. Právě čas, který tráví genealogové pátráním, je rozhodující pro to, jak daleko se ve svém výzkumu časově dostávají, než počet let, která mu věnují. Pro dotazované by bylo ztrátou motivace, kdyby se začali genealogii věnovat profesionálně, ovšem profesionální genealozky dokládají, že u nich žádná ztráta motivace nenastala, tento faktor je tedy individuální.

Další blok otázek se zaměřoval na spolupráci s rodinou, která je u genealogického bádání nesmírně důležitá, neboť může poskytnout cenné zdroje informací, jinak zpravidla nedostupné. Jedná se o rodinné dokumenty a hlavně o vyprávění. Tyto informace mohou být předávány a sdíleny na rodových srazech, ke kterým ale příliš často nedochází. Právě vyprávění může být velice cenným zdrojem informací, neboť některé historky se v rodinách tradují z generace na generaci, ovšem je nutno tyto informace ověřovat, je-li to možné, neboť v mnoha případech dochází k určitému zkreslení informací. Stává se, že genealogové přicházejí na to, že tradované historky nemají reálný základ. Vyprávění může sloužit jako dobrý začátek pro výzkum v případě, kdy nejsou dostupné tištěné dokumenty.

Rodina ve většině případů s badateli spolupracuje a poskytuje jim potřebné informace, často se stává, že genealogové kontaktují některé vzdálené příbuzné, kteří se genealogií také zabývají, a vzájemně si vymění informace o tom, co již zjistili. Každý genealog zjistil během svého pátrání něco nevšedního, co nikdo v rodině netušil, a právě těmito příběhy se snaží přilákat zájem bližší rodiny o rodokmen. Badatelé svůj výzkum směřují k sepsání rodové kroniky, která představuje dovršení genealogického bádání,

ovšem její sepsání je velice náročné jak na čas, tak na potřebné podklady a informace. Kvůli náročnosti rodové kroniky se mnohdy badatelé ubírají k sepsání jejich částí, které posléze budou spojovat dohromady. Příkladem takového povídání může být vyprávění o životě jedné osoby či jedné rodové větvi.

Specifické informace badatelé získávají přímo v místech, odkud jejich předci pocházejí. Na těchto místech pořizují fotografie, navštěvují významná místa dané lokality, hřbitovy, ale i domy předků. Navštěvování míst v zahraničí je u genealogů ojedinělé, a to z časových i finančních důvodů; pro tyto účely badatelé využívají mapy s funkcí StreetView, tedy reálného pohledu na místo či oblast.

Třetí okruh otázek se zaměřoval na postup při pátrání. Rodopisci své bádání mohou začít buďto sami a učit se ze svých omylů, nebo absolvovat genealogický kurz a dále čerpat informace z odborné literatury nebo internetu. Vzhledem k omezenému počtu odborných publikací zabývajících se genealogií na českém trhu čerpají badatelé ze stejných knih. Většinou se všechny tyto možnosti prolínají a vzájemně doplňují tak, aby měli výzkumníci více zdrojů informací.

Genealogický výzkum začíná shromažďováním a studiem dostupných rodinných dokumentů nebo vyhledáním nejstaršího možného předka v matrice. Poslední zmíněná metoda se vždy nemusí vydařit, je namístě pouze tehdy, má-li badatel opodstatněný důvod si myslet, že jeho předkové z dané lokality skutečně pocházejí. Stejně možnosti jako při získávání informací o výzkumu využívají genealogové i při učení se čtení starého písma. To ovšem vyžaduje pravidelné procvičování a k úplné dokonalosti také několik let praxe. Ani profesionální genealožka si netroufne říci, že přečte všechny zápisy. Začátečníci se orientují v matričních zápisech, poněvadž v jejich zápisech je určitý mechanismus, který je stejný. Postupují podle vyhledávání čísel domů či se naučí číst alespoň sledovaná jména a příjmení. Zápisy si zaznamenávají a ukládají. Navrací se k nim v době, kdy je jejich čtenářská zdatnost vyšší.

Právě neznalost písma může být jedním z důvodů vzniku tzv. mrtvého bodu ve výzkumu. K jeho zdárnému překonání je podstatné vyzkoušet všechny dostupné možnosti, které genealog může využít, což ovšem činí výzkum opět časově náročnějším. Ke schopnosti čtení starého písma se také váže možnost návštěvy archivu, kterou realizují jen ti, kteří dokáží potřebné informace přečíst. Návštěva archivu jako taková se stává stále

méně častou i méně oblíbenou, přesto se najdou genealogové, kterým bádání v archivech chybí.

Specifickým zdrojem dat je členství v některé z genealogických společností, kde badatel může požádat o radu při svém výzkumu. Názory na členství a jeho prospěšnost se rozcházejí. K nejnovějším zdrojům dat patří analýza DNA z genealogických důvodů; někteří dotazovaní této možnosti již využili, ale s výsledky zcela spokojeni nebyli. Důvodem nezájmu ze strany genealogů o tuto možnost je hlavně malá informovanost o celém průběhu a hlavně o výsledcích testů. Jejich očekávání se od reálných výsledků odlišují. Druhým důvodem je cena testů, která je stále vysoká.

Poslední okruh otázek se zaměřoval na vztah mezi genealogií a výpočetní technikou, která v posledních letech zásadně ovlivnila a změnila možnosti genealogického výzkumu a přivedla k němu tisíce nových badatelů. Genealogie se tak stala přístupnější, a to hlavně díky digitalizaci matrik. Badatelům dále usnadňují jejich výzkum nejrůznější počítačové programy. K nejrozšířenějším patří online a offline verze programu MyHeritage, který je kladně hodnocen zejména díky funkci vyhledávání shodných osob v různých rodokmenech, na základě čehož lze kontaktovat vzdálené příbuzné. Tím pádem se tento program sám o sobě stává i dalším případným zdrojem informací. Najdou se i odpůrci specializovaných genealogických aplikací, kteří používají editory Word a Excel či si zaznamenávají své výsledky pouze na papír.

Genealogové se v současnosti snaží ke svému bádání maximálně využívat internet. Existuje celá řada užitečných internetových stránek a online databází, ze kterých lze čerpat. Jen prostřednictvím internetu jsou schopni zjistit velké množství informací, což do značné míry znevýhodňuje jedince, kteří počítač neovládají.

Za zdroj velkého množství informací je třeba považovat genealogická fóra, která badatelé navštěvují a která jim umožňují se k žádaným informacím dostat rychle a relativně snadno. Slouží například k pomoci při čtení starých textů. Badatelé se na fórech nejen dotazují, ale pokud jsou již zkušenější, poskytují také rady. Data získaná touto cestou je nutno ověřovat.

Kromě digitalizace matrik přispělo k popularizaci genealogie také vysílání genealogického pořadu Tajemství rodu, který je dotazovanými hodnoceno rozporuplně. Pravdou nicméně je, že v důsledku odvysílání tohoto pořadu se zvýšil počet lidí zajímající se o genealogii jako takovou.

12. Závěr

Diplomová práce si kladla za cíl zjistit, jaké možnosti mají genealogové v České republice při sestavování rodokmenu. Cíle bylo dosaženo s využitím teoretických znalostí, jež byly získány z odborné literatury a jsou obsaženy v teoretické části této práce. Na výzkumnou otázku pomohlo najít odpověď zúčastněné pozorování a rozhovory s genealogy.

Možnosti genealogického výzkumu prošly v posledních letech velkými změnami souvisejícími hlavně s rozvojem informačních technologií. Nejprve zpříjemnil badatelům výzkum specializovaný genealogický software, pomocí něhož bylo zaznamenávání, a to především grafické, velice zjednodušeno. Další usnadnění přišlo i v oblasti archivace dokumentů a fotografií, kdy si badatelé mohou jednoduše naskenovat, co potřebují, a uložit do počítače nebo vytisknout.

K největšímu pokroku ovšem došlo ve vyhledávání základních genealogických dat v matrikách, které byly a stále jsou postupně digitalizovány. Badatel tudíž může bádát z pohodlí domova, nemusí vynakládat na výzkum další finance, může si za jeden den prohlédnout, kolik matrik chce a odkudkoli chce. K zápisům, které nemůže přečíst, se může navracet později a může bádát, kdykoli má zrovna čas.

Kromě digitalizovaných matrik jsou prostřednictvím internetu dostupné i další informace sloužící ke genealogickému výzkumu, ať už se jedná o archiválie či nejrůznější databáze (o které se přesně jedná, je uvedeno v podkapitole *Ostatní zdroje dat dostupné na internetu*). Svoji pozitivní roli sehrávají také genealogická fóra, kde badatel zpravidla velmi rychle, nezděka během několika minut, dostane odpověď na své otázky.

Celé genealogické pátrání se s pomocí informačních technologií několikanásobně zrychlilo, usnadnilo a také zlevnilo. Touha lidí po poznání svých předků je stále stejná, nyní je pouze jednodušší tyto informace získat, tudíž toto zpřístupnění mělo za následek rozšíření zájmu mezi nejširší veřejnost a genealogii se věnuje čím dál více lidí. Mimoto je možné získat informace, které předtím nebyly dostupné. Jedná se o testy DNA, které sice nejsou zatím hojně využívány, ale informace takto získané svoji váhu zcela jistě mají. V současné době tedy panují ty nejlepší podmínky pro pátrání po předcích v celých dějinách genealogického výzkumu.

13. Seznam použitých zdrojů

- BAHN, Peter. *Familienforschung, Ahnentafel, Wappenkunde: Wege zur eigenen Familienchronik*. Nachaufl. Niedernhausen/Ts: Falken, 1991, 127 s. ISBN 38-068-0744-2.
- BROŽ, Vladislav. *Zpracování rodinné či rodové kroniky a činnosti s tím související*. In *Sborník učebních textů kurzu pro začínající rodopisce*. V Praze: Česká genealogická a heraldická společnost, 2005. 203 - 213 s. Schola genealogica ac heraldica nova; sv. 2. ISBN 80-239-7816-0.
- BUMBA, Jan. *České katastry od 11. do 21. století*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 190 s. ISBN 978-80-247-2318-1.
- DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. 3.vyd. Praha: Karolinum, 2008, 374 s. ISBN 80-246-0139-7.
- FIALOVÁ, Ludmila. *Matrika*. In *Velký sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996. 815 s. 2 sv. ISBN 80-7184-311-3.
- HÁSEK, Václav a kol. *Učebnice čtení starých textů: k výuce v kursech ČGHSP i pro samouky*. Vyd. 1. Praha: Česká genealogická a heraldická společnost, 2003. 128 s. ISBN 80-239-2236X.
- HÁSEK, Václav a kol. *Učebnice pro začínající rodopisce*. Praha: Česká genealogická a heraldická společnost v Praze, 2014. 286 s. ISBN 978-80-905500-1-8.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-736-7040-2.
- HLAVÁČEK, Ivan. *Vademecum pomocných věd historických*. 3., opr. a dopl. vyd. Jinočany: H & H, 2002. 544 s. ISBN 80-7319-004-4.
- KIRKHAM, Kay. *Simplified genealogy for Americans*. Salt Lake City: Desert Book Co., 1968, 172 s.
- KRŮTA, Tomáš, KURZ, Bohumír in HÁSEK, Václav a kol. *Učebnice pro začínající rodopisce*. Praha: Česká genealogická a heraldická společnost v Praze, 2014. 227 - 245 s. ISBN 978-80-905500-1-8.
- LEDNICKÁ, Blanka. *Sestavte si rodokmen: pátráme po svých předcích*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. 171 s., 5 s. obr. příl. ISBN 978-80-247-4069-0.
- LINHART, Jiří. *Archiv*. In *Velký sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996. 815 s. 2 sv. ISBN 80-7184-311-3.

- LINHART, Jiří a kol. *Kenotaf*. In *Slovník cizích slov pro nové století: základní měnové jednotky, abecední seznam chemických prvků, jazykovědné pojmy: 30000 hesel*. Litvínov: Dialog, 2003. 412 s. ISBN 80-85843-61-7.
- LUTONSKÝ, Boleslav a kol. *Základy genealogie: soubor přednášek pro laické genealogy*. Vyd. 1. V Praze: Česká genealogická a heraldická společnost, 1999. sv. Editio optima. Vademecum genealoga; sv. 5, 6. ISBN 80-238-5308-2.
- MAREČKOVÁ, Marie. *Příručka praktické genealogie: jak sestavit rodokmen*. 2., upr. vyd. Praha: Paseka, 2004. 193 s. ISBN 80-7185-769-6.
- MELICHAR, Rudolf aj. *Sborník k základům genealogie*. Praha: Klub pro čes. heraldiku a genealogii při záv. klubu ROH Tesla Strašnice, 1988. 160 s.
- MELICHAR, Rudolf in LUTONSKÝ, Boleslav a kol. *Základy genealogie: soubor přednášek pro laické genealogy*. Vyd. 1. V Praze: Česká genealogická a heraldická společnost, 1999. sv. Editio optima. Vademecum genealoga; sv. 5, 6. 17 – 18 s, 66 – 73 s. ISBN 80-238-5308-2.
- NEČÁSEK, Jan. *Genetika*. 1. vyd. Praha: Scientia, 1993. 112 s. ISBN 80-85827-04-2.
- PEREMSKÁ, Lenka. *Váš rodokmen krok za krokem*. 1. vyd. Brno: CPress, 2013. 208 s., 8 s. obr. příl. ISBN 978-80-264-0279-4.
- PETERKA, Josef. *Cesta k rodinným kořenům, aneb, Praktická příručka občanské genealogie*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. 373 s. ISBN 80-7277-307-0.
- POHANKA, Henry. *Sám proti toku času, aneb, S genealogií k vlastním kořenům*. Vyd. 1. Litvínov: Dialog, 2002, 271 s. ISBN 80-858-4362-5.
- ŘIČAŘ, Kristoslav. *Občanská genealogie: základy rodopisné práce*. 1. vyd. Praha: IŽ, 2000. 136 s. ISBN 80-240-1080-1.
- ŘIČAŘ, Kristoslav. *Úvod do genealogie: kdo jsou moji předkové a odkud přišli?*. Vyd. 1. Praha: Horizont, 1995. 94 s. ISBN 80-7012-082-7.
- SLABOCH, Martin in HÁSEK, Václav a kol. *Učebnice pro začínající rodopisce*. Praha: Česká genealogická a heraldická společnost v Praze, 2014. 9 - 24 s. ISBN 978-80-905500-1-8.
- SLOVENSKO RODOSLOVNO DRUŠTVO. *Drevesa: Catalogue of the exhibition The Linden Trees*. Ljubljana, Gapro d.o.o., 2010, Special edition. ISSN 1318-6221.

- STARÝ, Marek in HÁSEK, Václav a kol. *Učebnice pro začínající rodopisce*. Praha: Česká genealogická a heraldická společnost v Praze, 2014. 25 - 35 s. ISBN 978-80-905500-1-8.
- SVOBODA, Vladimír. *Minimum o rodokmenu*. Vyd. 1. Praha: Olympia, 1998. 78 s. Minimum. ISBN 80-7033-549-1.
- SYKES, Brian D. *Sedm dcer Eviných: pramatky Evropanů*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2004. 243 s. Fénix; sv. 8. ISBN 80-7185-619-3.
- VANĚK, Miroslav, Pavel MÜCKE a Hana PELIKÁNOVÁ. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007, 234 s. ISBN 978-80-7285-089-1.
- VOLDÁNOVÁ, Helena in HÁSEK, Václav a kol. *Učebnice pro začínající rodopisce*. Praha: Česká genealogická a heraldická společnost v Praze, 2014. 36 - 66 s. ISBN 978-80-905500-1-8.

13. 1. Internetové zdroje

- ActaPublica. *Aktuality* [online]. 2013 [cit. 2014-08-02]. Dostupné z: <http://actapublica.eu/>.
- Ancestry. *Genealogy, Family Trees and Family History Records online* [online]. [cit. 2015-01-08]. Dostupné z: <http://home.ancestry.com/>.
- Ancestry. Úvod. [online]. [cit. 2015-01-04]. Dostupné z: <http://ancestry.nethar.cz/index.php>.
- Archiv hlavního města Prahy. *Archivní katalog* [online]. 2014 [cit. 2014-08-03]. Dostupné z: <http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>.
- Archivní Vademecum. *Státní oblastní archiv v Litoměřicích - Průvodce sbírkou matrik* [online]. 2014 [cit. 2014-08-02]. Dostupné z: <http://matriky.soalitomeric.cz/>.
- Archivní Vademecum. *Zemského archivu v Opavě* [online]. 2014 [cit. 2014-08-02]. Dostupné z: <http://vademecum.archives.cz/>.
- Badatelna. *Nápověda* [online]. [cit. 2014-09-11]. Dostupné z: <http://badatelna.cz/?wicket:bookmarkablePage=:cz.netpro.wicket.modules.eBadatelna.NapovadaPage>.
- Billion Graves. *Help Getting Started* [online]. [cit. 2015-01-11]. Dostupné z: http://billiongraves.com/get_started.php.

- Bremen Passenger Lists. *Passengerlists* [online]. [cit. 2015-01-06]. Dostupné z: <http://212.227.236.244/passagierlisten/index.php?lang=en>.
- Brother's Keeper. *Sample Reports* [online]. [cit. 2015-01-04]. Dostupné z: <http://www.bkwin.org/samples.htm>.
- Cemetery - Virtualne cintoriny. *Zoznam cintorínov* [online]. [cit. 2015-01-09]. Dostupné z: <http://www.cemetery.sk/?pid=900>.
- Cyndi's List. *About Cyndi* [online]. [cit. 2015-01-09]. Dostupné z: <http://www.cyndislist.com/aboutus/>.
- Česká genealogická a heraldická společnost v Praze. *Digitalizace* [online]. 2011 [cit. 2014-07-06]. Dostupné z: <http://www.genealogie.cz/aktivity/digitalizace/>.
- Česká genealogická a heraldická společnost v Praze. *O ČGHSP* [online]. 2011 [cit. 2014-08-09]. Dostupné z: <http://www.genealogie.cz/o-cghsp/>.
- Česká televize. *Hledáme své předky* [online]. [cit. 2014-12-28]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10267569851-hledame-sve-predky/210572233610003/>.
- Česká televize. *Tajemství rodu* [online]. [cit. 2014-12-28]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10312897742-tajemstvi-rodu/>.
- Český rozhlas České Budějovice: *Kořeny* [online]. [cit. 2014-12-28]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/cb/porady/zprava/200337>.
- Český úřad zeměměřický a katastrální. *Nahlížení do katastru nemovitostí* [online]. [cit. 2014-09-07]. Dostupné z: <http://nahlizenidokn.cuzk.cz/>.
- Český úřad zeměměřický a katastrální. *Ústřední archiv zeměměřictví a katastru* [online]. [cit. 2014-09-07]. Dostupné z: <http://historickemapy.cuzk.cz/>.
- DigiArchiv SOA v Třeboni [online]. 2014 [cit. 2014-08-01]. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/DA?lang=cs&menu=0&doctree=10>.
- Digitalizované pobytové přihlášky pražského policejního ředitelství (konskripce) 1850-1914. *Konskripce 1850–1914 – podrobnější informace* [online]. [cit. 2014-09-07]. Dostupné z: http://digi.nacr.cz/prihlasky2/files/konskripce_podrobne.pdf.
- DOLEŽAL, Daniel. Státní oblastní archiv v Praze. *Digitalizované archiválie* [online]. 2014 [cit. 2014-07-29]. Dostupné z: <http://www.soapraha.cz/index.php?lang=cze&archiv=1&page=digitalizovane-archivalie>.

- EBadatelna. *Státní oblastní archiv v Praze* [online]. 2014 [cit. 2014-08-02]. Dostupné z: <http://www.portafontium.cz/>.
- Evidence válečných hrobů. *Úvod do problematiky Centrální evidence válečných hrobů* [online]. [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: <http://www.valecnehroby.army.cz/Evidence/Default.aspx>.
- Family Search. *Slovakia, Church and Synagogue Books, 1592-1910* [online]. [cit. 2015-01-09]. Dostupné z: <https://familysearch.org/search/image/index#uri=https%3A//api.familysearch.org/re-cords/collection/1554443/waypoints>.
- Find my past. *Search all UK records* [online]. [cit. 2015-01-11]. Dostupné z: <http://www.findmypast.co.uk/articles/world-records/search-all-uk-records>.
- Fotohistorie. *O webu* [online]. [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: <http://fotohistorie.cz/About.aspx>.
- Friedhöfe Wien. *Verstorbenensuche* [online]. [cit. 2015-01-12]. Dostupné z: <http://www.friedhoefewien.at/eportal/fhw/vs/submitDaten.do>.
- Galeria Archiwum Państwowe w Zamościu. *Domů* [online]. [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://www.archiwum.zam.pl/index.php>.
- Genealogická konference. *Sborník* [online]. [cit. 2015-02-26]. Dostupné z: <http://geneakonf.cz/index.html>
- Genebaze. *Genetika a příjmení* [online]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <http://www.genebaze.cz/gap.html>.
- Genetická genealogie. *Genetická genealogie* [online]. [cit. 2014-12-31]. Dostupné z: <http://www.genetickagenealogie.cz/>.
- Geni. *Úvod do genealógie* [online]. [cit. 2015-01-09]. Dostupné z: <http://www.geni.sk/genealogia-zaklady/>.
- GenoPro. *What is GenoPro?* [online]. [cit. 2015-01-04]. Dostupné z: <http://www.genopro.com/family-tree-software/>.
- HLAVÁČEK, Petr. *Kantoři Moravy a Slezska: Úvod* [online]. [cit. 2014-12-26]. Dostupné z: <http://cantores.wz.cz/uvod.html>.
- Holocaust. *Databáze obětí* [online]. [cit. 2014-12-26]. Dostupné z: <http://www2.holocaust.cz/cz/victims>.

- Jewish Gen. *About us* [online]. [cit. 2015-01-11]. Dostupné z: <http://www.jewishgen.org/JewishGen/Who.html>.
- JINDRA, J. J. K. *Úvodem ke svobodníkům a projektu* [online]. [cit. 2014-12-26]. Dostupné z: <http://www.svobodnici.cz/>.
- Kde jsme. *O webu* [online]. [cit. 2014-09-07]. Dostupné z: <http://www.kdejsme.cz/>.
- Klub pro českou heraldiku a genealogii. *O klubu* [online]. [cit. 2014-09-14]. Dostupné z: <http://www.heraldica.cz/history.htm>.
- Kramerius. *Nápověda* [online]. [cit. 2014-09-07]. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/Welcome.do>.
- KYSILKA, Karel. *Jak psát rodinnou kroniku* [online]. [cit. 2014-12-03]. Dostupné z: <http://www.genea.cz/informace/stara-genea/genealogicka-prirucka/#kap2>.
- Legacy Family Tree. *Prohlídka programu Legacy 8.0.* [online]. [cit. 2015-01-04]. Dostupné z: <http://www.legacyczech.com/tour/index.html>.
- Manuscriptorium. *O manuscriptoriu* [online]. [cit. 2014-09-07]. Dostupné z: <http://www.manuscriptorium.com/index.php?q=cs/content/o-manuscriptoriu>.
- Mapový portál; Výzkumného ústavu geodetického, topografického a kartografického. *Úvod* [online]. [cit. 2014-09-07]. Dostupné z: <http://mapy.vugtk.cz/pages/index.php?rs=2&lg=cze>.
- Matricula. *Über uns* [online]. [cit. 2015-01-12]. Dostupné z: <http://icar-us.eu/cooperation/online-portals/matricula/general-information>.
- Ministerstvo vnitra České republiky. *Archivy a archiválie* [online]. [cit. 2014-11-30]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/archivy-a-archivalie.aspx>.
- Moravský zemský archiv v Brně. *Stabilní katastr - indikační skici* [online]. [cit. 2014-09-07]. Dostupné z: <http://mza.cz/indikacniskici/>.
- MyHeritage. *Genealogie* [online]. [cit. 2015-01-04]. Dostupné z: <http://www.myheritage.cz/genealogie>.
- Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych. *Baza danych Pradziad* [online]. [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://baza.archiwa.gov.pl/sezam/pradziad.php?sort=&l=pl&search=1&miejscowosc=krakow&f=50>.
- Národní archiv. *Co u nás najdete* [online]. 2009 [cit. 2014-07-06]. Dostupné z: <http://www.nacr.cz/C-fondy/pruv.aspx>.

- Národní archiv. *Průvodce činností archivu* [online]. 2009 [cit. 2014-07-06]. Dostupné z: <http://www.nacr.cz/A-onas/D-hist.htm>.
- Odvětvové informační středisko dopravy. *Přehled archivních fondů* [online]. [cit. 2014-11-30]. Dostupné z: <http://odis.cd.cz/Archivy/prehled.htm?>.
- One-Step Webpages by Stephen P. Morse. *Searching the Passenger Lists in One Step* [online]. [cit. 2015-01-08]. Dostupné z: <http://stevemorse.org/ellis/passengers.php?mode=ny>.
- Österreichische Nationalbibliothek. *Digitaler Lesesaal* [online]. [cit. 2015-01-12]. Dostupné z: http://www.onb.ac.at/ev/digital_readingroom.htm.
- Pamětní desky v Praze. *Informace ke katalogu pamětních desek* [online]. [cit. 2014-12-26]. Dostupné z: <http://www.pametni-desky-v-praze.cz/produkty/>.
- PAVLOVIČ, Rudolf. *Rodokmene* [online]. [cit. 2015-01-09]. Dostupné z: <http://www.pavlovics.com/rodokmene>.
- Porta Fontium. *Bavorsko-česká síť digitálních historických pramenů* [online]. 2014 [cit. 2014-08-02]. Dostupné z: <http://www.portafontium.cz/>.
- Rod & klan. *Hlavní* [online]. [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: <http://www.rodopis.cz/index.php>.
- Rodokmeny malované na dřevě. *Galerie rodokmenů* [online]. [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: <http://starecasey.cz/rodokmeny/galerie.php?k=rodokmeny&lang=cs>.
- SMUTNÁ, Kateřina. Moravský zemský archiv v Brně: *Historie archivu* [online]. [cit. 2014-07-22]. Dostupné z: <http://www.mza.cz/historie-archivu>.
- Spolek pro vojenská pietní místa. *Úvod* [online]. [cit. 2014-12-26]. Dostupné z: <http://www.vets.cz/>.
- Správa pražských hřbitovů. *Vyhledávání hrobů dle zesnulých* [online]. [cit. 2014-09-07]. Dostupné z: http://212.47.2.130:8080/mpo_sphw/.
- Státní oblastní archiv v Litoměřicích. *Lexikon obcí severních a severozápadních Čech* [online]. 2011 [cit. 2014-08-02]. Dostupné z: <http://www.soalitomerice.cz/slovník/slovník.php?lang=cz>.
- Státní oblastní archiv v Litoměřicích. *O archivu* [online]. 2011 [cit. 2014-07-29]. Dostupné z: <http://www.soalitomerice.cz/content/o-archivu>.
- Státní oblastní archiv v Plzni. *Popis činnosti* [online]. 2010 [cit. 2014-07-29]. Dostupné z: <http://www.soaplzen.cz/popis-cinnosti>.

- Státní oblastní archiv v Třeboni. *Informace o instituci* [online]. 2012 [cit. 2014-07-31]. Dostupné z: <https://www.ceskearchivy.cz/informace-o-archivu/informace-o-oblastnim-archivu>.
- Státní oblastní archiv v Zámrsku. *Matriky* [online]. 2014 [cit. 2014-08-03]. Dostupné z: <http://vychodoceskearchivy.cz/zamrsk/matriky/>.
- Státní oblastní archiv v Zámrsku. *Sbírka matrik Východočeského kraje 1587 – 1949* [online]. 2014 [cit. 2014-07-30]. Dostupné z: <http://vychodoceskearchivy.cz/zamrsk/sbirka-matrik-vychodoceskeho-kraje-1587-1949/>.
- ŠKARVADA, Petr. *Moravská genealogická a heraldická společnost z. s.: O společnosti* [online]. 2014 [cit. 2014-08-09]. Dostupné z: <http://www.mghs.cz/Spolek/Spolek.htm>.
- Ústav historických věd Fakulty filozofické Univerzity Pardubice. *Interaktivní paleografická čítanka* [online]. [cit. 2014-12-26]. Dostupné z: <http://uhv.upce.cz/cs/paleograficka-citanka/>.
- Ústav pro českou literaturu AV ČR. *Biografický archiv – Databáze České literární osobnosti* [online]. [cit. 2014-12-22]. Dostupné z: <http://clo.ucl.cas.cz/>.
- Územně identifikační registr ČR. *O aplikaci* [online]. [cit. 2014-09-07]. Dostupné z: <http://www.uir.cz/o-aplikaci>.
- Verein für Computergenealogie. *Über uns* [online]. [cit. 2015-01-11]. Dostupné z: http://compgen.de/?Ueber_uns.
- Virtuální mapová sbírka. *O projektu* [online]. [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: <http://www.chartae-antiquae.cz/cs/about>.
- Vlastivědná a genealogická společnost Velké Meziříčí. *O nás* [online]. 2014 [cit. 2014-08-10]. Dostupné z: <http://www.vgsvm.estranky.cz/clanky/o-nas/o-nas.html>.
- Vodní mlýny. *Databáze mlýnů* [online]. [cit. 2014-12-22]. Dostupné z: <http://vodnimlyny.cz/mlyny/databaze>.
- Vojenský ústřední archiv. *Databáze VHA* [online]. 2013 [cit. 2014-07-31]. Dostupné z: <http://www.vuapraha.cz/fallensoldierdatabase>.
- Zaniklé obce a objekty po roce 1945. *Úvod* [online]. [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?>.

Zemská stavovská rodová unie. *Základní informace* [online]. 2014 [cit. 2014-08-10].

Dostupné z: http://zsru.cz/zsru2010/01_info/zaklinfo.php.

Zemský archiv v Opavě. *Digitální archiv*. [online]. 2014 [cit. 2014-07-30]. Dostupné z:

http://www.archives.cz/zao/digitalni_archiv/index.html.

13. 2. Právní dokumenty

ČESKÁ REPUBLIKA. *Vyhláška č. 645/2004 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů (vyhláška č. 645/2004 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o archivnictví a spisové službě)*. In Sbíрка zákonů ČR, ročník 2004, částka 220. Dostupné na: http://www.ceskearchivy.cz/images/pdf/legislativa/645_2004.pdf. [cit. 2015-01-17]. ISSN 1211-1244.

ČESKÁ REPUBLIKA. *Zákon č. 312/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony (zákon o matrikách, jménu a příjmení)*. In Sbíрка zákonů ČR, ročník 2013, částka 118. Dostupné na: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=80908&nr=371~2F2013&rp=15#local-content>. [cit. 2015-01-14]. ISSN 1211-1244.

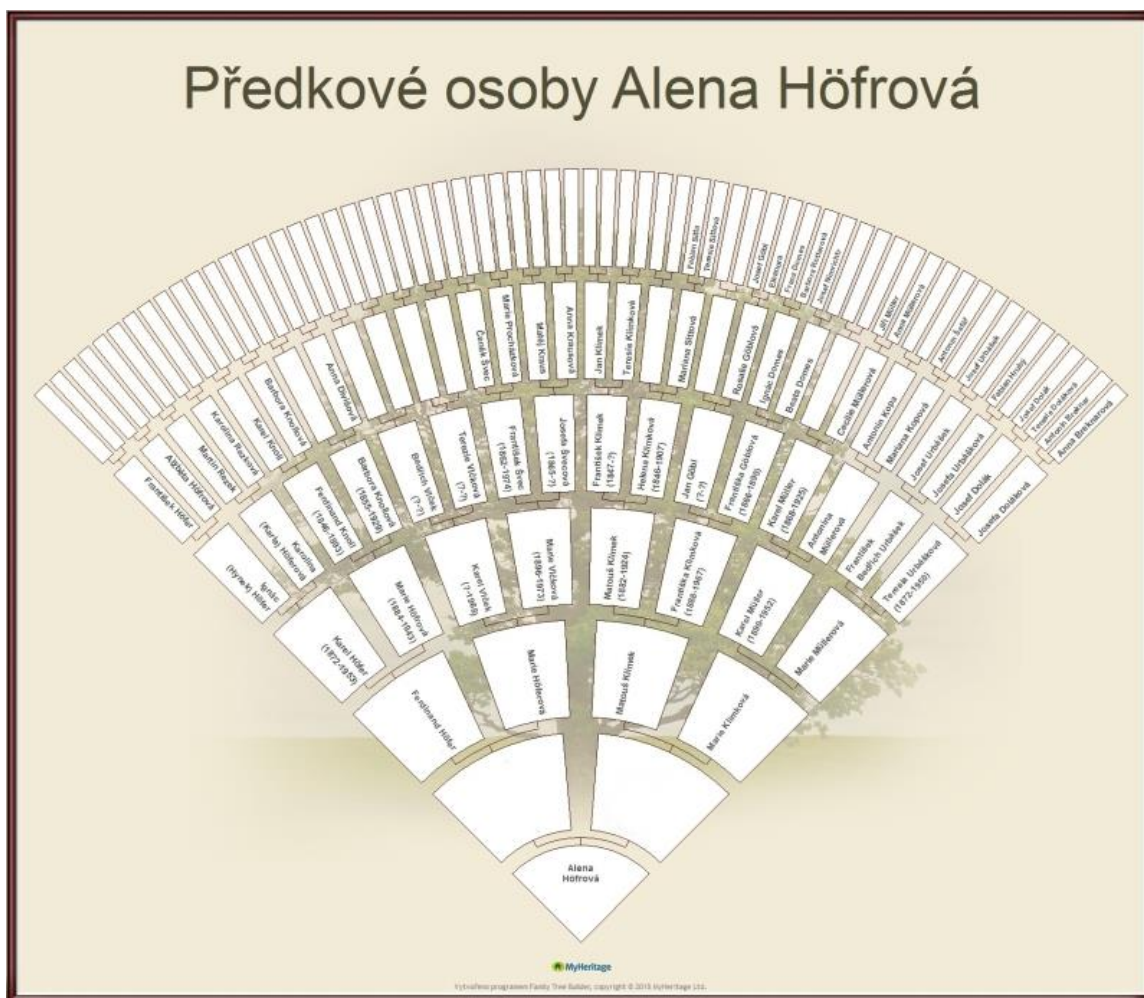
ČESKÁ REPUBLIKA. *Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů (zákon o archivnictví a spisové službě)*. In Sbíрка zákonů ČR, ročník 2004, částka 173. Dostupné na: https://www.ceskearchivy.cz/images/pdf/legislativa/499_2004.pdf. [cit. 2015-01-17]. ISSN 1211-1244.

14. Přílohy

Seznam příloh

Příloha č. 1: Rodokmen autorky - vývod zpracovaný v programu MyHeritage	122
Příloha č. 2: Vzory českého novogotického písma kurzívního	123
Příloha č. 3: Vzory českého novogotického písma kurzívního	124
Příloha č. 4: Rodinná fotografie na skle z roku 1860	125
Příloha č. 5: Zadní strana rodinné fotografie na skle z roku 1860	125
Příloha č. 6: Matrika narození rok 1787	126
Příloha č. 7: Doslovný výpis z knihy úmrtí Obecního úřadu Postřelmov	127
Příloha č. 8: Kopie rodného listu 1931	128
Příloha č. 9: Úřední kopie úmrtního listu z roku 1905	129
Příloha č. 10: Úmrtní oznámení z roku 1917	130
Příloha č. 11: Dílčí výsledky projektu <i>Genetika a příjmení</i>	131
Příloha č. 12: Vývod rodu Baaden	132
Příloha č. 13: Malovaný rodokmen rodiny Součků	133
Příloha č. 14: Certifikát o absolvování genealogického kurzu	134

Příloha č. 1: Rodokmen autorky - vývod zpracovaný v programu MyHeritage

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha č. 2: Vzory českého novogotického písma kurzívního

	humanistická kurzíva	české novogotické písmo kurzívní								písmena nalezená při vlastním bádání: rok/tvar
	kol. 1600	1580	1654	1704	1748	1807	1839	1911	1935	
a										1724/2
b										1846/2
c										1836/1
č	-							-	-	1860/En=č ^v
d										1733/2
e										1728/1
ě	-							-	-	1831/1
f										male! 1737/1, 1820/1
g										1668/1B
h										1692/2
ch										male! 1652/1B, 1730/1
i										1647/1
í	-							-	-	
j										1717/1
k										1810/1
l										1838/1
m										1715/1

Zdroj: HÁSEK, Učebnice čtení starých textů: k výuce v kursech ČGHSP i pro samouky, 2003, s. 16.

Příloha č. 3: Vzory českého novogotického písma kurzívního

	humanistická kurzíva	české novogotické písmo kurzívní								písmena nalezená při vlastním bádání: rok/tvar
	kol.z. 1600	1580	1654	1704	1748	1807	1839	1911	1935	
n										ⁿ 1852/n
o										^o Pro 1716/B
p										
q										1841/q
r										1769/r
ř	-									
s										
S										1729/S
š	-									^š t 1814/š
t										1810/t
u										1848/u
v										1786/v
w										1716/w
x										1723/x
y										
z										1759/z
ž	-									

Zdroj: HÁSEK, Učebnice čtení starých textů: k výuce v kursech ČGHSP i pro samouky, 2003, s. 16.

Příloha č. 4: Rodinná fotografie na skle z roku 1860

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 5: Zadní strana rodinné fotografie na skle z roku 1860

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 6: Matrika narození rok 1787

1787		Narození			Křtěni		Město		Křt. místo	
Den	Měsíc	Číslo	Podoba	Podoba	Podoba	Podoba	Podoba	Podoba	Podoba	Podoba
16	Prosinec	16	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller
20	Prosinec	20	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller
21	Prosinec	21	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller
24	Prosinec	24	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller
25	Prosinec	25	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller
27	Prosinec	27	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller

In summa ab praesentibus sumit
 et vivit et regnat cum Patre et Spiritu Sancto
 Anno 1787
 Joannes Baptistus
 Administrator
 in loco

Narození	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller
Křtění	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller
Město	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller
Křt. místo	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller
Podoba	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller	Am. Müller

Zdroj: Zemský archiv v Opavě, digitální archiv, sbírka matrik Severomoravského kraje, N, I-N, inv. č. 7740, str. 10, dostupné z: <http://vadmecum.archives.cz/vadmecum/permalink?xid=be9374f4-f13c-102f-8255-0050568c0263&scan=10>.

Příloha č. 7: Doslovný výpis z knihy úmrtí Obecního úřadu Postřelmov

Postřelmov Seznam zemřelých od roku 1893. *Fol. 111.*

Čas kde	Císto domovní	Jméno a místo zemřelého.	Nábožen- ství		Pohlaví		Stáří			Mrtvé rozen (a)	Nemoc a spůsob smrti	Za- opatřoval	Pochoval
			katolické	akolické	mužské	ženské	let	měsíc	den				
1893 leden 16 18		František Klímek, domkař v Postřelmo- vě, syn Fr. Kuboviny 36. Klímka, domkař v Po- střelmově a jeho man- želky Magdaleny z domu Jana Páčekovského Kováře v Postřelmově.	katolické	akolické	mužské	ženské	48				duševní slepota duševní slepota	Andr. Kuboviny	

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 8: Kopie rodného listu 1931

Republika československá.

Číslo 169 Diecéze Pomouč
 Země Moravsko-Slezská Děkanství Zaláň
 Polit. okres Zaláň Fara Dubicko
(Samosprávné město.)

Rodní a křestní list.

zdejší rodní a křestní knihy Sv. X. list 57. dosvědčuje se tímto úředně, že
 v obci (místo, ulice, číslo) Dubicko č. 47.
 dne (vypis) dvacátého / 22. IV. / dubna tisíc
devět set šestnáct (číslicemi) 1916.
 se narodil(a) a dne (i rok) 24. IV. 1916. ve Dubicku
 chrámu Páně ad Sct. Jonáši & Kříži podle římskokatolického
 obřadu pokřtěn(a) byl(a) manželská syn - dcera:
 (rodní a křestní jméno) Müllerova Marie.

Otec* Müller Karel, chalupník v Dubicku, syn Karla Müllera,
chalupníka v Dubicku a jeho manželky Antonie
Kopové, římsko-katol. náboženství

Matka* Marie, dcera Františka Urbáše, rolník v Hrabové a jeho
manželky Terezie Dolobkové, římsko-katolického
náboženství.

Křtil důst. pán: P. Ferdinand Zajíč, farář
 Kmotři: Müller Karel, rybníkář v Dubicku
Urbášková Terezie, manželka rolníka v Hrabové

Porodní asistentka: Magdalena Kocová, č. 59 v Dubicku
 Poznámka:

Potvrzuje vlastnoručním podpisem a razítkem úředním:
 Farní úřad v Dubicku 17. III. 1931.

Josef Hennek,
farář

* Rodní a křestní jméno, náboženství, čas narození atd. jako v matrice.

Lidové závody tiskařské a nakladatelské spol. s r. o. v Olomouci Sklad. p. 105a.

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 9: Úřední kopie úmrtního listu z roku 1905

Höfer Ferd 17.5.1869/23.6.1880

Markrabství Moravské.
Markgrafschaft Mähren.
k. okr. hejtmánství
K. k. Bezirks-
Hauptmannschaft

Úmrtní list.
Toten-Schein.

Biskupství
Diózeze
Děkanství
Dekanat
Fara
Pfarre

Ze zdejší matriky zemřelých Tom. *IV* pag. *318* se tímto úředně dokazuje, že léta Páně:
Aus dem diespfarrlichen Sterberegister Tom. _____ pag. _____ wird hiemit ämtlich bezeugt,
daß im Jahre des Heils:

Jeden tisíc *osm* set *osmdesát* (1880)
Elftausend _____ Hundert _____

dne *23. června* zde v *Jaroměřickém*
am _____ hier in _____

v domě číslo *15* zemřel a dne *25. června* od *7 Josefa*
Haus-Nr. _____ verstorben und am _____ von _____
Trobová, L. rooper die römisch-katholische Beerdigung durch den Pfarrer _____
nach römisch-katholischem Ritus zur Erde bestattet worden sei:

Křestné a rodinné jméno, pak stav a bydliště zemřelého Tauf- und Familien-Name, Stand und Wohnort des Verstorbenen	Náboženství Religion	Stáří Lebensalter	Nemoc aneb způsob smrti
		kolik roků, měsíců a dní? Jahre, Monate und Tage?	Krankheit oder Todesart
<i>Höfer Ferdinand syn Jgnáta Höfera Klementě v Jaromě- řicku marce 17. 5. 1869 zemřel 23. 6. 1880 ve věku 11. let</i>	<i>katol.</i>	<i>11</i>	<i>žijal oliv</i>

Důkazem toho budiž můj vlastnoruční podpis a pečeť úřední.
Urkund dessen ist des Gefertigten eigenhändige Namensunterschrift und das beigedruckte
Amtssiegel.

Dáno v *Jaroměřicku* dne *12. března* 1905.
Gegeben zu _____ am _____

Jan B. Hořák
Jarom.

Zdroj: archiv autorky

1917

1/1

Buď vůle Tvá.

Hlubokým bolem dojati, podáváme všem milým přátelům truchlivou zprávu, že vůli všemohoucího povolána byla na věčnost moje drahá choť a milovaná matka a babička

Karla Höfrová.

Zaopatřena sv. svátostmi umírajících a odevzdána do vůle Boží, vydechla svoje šlechtinou duši po velkém utrpení ve středu o 12. hod. polední v 68. roce věku svého.

Tělesná schránka naší drahé bude

v sobotu, dne 24. března 1917 o 4 hod. odpo.

v domě smutku vykropena a na místním hřbitově k věčnému spánku uložena.

Zadušní mše svatá sloužena bude v úterý 27. března 6^h, hod. ranní ve zdejším chrámu Páně.

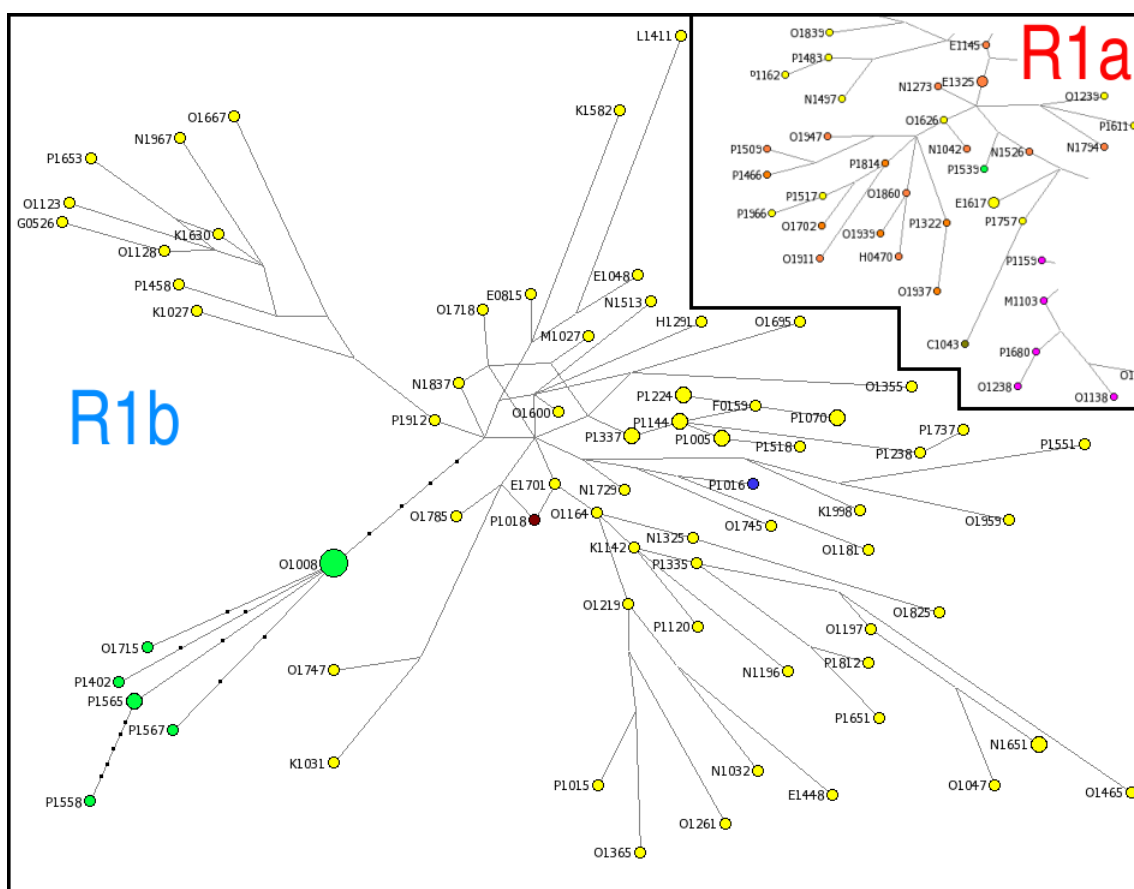
Kdo znali jste předobré zlaté srdce naší nezapomenutelné matinky, připojte se s námi k modlitbě za spásu její duše.

BŘECLAVA, dne 22. března 1917.

Karel, František, Hynek, Ferdinand synové. **Ignác Höfer** manžel.
Marie, Karla, Františka dcery.

Zdroj: archiv autorky

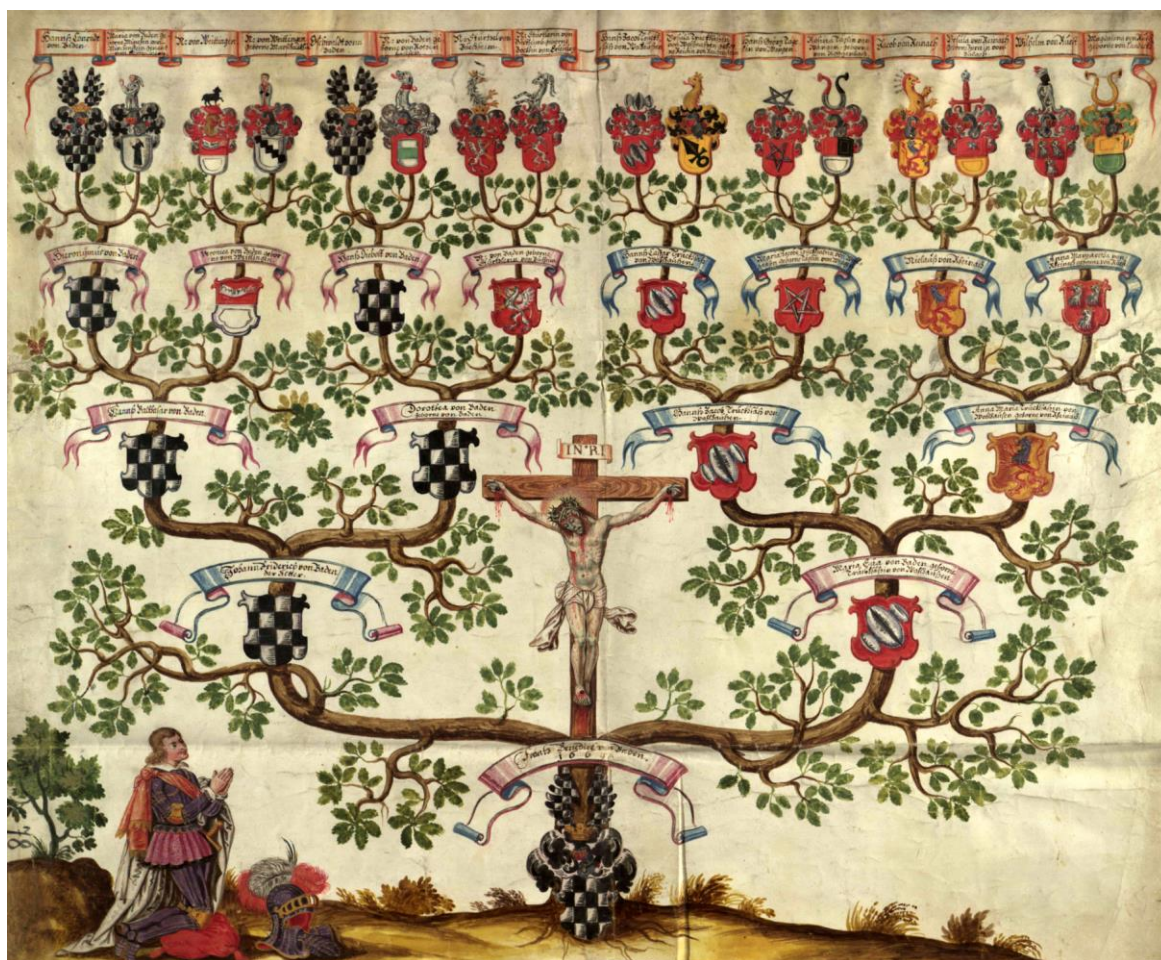
Příloha č. 11: Dílčí výsledky projektu *Genetika a příjmení*

Zdroj: Genebase, Genetika a příjmení, dostupné z:

<http://www.genebase.cz/cgi-bin/gap/vysledky.cgi?j=slaboch>

Příloha č. 12: Vývod rodu Baaden

Zdroj: archiv ČGHSP

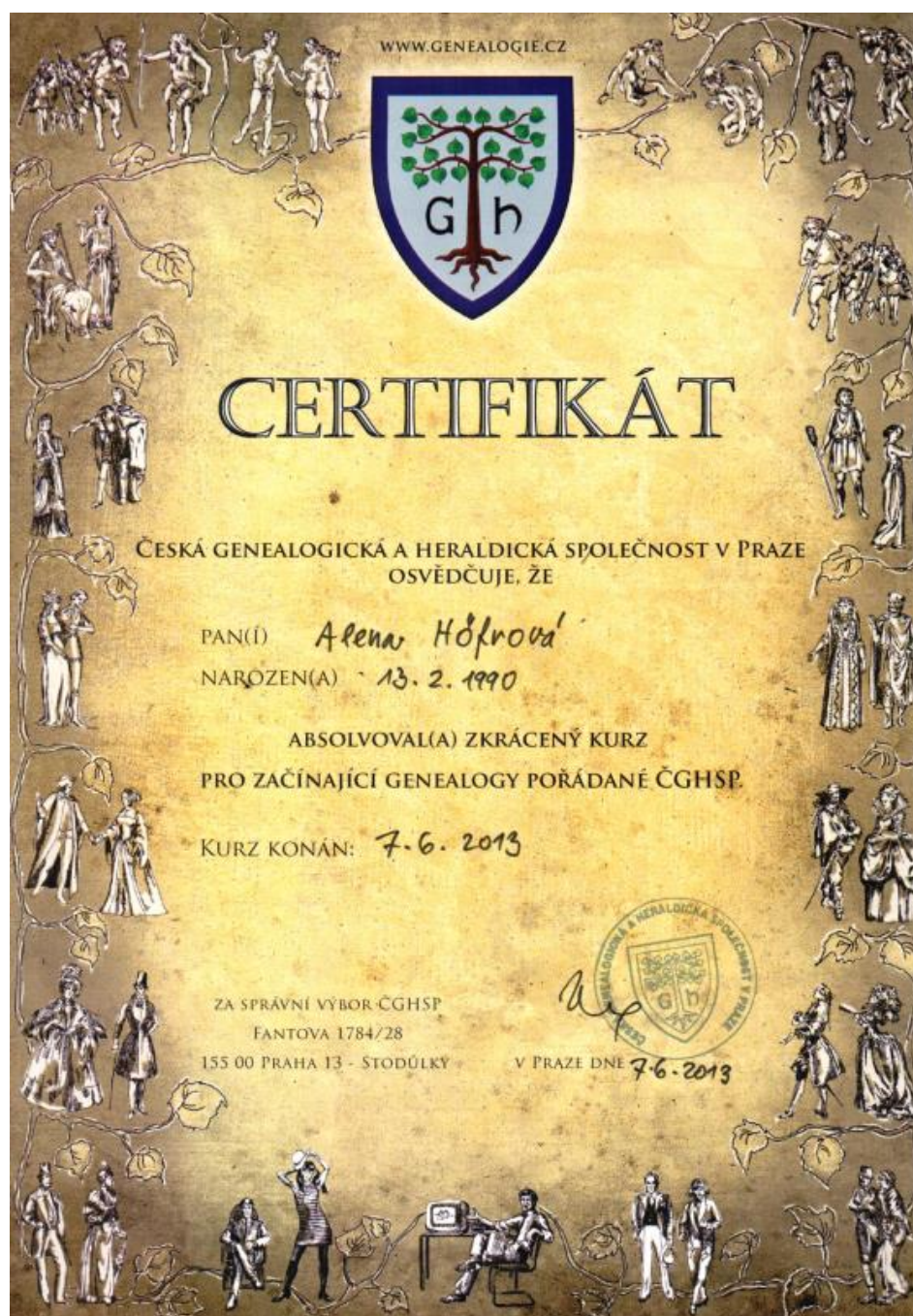
Příloha č. 13: Malovaný rodokmen rodiny Součků

Zdroj: Rodokmeny malované na dřevě, Galerie rodokmenů, dostupné z:

<http://starecasy.cz/rodokmeny/galerie.php?k=rodokmeny&o=Rodokmen-Souckovi&lang=cs>.

Příloha č. 14: Certifikát o absolvování genealogického kurzu

Zdroj: archiv autorky